

Kulturhistorisk byggnadsinventering nr 58

Ärtemarks socken och tätorten Bengtsfors
Bengtsfors kommun

Carina Carlsson
Kulturmiljö
Förvaltningen för kulturutveckling 2023

Kulturhistorisk byggnadsinventering nr 58

Ärtemarks socken och tätorten Bengtsfors

Bengtsfors kommun

Carina Carlsson

Kulturmiljö Förvaltningen för kulturutveckling 2023

Författare Carina Carlsson

Grafisk form, layout och teknisk redigering Gabriella Kalmar

Omslagsbild Fotot visar soldattorpet Högelund om våren. Foto taget av Carina Carlsson.

Tryck Xxxxx AB, Xxxxx 201X

Diarienummer KU 2020-00140

Förvaltningen för kulturutveckling

Vänerparken 13

462 35 Vänersborg

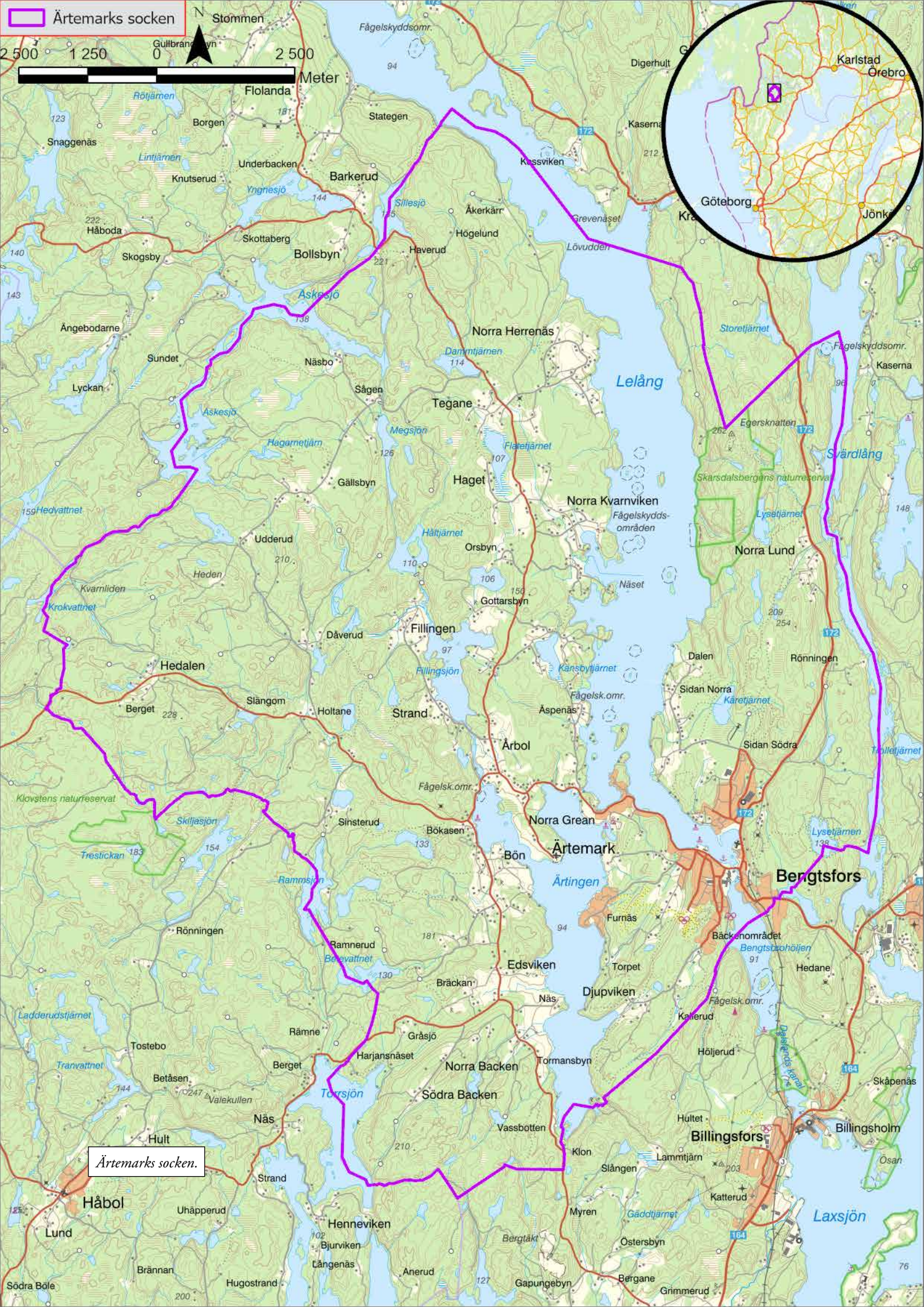
tel. 010-441 42 00

<http://vgregion.se/kulturutveckling>

Innehåll

Sammanfattning	8
Inledning	10
Bakgrund.....	10
Syfte och mål.....	10
Metod.....	10
Rapportens innehåll	10
Källmaterial.....	10
Begreppet kulturhistoriskt värde	11
Kulturhistorisk värdering och bedömning	11
Ansvar för och skydd av kulturhistorisk värdefull bebyggelse.....	12
Lagstiftning och begreppet k-märkt.....	12
Plan- och bygglagen (PBL).....	13
Viktiga paragrafer för bevarande av kulturhistoriskt värdefulla byggnader	13
Kommunal planläggning genom PBL.....	13
Tillämpning av plan- och bygglagen.....	14
Visst kulturhistoriskt värde	14
Kulturhistoriskt värde	15
Särskilt värdefull bebyggelse.....	15
Kulturmiljölagen (KML).....	15
Miljöbalken.....	16
Kultur- och naturreservat.....	16
Andra lagar och bestämmelser.....	16
Råd till dig som har en fastighet med kulturhistoriska värden	16
Kulturarvet och klimatförändringarna	18
Konsekvenser av översvämningar och höga flöden i sjöar och vattendrag	18
Påverkan på tätortsmiljöer	18
Påverkan på enskilda historiskt värdefulla byggnader.....	18
Påverkan på historiska landskapsavsnitt	18
Påverkan på anlagda gröna miljöer (parker, trädgårdar, kyrkogårdar etcetera)	19
Påverkan på kulturlämningar i skogsmark	19
Påverkan på kulturlämningar i jordbruksmark	19
Ärtemarks historia	20
Bebyggelsens kulturhistoriska karaktär	20
Kulturmiljöer på landsbygden	23
Gottarsbyn	23
Tätortens historia	24
Om två särskilt viktiga företag	25
Köpingen Bengtsfors – välfärden byggs.....	26
1950- till 80-tal: tillväxt, sanering och storskalighet.....	27
Från 1980 till idag.....	27
Tätortens kulturhistoriska karaktär	28
Kulturmiljöer i tätorten	33
A. Ön.....	33

B. Storgatan.....	33
C. Tingshustorget och Centralbacken	33
D. Södra vägen.....	33
E. Granåsvägen.....	33
F. Valhallavägen.....	33
G. Torsgatan.....	33
H. Dungen/Granhögsgatan	34
I. Gammelgården.....	34
J. Gjutaregatan.....	34
K. Muggedalsplatsen/Kinadalsvägen.....	34
Källförteckning	36
Tryckta källor.....	36
Otryckta källor	36
Bilaga 1 Kulturhistorisk byggnadsinventering nr 58 Redovisning av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse Ärtemarks socken utom tätorten Bengtsfors.....	37
Bilaga 2 Kulturhistorisk byggnadsinventering nr 58 Redovisning av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, Ärtemarks socken, tätorten Bengtsfors.....	92

Årtemarks socken

Årtemarks socken.

Sammanfattning

På uppdrag av Bengtsfors kommun har detta kunskapsunderlag gällande kulturhistoriskt värdefull bebyggelse inom Årtemarks socken tagits fram under 2022 och 2023. Projektet har utförts av Förvaltningen för kulturutveckling, som ingår i Västra Götalandsregionen. Det nu aktuella arbetet är etapp tre i ett flerårigt projekt som inleddes 2018. Tidigare har den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen i Steneby, Bäcke, Ödskölts och Tisselskogs socknar kartlagts.

Rapporten inleds med en beskrivning av projektets bakgrund, syfte, mål och metod. Grunden för kulturhistorisk värdering tas därefter upp, liksom relevanta lagtexter och råd till den som äger kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Traktens historia beskrivs sedan översiktligt, uppdelat i landsbygd och tätort, liksom bebyggelsens typiska och unika karaktärsdrag. Särskilda kulturmiljöers bakgrund och karaktärsdrag lyfts fram i ett eget kapitel. Den bebyggelse i socknen som bedöms ha kulturhistoriska värden redovisas i bilaga ett och två. Bilagd är även ett utdrag om bygdens bebyggelsehistoria ur Bengtsfors kommuns kulturmiljöprogram från 1994.

Förvaltningen för kulturutveckling vill rikta ett tack till alla som på olika sätt bidragit till projektet med uppgifter och faktakunskaper.

Bostadsområdet Höjden, sett från Strandvägen i Bengtsfors.

Inledning

Bakgrund

På uppdrag av Bengtsfors kommun har detta kunskapsunderlag gällande kulturhistoriskt värdefull bebyggelse inom Ärtemarks socken tagits fram under 2022 och 2023. Projektet har utförts av Förvaltningen för kulturutveckling, som ingår i Västra Götalandsregionen. Det nu aktuella arbetet är etapp tre i ett flerårigt projekt som inleddes 2018.

Syfte och mål

Bakgrunden till projektet är att kunskaperna om de kulturhistoriska värdena i kommunen behöver uppdateras och aktualiseras. Den föregående kulturhistoriska byggnadsinventeringen i området gjordes i början av 1980-talet av dåvarande Älvsborgs Länsmuseum. Inventeringen finns redovisad i rapporten »Kulturhistorisk byggnadsinventering nr 31, Bengtsfors kommun och stiftelsen Älvsborgs länsmuseum, 1986«, som omfattar hela kommunen.

Det långsiktiga målet med inventeringen är att skapa ett kunskapsunderlag som ger goda förutsättningar för ett bevarande av den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen. Detta sker bland annat genom kommunens plan- och bygglovsarbete och information till fastighetsägare.

Denna tredje etapp och rapport skiljer sig på flera sätt från de två tidigare rapporterna. Inventeringen har till skillnad från tidigare loggats digitalt och kommer att knytas direkt till Bengtsfors kommuns GIS-system. På så sätt blir inventeringen till mer direkt och konkret hjälp i handläggningen gällande plan- och bygglovsärenden.

Ytterligare en skillnad är att avrapporteringen delats upp i två delar. Del ett är gjord i syfte att fungera som ett stöd i den kommunala handläggningen. Del två – den föreliggande – riktar direkt till målgruppen berörda fastighetsägare och övriga intresserade, och innehåller bland annat råd gällande byggnadsvård. Som en del i arbetet med del två bjuds berörda fastighetsägare med flera in att lämna synpunkter och bidra till rapportens innehåll.

Metod

Till grund för underlaget ligger en översiktlig granskning av all bebyggelse i Ärtemarks socken. Arbetet har gjorts med selektiv inventeringsmetod, vilket innebär att endast kulturhistoriskt värdefull bebyggelse inventerats. Detta till skillnad från totalinventering då all bebyggelse dokumenteras oavsett kulturvärden. Inven-

tering innebär i detta sammanhang att de aktuella objekten besöks i fält och fotograferas från flera vinklar, och att uppgifter tas om bebyggelsens karaktär, läge i landskapet och relation till annan eventuell bebyggelse. Ytterst få objekt har granskats interiört.

En del av bebyggelsen har rivits eller förändrats sedan den förra inventeringen genomfördes på 1980-talet. Om förändringen varit så stor att byggnadens kulturhistoriska värde bedöms ha gått förlorat, har den utelämnats ur den nu genomförda inventeringen.

Sedan den förra inventeringen gjordes har tidsperspektivet för urvalet av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse förändrats. Den förra rapporten redovisade inte någon byggnad som uppförts senare än 1940. I denna rapport omfattas byggnader uppförda fram till och med cirka 1980.

Inventeringen omfattar 205 byggnader/anläggningar. Utöver fältarbete har efterforskningar i bibliotek och arkiv gjorts, kulturhistorisk bedömning och urval av samtliga inventerade byggnader, samt rapportskrivning.

Inventering och fotografering har gjorts av byggeantikvarie Carina Carlsson. I arbetet med värdering och sammanställning har även antikvarierna Marie Odenbring Widmark, Lars Bergström, Lisa Molander, Ulrika Lindh och Kristina de Rooij deltagit. Kartorna är gjorda av antikvarie Robin Eriksson. Samtliga fotografier har tagits av Carina Carlsson, om inget annat nämns i bildtexten.

Rapportens innehåll

I det inledande kapitlet avhandlas projektets bakgrund, syfte, mål och metod. Här beskrivs även lagstiftning av betydelse för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, och principerna för kulturhistorisk värdering och bedömning. Ett kapitel avhandlar hur bebyggelsen i Bengtsfors förväntas påverkas av klimatförändringarna. Därefter beskrivs Ärtemarks historia, och bebyggelsens kulturhistoriska karaktär, med särskilt fokus på landsbygden. Sedan följer beskrivningar av tätorten Bengtsfors historia, karaktär och för orten särskilda kulturmiljöer. De fastigheter som har kulturhistoriska värden redovisas slutligen i två bilagor, en för landsbygden och en för tätorten.

Källmaterial

Till grund för detta underlag ligger ett stort antal källor, såväl tryckta källor som digitala kartverktyg och arkiv, samt – inte minst – uppgifter från fastighetsägare,

En välbevarad bebyggelsemiljö med samtida villor längs Torsgatan i Bengtsfors.

föreningar bland andra. Mer detaljerade uppgifter om källorna finns i källförteckningen i slutet av rapporten.

Begreppet kulturhistoriskt värde

Begreppet kulturhistoriskt värde förändras ständigt över tid. Ofta avgörs det kulturhistoriska värdet av flera samverkande faktorer. De är inte mätbara och kan lätt uppfattas som abstrakta eller godtyckliga. Förenklat kan det sägas att en byggnad med ett högt kulturhistoriskt värde ofta har mycket av sin ursprungliga karaktär kvar, både vad avser ursprungliga material, former eller kulörer. Det kan också handla om mer immateriella faktorer, som att en byggnad fungerar som symbol för en viss historisk företeelse eller lokalhistoriskt intressant person.

Kulturhistorisk värdering och bedömning

För att underlätta en så korrekt bedömning som möjligt av bebyggelsens och landskapens kulturhistoriska

värden baseras Förvaltningen för kulturutvecklings arbete på en metod framtagen av Riksantikvarieämbetet. Den går under benämningen *Plattform Kulturhistorisk värdering och urval*.

Metoden går kortfattat ut på att utreda om en byggnad, anläggning eller annat specifikt objekt har värden som kan sammanfattas i termerna kulturhistoriska, sociala, estetiska, ekologiska och/eller ekonomiska. Oavsett om ett objekt uppfyller kriterierna för samtliga av dessa aspekter eller bara en enda, kan dess totala värde likväl bedömas som högt. Om en specifik byggnadstyp anses sällsynt har den i regel större chans att bedömas som kulturhistoriskt värdefull – även om den genomgått många förändringar. Däremot ställs vanligtvis större krav på byggnader som är mer vanligt förekommande, till exempel villor från 1960- eller 1970-talet. Dessa bedöms sällan vara sällsynta utan snarare typiska eller representativa för en viss tidsperiod eller liknande. Detta är ett annat vanligt motiv för bevarande, under förutsättning att dess ursprungliga karaktär är relativt intakt. Om så är fallet brukar byggnadens autenticitet (äkthet) åberopas som skäl för framtida bevarande.

Exempel på en av de fastigheter/anläggningar i Ärtemark som har kulturhistoriska värden och som därför kan kallas k-märkt. Denna välbevarade dalslandsstuga ligger i byn Fillingen.

Bedömningen av varje enskild byggnad eller anläggning har under arbetets gång gjorts utifrån ett lokalt, regionalt och nationellt perspektiv. Detta innebär att hänsyn tagits till objektets omgivning och läge i landskapet. Hur ser närområdet ut? Är omgivningen lika autentisk som byggnaden, och hur påverkar det den kulturhistoriska värderingen? En gård där många äldre ekonomibyggnader finns kvar har enligt denna metod större chans att ges ett högt kulturhistoriskt värde än en där bara bostadshuset finns kvar. På samma sätt har ett villakvarter där samtliga hus är i ursprungligt skick sedan de uppfördes under 1950-talet större chans att bedömas som kulturhistoriskt värdefullt, än ett blandat kvarter med hus från olika tidsperioder. Anledningen till detta är att en mer tydligt sammanhängande eller »komplett« miljö ofta ger större möjligheter till förståelse för respektive tidsperiod eller fenomen.

Ansvar för och skydd av kulturhistorisk värdefull bebyggelse

Genom att bebyggelse bevaras skapas möjligheter till förståelse för historiska sammanhang. En välbevarad byggnad kan på sätt och vis utgöra en slags kontinuitet eller en referenspunkt i en i övrigt föränderlig värld, vilket får konsekvenser för hur betraktaren ser på världen och historien. En byggnad skyddas bäst när dess ägare är intresserad och kunnig, och allmänheten uppskat-

tande, ödmjuk och lyhörd för äldre tiders estetik och tradition. Bebyggelse kan dock åtnjuta skydd genom speciella lagar och förordningar. I kulturmiljölagen slås det fast att:

Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvaret för detta delas av alla.

Såväl myndigheter som enskilda fastighetsägare har alltså ett ansvar att visa hänsyn och aktsamhet för de byggnader som anses ha kulturhistoriska värden. Något tillspetsat kan den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen betraktas som lån från kommande generationer.

Lagstiftning och begreppet k-märkt

Begreppet »k-märkt« används allmänt för bebyggelse och miljöer med ett utpekat kulturhistoriskt värde. Begreppet har dock ingen juridisk innebörd. k-märkt kan sägas omfatta all bebyggelse som är lagskyddad och/eller som i en kulturhistorisk inventering eller utredning värderats av antikvarisk expertis som kulturhistoriskt värdefull. De byggnader och miljöer som beskrivs i denna rapport räknas som »k-märkta«.

Ofta innebär ett lagskydd att en byggnad inte får förändras eller rivras så att det kulturhistoriska värdet minskar.

Många kulturhistoriskt värdefulla byggnader är idag inte »k-märkta« men det innebär inte att man kan ändra byggnaden hur som helst. Alla byggnader omfattas av plan- och bygglagens (PBL) bestämmelser som säger att ändringar av en byggnad ska utföras varsamt, oavsett om kulturhistoriska värden finns eller ej.

Bebyggelse med kulturhistoriska värden kan ha olika typer av lagskydd. Den kan vara skyddad i detaljplan genom PBL med skydds- eller varsamhetsbestämmelser. Den kan också vara skyddad genom kulturmiljölagen (KML) som byggnadsminne eller som kulturreservat. De flesta kyrkor som tillhör Svenska kyrkan skyddas av kulturmiljölagens fjärde kapitel. Fornlämningar skyddas genom KML:s andra kapitel.

Tillsynsmyndigheter för de olika lagarna är kommunen och länsstyrelsen. Kommunen ansvarar för PBL och länsstyrelsen för KML. Riksantikvarieämbetet är den centrala myndigheten som ansvarar för kulturmiljöfrågor på nationell nivå.

Kulturmiljöenheten – som står bakom denna inventering – är en regional kunskapsorganisation med bland annat en rådgivande roll i dessa sammanhang, både mot kommuner och länsstyrelse men också förstås mot enskilda fastighetsägare och allmänhet och företag.

Plan- och bygglagen (PBL)

Bebyggelsen i landet styrs till stor del av plan- och bygglagen och tillhörande förordning. Lagen är ett instrument för sammanvägning av allmänna och enskilda intressen. Enligt PBL är det förbjudet att förvanska särskilt värdefull kulturhistorisk bebyggelse. För all bebyggelse gäller även varsamhetskravet som innebär att bebyggelsens särart och karaktärsdrag ska tillvaratas vid ändring eller underhåll.

Bestämmelserna i PBL gäller alltid, både exteriört och interiört, även om åtgärderna inte kräver bygglov. Fastighetsägaren eller byggherren är ansvarig för att lagen följs.

Viktiga paragrafer för bevarande av kulturhistoriskt värdefulla byggnader

Betydelsen av att skydda och bevara kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer återfinns på flera ställen i plan- och bygglagen och dess förordning men de viktigaste verktygen finns i det åttonde kapitlet:

13 § Förbud mot förvanskning: »En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.«

Bland annat gäller detta också allmänna platser och bebyggelseområden.

14 § Underhåll och varsamhet: »Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.«

17 § Varsamhetskrav: »Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.«

Kommunal planläggning genom PBL

Genom plan- och bygglagen använder kommunen olika typer av planer för att styra nybyggnation och förändringar av befintlig bebyggelse.

Översiktsplan

Översiktsplanen är en kommuntäckande plan. Av översiktsplanen ska det bland annat framgå hur kommunen avser att tillgodose de så kallade riksintressena (se »Riksintressen för kulturmiljövård« nedan). Översiktsplanen är, till skillnad från detaljplan och områdesbestämmelser, inte juridiskt bindande. I översiktsplanen är vissa områden utpekade där särskild uppmärksamhet ska ägnas åt kulturhistoriska värden. I dessa områden ska stor hänsyn tas till såväl helhetsmiljön som de enskilda byggnadernas kulturhistoriska värden.

Detaljplan och områdesbestämmelser

Byggnader, områden eller miljöer som är särskilt värdefulla ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt och som därför inte får förvanskas kan skyddas av kommunerna genom detaljplaner. Dessa används av kommunen som ett verktyg för bebyggelsens utformning och användning och gäller för ett avgränsat område, i allmänhet inom tät bebyggelse.

De bestämmelser som läggs in i planen är juridiskt bindande och innefattar både rättigheter och begränsningar för förändringar i området. Skydd av

Det forna bankhuset på Storgatan är skyddat i detaljplan med skyddsbestämmelser och rivningsförbud.

kulturhistoriskt värdefull bebyggelse/miljöer markeras med bokstäverna q, k, r och/eller n.

q-bestämmelser, skyddsbestämmelser är regler som föreskriver att utpekade delar eller egenskaper hos en byggnad eller anläggning inte får förändras, tas bort eller att de ska underhållas på visst sätt.

k-bestämmelser, varsamhetsbestämmelser innebär att vid ändring måste byggnadens karaktär och dess kulturhistoriska värden tillvaratas. I planbeskrivningen preciseras varsamhetsbestämmelserna, som exempelvis kan vara bestämmelser för vilken kulör som ska användas vid ommålning av en fasad eller hur fönster och balkonger ska vara utformade.

r-bestämmelser förekommer ibland separat eller parallellt med andra beteckningar och anger att det finns ett rivningsförbud på fastigheten. Rivningsförbud kan ibland omfattas av q vilket då specificeras i planbeskrivningen.

n-bestämmelser förekommer gällande skydd av vegetation av kulturhistoriskt intresse. Det kan röra sig om att skydda enstaka träd, alléer eller liknande. Dessa bestämmelser bör kombineras med bestämmelser om marklovplikt.

Mer om PBL finns att läsa bland annat på www.boverket.se/pblkunskapsbanken

Tillämpning av plan- och bygglagen

Den bebyggelse i Ärtemark och Bengtsfors som bedöms ha kulturhistoriska värden redovisas i bilaga ett och två. Den har som brukligt indelats i olika kategorier med utgångspunkt från graden av kulturhistoriska värden: vissa kulturhistoriska värden, kulturhistoriska värden och särskilt värdefull bebyggelse/höga kulturhistoriska värden. Nedan förtydligas de lagtexter i plan- och bygglagen som en fastighet särskilt berörs av.

Visst kulturhistoriskt värde

Utgår i första hand från byggnadens miljövärde, det vill säga att byggnaden/anläggningen är betydelsefull i sin omgivning och för omgivningens karaktär. Förändringar har i regel skett, till exempel tillbyggnader.

Följande paragrafer är särskilt viktiga:

- PBL 2:6: »Vid planläggning, i ärenden om

bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till

1. stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan, ...

- PBL 8:14 »Ett byggnadsverk ska hållas i vardat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.»

Kulturhistoriskt värde

Byggnader och anläggningar med kulturhistoriskt värde utgör välbevarade och goda exempel på sin byggnadstyp och stil. De kan också ha en bakgrundshistoria som ger byggnaden/anläggningen en särskild plats i socknens/tätortens historia.

Följande paragrafer är särskilt viktiga:

- PBL 8:14: »Ett byggnadsverk ska hållas i vardat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.»
- PBL 8:17: »Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.»

Särskilt värdefull bebyggelse

Mycket välbevarade exempel på sin byggnadstyp och arkitekturstil. De kan vara av stor betydelse för socknens historia och landskapsbild, och kan även vara mer eller mindre unika.

Följande paragrafer är särskilt viktiga:

- PBL 8:13: »En byggnad som är särskilt värde-

På gården Skattekasen i Edsviken finns ett flertal mycket välbevarade byggnader från 1800-talet. De utgör exempel på särskilt värdefull bebyggelse. Här syns boningshuset som är en dalslandsstuga med sidokammare.

full från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.«

- PBL 8:14: »Ett byggnadsverk ska hållas i vardat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.»
- PBL 8:17: »Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.»

Kulturmiljölagen (KML)

Lagen innehåller bland annat bestämmelser för skydd av värdefulla byggnader liksom fornlämningar, fornynd, kyrkliga kulturminnen och vissa kulturföremål.

Byggnadsminnen är byggnader som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde. Ett byggnadsminne kan bestå av en enskild byggnad eller ett område med ett stort antal

byggnader. Vem som helst kan väcka fråga om byggnadsminnesförklaring

hos länsstyrelsen, som också beslutar om en byggnad eller anläggning ska bli byggnadsminne.

I Ärtemark finns två kyrkliga anläggningar som är skyddade enligt kulturmiljölagen. Bengtsfors kyrka, som invigdes 1926, är en av dessa.

Svenska kyrkans kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser (även gravkapell, kyrkogårdsmurar och andra fasta anordningar) är skyddade i kulturmiljölagens fjärde kapitel. Detta innebär att de ska vårdas och underhållas så att de kulturhistoriska värdena inte minskas och att utseende och karaktär inte förvanskas. De kyrkobyggnader som är byggda före 1940 har ett generellt skydd men även vissa yngre kyrkor som bedöms ha särskilda kulturhistoriska värden skyddas enligt denna lag.

Miljöbalken

Riksintressen för kulturmiljövård är geografiska områden som innehåller nationellt viktiga värden och kvaliteter. Dessa områden regleras enligt miljöbalken. De kan utgöras av allt från små miljöer som speglar en speciell historisk epok till vidsträckta landskapsavsnitt som utvecklats under lång tid. Det är kommunens uppgift att i sin översiktsplan ange hur riksintressena ska tillgodoses men länsstyrelsen har också ett tillsynsansvar för hur riksintressenas värden skyddas vid planläggning.

Kultur- och naturreservat

Områden med kulturhistoriskt värdefulla byggnader, anläggningar och/eller marker kan skyddas genom upprättandet av kultur- eller naturreservat, något som kan göras av både länsstyrelsen och kommuner. I Ärtemark socken finns inga kulturreservat, däremot finns det flera naturreservat som även innehåller kulturvärden.

Dalslands kanal, som färdigställdes 1864–1868, löper genom Bengtsfors. Slussen med bland annat slussvaktarbostad och vakthytt är ett av flera kommunikationshistoriskt intressanta inslag i tätorten. Kanalen utgör område av riksintresse för kulturmiljövården.

Andra lagar och bestämmelser

Krav på hänsyn till kulturmiljövården finns också uttryckligen i bland annat väglagen, skogsvårdslagen, förordningen om statliga byggnadsminnen samt indirekt i järnvägslagen. Kulturlandskap vårdas och skyddas också bland annat genom miljöstödet inom ramen för EU:s jordbrukspolitik.

Råd till dig som har en fastighet med kulturhistoriska värden

Här följer svar på vanliga frågor om att äga en fastighet med kulturhistoriska värden.

Vad betyder det att

min fastighet har kulturhistoriska värden?

Det innebär att din fastighet är unik, något du med rätta kan känna dig stolt över. Din fastighet har kvar en äldre karaktär, och bidrar därför till berättelsen om traktens historia och framväxt – om hur man bott, levt, byggt och arbetat genom tiderna. Den ger en historisk dimension och är därför betydelsefull för oss och för de generationer som kommer efter oss.

- Det innebär att du bör sträva efter att:
 - Vårda varsamt och reparera det som är trasigt istället för att byta ut.
 - Byta ut så lite som möjligt. Gammalt virke är ofta av utmärkt kvalitet. Detta gäller inte minst gamla fönster från före cirka 1960 –

Foto: Bert Leandersson.

- dessa kan med stor fördel renoveras och förbättras med energiglas i innerbågen istället för att bytas ut.
- Använda samma typ av material när du renoverar, material som är kompatibla med huset (till exempel inte byta från lertegel till betongpannor, när det är dags att lägga om)
- Anlita företag som är vana vid att jobba med varsamma metoder och äldre byggnader, när det är dags för renovering.
- Här kan du söka efter hantverkare och arkitekter med erfarenhet av arbete med äldre hus:
 - hallbarahusvast.se/medlemsforetag

- www.slojdochbyggnadsvard/hantverksregistret
- www.varmlandsmuseum.se/kulturmiljo

Får jag inte förändra mitt hus nu?

Jo, det kan gå bra. Frågan är inte om utan framför allt hur. En väl utförd tillbyggnad, anpassad till husets karaktär och skala, kan bli en årsring som inte sänker det kulturhistoriska värdet. Men det finns undantag, till exempel gällande byggnader med mycket höga kulturhistoriska värden. Då ställs högre krav.

Behöver du göra en förändring, fråga en antikvarie om råd och anlita helst en arkitekt när det kommer till ritningsstadiet. Det är en investering som kommer att löna sig. Kom också ihåg att vända dig till kommunen i ett tidigt skede angående till exempel byggnmälan

och bygglov. Här finns mer information: www.bengtsfors.se/sidor/bygga-bo-och-miljo/bygglov-tillstand-och-fastighetsfragor

Jag äger en fastighet som inte är särskilt gammal – hur kan det komma sig att den har kulturhistoriska värden?

Kulturvärden har inte bara med ålder att göra. Till exempel så vägs arkitekturhistoriska och samhällshistoriska värden in i bedömningen. Att den ursprungliga karaktären finns kvar är minst lika viktigt som åldern på byggnaden. Mer om hur den kulturhistoriska bedömningen går till finns i början av rapporten, under rubriken Kulturhistorisk värdering och bedömning.

Om du behöver hjälp eller har frågor

Om du är osäker på hur du ska ta hand om din fastighet, tänk på att Västra Götalandsregionens antikvarier erbjuder kostnadsfria råd, via Kulturmiljöenheten och Slöjd & Byggnadsvård. Båda kommer du till via www.vgregion.se/radombyggnadsvard

Kulturarvet och klimatförändringarna

Extremare väder, längre och varmare torrperioder, kraftigare regn och mildare vintrar är att vänta i Västsverige, liksom högre flöden i vattendragen. Den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen och andra kulturlämningar inom Bengtsfors kommun kommer att påverkas av såväl klimatförändringarna i sig som de klimatanpassningsåtgärder som behöver göras framöver.

Inom ramen för ett samarbete som går under namnet Västsvensk arbetsgrupp för klimat och kulturarv gjordes nyligen en bedömning av hur kulturarvet i de enskilda kommunerna kommer att påverkas. Följande står att läsa om de förväntade konsekvenserna för kulturarvet inom Ärtemark och Bengtsfors:

Konsekvenser av översvämningar och höga flöden i sjöar och vattendrag

Översvämningar och höga flöden i sjöar och vattendrag blir problematiska för kulturlämningar, dels om de drabbas av översvämning, och dels vid höga flöden då kulturlämningarna kan drabbas av erosion eller utgöra hinder för fri vattenväg.

- Flera stensättningar i strandnära lägen i Lelång kan påverkas av förhöjd vattennivå.
- Stenvalvsbron och sluss i riksintresset Bengtsfors kan påverkas av en ev. förhöjd vattennivå av Lelång.
- Rosellmagasinet och Carlssons möbelfabrik i centrala Bengtsfors är exempel på kulturhistoriskt värdefull bebyggelse som kommer att påverkas vid förhöjd vattennivå

Påverkan på tätortsmiljöer

I tätortsmiljöer med kulturvärden påverkas både enskilda objekt och miljön som helhet. Framför allt framtida översvämningsskydd (till exempel vallar längs vattendragen) samt generella klimatanpassningsåtgärder genomförda i större skala, som solpaneler och förändringar med syfte att spara energi, påverkar miljön.

Påverkan på enskilda historiskt värdefulla byggnader

Alla kulturhistoriskt värdefulla byggnader påverkas av främst de ökande nederbördnivåerna och generellt fuktigare klimatet. Merparten av dessa problem kommer att hanteras inom ramen för löpande underhåll och reparationer, där det blir viktigt att det sker med varsamhet och hänsyn till bebyggelsens kulturvärden.

Påverkan på historiska landskapsavsnitt

Förutsättningarna för skötsel av kulturpräglade odlingslandskap med höga kulturvärden kommer att förändras. Risker för igenväxning ökar, med åtföljande högre krav på skötsel och hävd. I dessa landskap finner man en biologisk mångfald, markslag och landskapselement karaktäristiska för markernas brukande under århundraden. Kan inte dessa bibehållas påverkas landskapens värde negativt.

De långsiktiga förändringarna i form av förlängd växtsäsong och ökad årsnederbörd kombinerat med medelvarma till torra somrar kan leda till att vissa arter slås ut och kan i förlängningen leda till svårigheter att uppfatta landskapets historiska innehåll och värden. Behovet av hävd, skötsel av marken, objektet eller liknande, ökar.

Gamla Strömbron i centrala Bengtsfors kan komma att drabbas i samband med översvämningar och höga vattenflöden.

Påverkan på anlagda gröna miljöer (parker, trädgårdar, kyrkogårdar etcetera)

I parker och trädgårdar kommer tillväxtbetingelserna (det vill säga ökad årsmedeltemperatur, ökad årsnederbörd och förlängd växtsäsong) för växter, men också skadegörare, att generellt bli mer gynnsamma, vilket leder till ökat behov av skötsel för att bibehålla önskad karaktär. Perioder av torka, främst sommartid, kan komma att bli en utmaning genom ökade bevattningsbehov och tuffare villkor för vissa växter.

Påverkan på kulturlämningar i skogsmark

Förutsättningarna för skogsbruket kommer att förändras. En ökad närvaro av skogsbruksåtgärder i kombination av sämre förutsättningar kommer att öka risken för skador på kulturlämningar i skogsmiljö sannolikt att öka. I och med att vintrarna blir utan tjäle, samtidigt

som nederbörden ökar, så ökar därmed dels risken för körskador, vilket även leder till ökad erosion. Vidare också behovet av att hantera vattenmängder exempelvis genom dränering. Ökade skador från skadedjur kommer att leda till snabbare avverkning med åtföljande behov av att forsla bort timret. Det som riskerar att drabbas är främst yttäckande lämningar, som exempelvis boplatser, gravfält, torplämningar och spår av äldre odlingar och skogsbete. Stora delar av skogsmarkerna är inte fullständigt inventerade, och innehåller ofta betydligt fler kulturlämningar än vad som idag finns registrerat.

Påverkan på kulturlämningar i jordbruksmark

Förutsättningarna för jordbruket kommer att förändras. Stigande temperaturer, ökande årsmedelnederbörd, förlängda växtsäsonger, nya eller förändrade grödor med mera, kommer att förändra hur jordbruket bedrivs. Vidare behovet av att hantera vattenmängder exempelvis

genom dikningar, dränering, erosionsskydd och invallningar. Generellt är problemet mindre på sandjordar och större på lerjordar.

Det som riskerar att drabbas är främst kulturlandskapselement i odlingsmark, som exempelvis stenmurar, odlingsrösen, tegindelningar, bruksvägar. Även landskapets helhetsbild och förståelsen av landskapet kan påverkas. Den biologiska mångfalden kommer att påverkas.

Byggnader i jordbruksområden med mycket lerjord kan få sättningskador vid långvarig torka.

Ärtemarks historia

Ärtemark är en av de socknar i norra Dalsland som präglas av skogklädda höjder och sjöar och älvar som följer sprickdalarna i nord-sydlig riktning. Vattensystemen har haft stor betydelse för kommunikationerna genom tiderna, och har påverkat var människor bosatt sig, var vägar uppstått och lagts ut och var industrier anlagts. Bebyggelsen är idag framför allt koncentrerad till tätorten, i övrigt består socknen av glest bebodd skogs- och landsbygd.

Första gången då namnet Ärtemark förekommer i skrift är 1334, då stavat Arethamarck. Namnet hänger direkt ihop med sjön Ärtingen, som ligger i socknens södra del. Förledet Äрте- kan spåras tillbaka till ett fornnordiskt ord för svan. Det senare ledet -mark i sockennamnet kommer ur en äldre benämning för gränsområde, besläktat med ordet marginal.

Socknens gränser, som härstammar från den tidiga medeltiden då kristenheten formerades, breder ut sig på båda sidor om sjöarna Ärtingen och Lelång. Området karaktäriseras av flera mindre dal- och strandbygder omgivna av bergig, glesbebyggd skogsmark med flera småsjöar. Utbredningen av socknens gränser på båda sidor av förenade vattendrag är ett karaktärsdrag för flera av socknarna i norra Dalsland.

De äldsta bosättningarna i trakten tros vara de som är belägna längs sjöarna, på eden mellan dem, i vikar och på näs. Skälet till detta är att det i långa tider inte fanns några lättframkomliga och bra vägar, och det var betydligt enklare att ta sig fram i landskapet via vattendragen.

Ärtemarks bebyggelsestruktur har historiskt dominerats av relativt små jordbruk med tillhörande skogsbruk. Enligt »Torp och odegårdar i Ärtemark« fanns det omkring 44 hemman i socknen före 1700-talet, som vid år 1900 blivit till 400 hemmansdelar. Ett hemman räknades som en gård – före modern tid – som hade

Ärtemarks kyrka har medeltida ursprung och ligger intill sjön Ärtingen.

en sådan storlek att den kunde försörja en familj. Den omfattande hemmansdelningen var ett resultat av den kraftiga befolkningsökning och påföljande hemmansklyvning som skedde från slutet av 1700-talet och under hela 1800-talet. Utöver de 400 hemmansdelarna fanns en stor mängd torp och backstugor på gårdarnas utmarker. Livet i dessa torp och backstugor var inte sällan fattigt och svårt, och under 1800-talet och 1900-talets början övergavs de i strid ström i ett hopp om bättre livsförhållanden i städer eller Amerika.

Bebyggelsens kulturhistoriska karaktär

Bebyggelsen i Ärtemark följer den dalsländska byggnadstraditionen. Denna tradition beskrivs mer utförligt i bilaga 3, som är ett utdrag ur det kommunala kulturmiljöprogrammet från 1994. Vissa drag är speciella just för Ärtemark. Följande är ett försök att sammanfatta och åskådliggöra de kulturhistoriska karaktärsdrag som är typiska i trakten, med särskilt fokus på landsbygden:

- Den äldsta kvarvarande bebyggelsen i Västsverige utgörs av medeltida kyrkor byggda i sten. I Ärtemarks kyrka ingår sannolikt partier av den medeltida gråstenskyrkan. Vid sidan av stenkällare och enstaka ladugårdar med fähusdel murad i sten, har få byggnader byggts i natursten inom socknens gränser.
- Timringstekniken tros ha introducerats i dagens Sverige kring 1000-talet och blev den överallt dominerande byggnadstekniken vid byggandet av boningshus och till exempel magasin för

Bostadshuset på gården Skåkene, Norra Lund, härstammar från 1840-talet och är en av Dalslands bäst bevarade Dalslandsstugor.

matförvaring, ända till 1900-talets början. Det finns fortfarande en hel del timrade boningshus, magasin och fåhus inom Ärtemarks gränser, den stora merparten av dessa är uppförda under 1800-talet och tidigt 1900-tal.

- En mycket stor del av den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen på landsbygden utgörs av gårdar. De ligger i regel högt i landskapet, och många gårdar har haft samma läge sedan medeltiden eller tidigare. Bebyggelsen har med få undantag förnyats under sent 1800-tal och tidigt 1900-tal.
- Bostadshusen på landsbygden är dels dalslandsstugor – enkelstugor i två våningar – från 1800-talet, och dels lantvillor eller så kallade västsvenska dubbelhus med sexdelad eller fyrdelad plan, framför allt uppförda kring sekelskiftet 1900. Dalslandsstugorna har en kulturhistorisk särställning och fungerar som signum för hela landskapet och dess bebyggelsehistoria. Uttrycket är inte sällan ålderdomligt med en närmast knubbig form, utanpåliggande knutar och stora bevarade spiskomplex invändigt.

De västsvenska dubbelhusen skiljer sig från dalslandsstugorna på så sätt att de är större och har rum på dubbla istället för enkla rader. De har symmetriskt uppbyggda fasader målade i ljusa oljefärger, dörr på mitten av långsidan, lertegelklädda tak och inte sällan vackert dekorerade takfötter och verandor. Husen kunde byggas i stor omfattning kring sekelskiftet 1900 inte minst tack vare de nya, moderna sågverken som lätt kunde såga upp plank och dekorativa utsmyckningar. Det

De så kallade västsvenska dubbelhusen blev populära under årtiondena kring sekelskiftet 1900. Ofta präglas de av lövsågade snickeridetaler, som denna praktfulla, öppna veranda i Gottarsbyn.

folkliga byggnadsskicket påverkades av ökad penninghushållning, industrialiserad varuproduktion, förbättrade kommunikationer men också teknisk utveckling. Byggnadsmaterial som glas, spik och tegel blev billigare att köpa och nya verktyg, material och metoder införlivades i byggnadstraditionen. Lövsågade snickeridetaler efter byggnadstidskrifternas mönsterförelagor spreds över landet, vilket bidrog till en rik panelarkitektur.

- Ett särdrag för bostadsbebyggelsen från omkring 1880–1910 i norra Dalsland är omsorgsfullt utformade fönsteromfattningar. I Ärtemark förekommer en särskild variant med en bågformig, närmast gardinliknande ornamentik på överstycket. Inne i Bengtsfors finns ytterligare en variant med zickzackdekor. Den förekommer idag endast på ett litet fåtal byggnader, men var en vanlig syn på orten för omkring hundra år sedan.
- Gårdarna är ofta uppdelade i en tydligt avgränsad del för folket, med bostadshus och magasin samt trädgård med trädkrans, och övriga ekonomibyggnader belägna vid sidan av, ibland på andra sidan vägen. På en del gårdar har tomten närmast kring bostadshuset en bevarad rundad form som markeras med terrasserings i sten och/eller trädkrans, vilket är ett ålderdomligt drag.
- Före agrara revolutionen fanns det många byggnader på varje gård, men från och med skiftena började man samla allt fler funktioner

Omsorgsfullt utformade fönsteromfattningar är typiskt för byggnadskulturen i norra Dalsland. Just denna variant med bågformig ornamentik förekommer sannolikt bara i Ärtemark.

i en och samma ladugårdslänga. En vanlig typ av ladugårdslänga i Ärtemark är uppbyggd med loge och lador i mitten och lägre timrade fähus på ena eller båda ändarna av byggnadslängan. Ett fåtal sådana finns kvar, men de flesta har ingen funktion längre och har därför tyvärr lämnats åt förfall.

- Mindre byggnader som är vanligt förekommande på gårdarna är jordkällaren som murats i natursten, ofta med senare lagningar och pågjutningar i betong, och timrade magasin i en eller två våningar. Jordkällarna fungerar inte säl-

lan som grund för andra mindre byggnader i trä. De timrade magasinerna är byggda med stor omsorg och är inte sällan gårdens äldsta byggnad.

- I Ärtemark finns ett flertal bevarade torpmiljöer med rötter i 1700- och 1800-talen. Här finns ofta en enkelstuga i en våning, och en eller flera mindre ekonomibyggnader. De har i allmänhet ensliga lägen i skogar och vid myrar på gårdarnas forna utmarker.

En stor del av den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen på landsbygden utgörs av gårdar, ofta med byggnader målade i färlurött. Av särskilt intresse är de gårdar som har kvar den mångfald av byggnader som alltid ingick i en gård när jordbruken var aktiva: magasin, jordkällare, ladugård och boningshus. Här syns byggnader i byarna Gräsjö, Herrenäs, Ormansbyn, Sidan Mellan med flera.

Kulturmiljöer på landsbygden

Bebyggelsens kulturvärden förstärks i vissa fall då de ligger samlade i tydliga, sammanhållna miljöer. Endast ett bebyggelseområde i socknen (utanför tätorten) har bedömts vara så sammanhållet och välbevarat att det uppfyller kriterierna för en kulturmiljö.

Gottarsbyn

På en svag höjdsträckning i mitten av socknen mellan Fillingsjön och Orsbyjärn vid övergången mellan skog

och öppen mark ligger Gottarsbyn. Bebyggelseområdet har sannolikt medeltida eller äldre anor och Gottarsbyn omnämns i äldsta jordeboken 1540 som ett mantal skattehemman. Bebyggelsen utgörs av fem välbevarade och kulturhistoriskt intressanta jordbruksfastigheter med bebyggelse från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal. Två av dem har mangårdsbyggnader som är tvillingstugor och som ursprungligen var identiskt lika, men har i senare tid genomgått vissa smärre exteriöra förändringar. Båda tvillingstugorna uppfördes på 1880-talet i 1 ½ plan med frontespiser på fram- och baksida. Bostadshuset på de

Gottarsbyn består av ett antal välbevarade gårdar som ligger samlade på en svag höjdsträckning mellan Fillingsjön och Orsbyjärn.

övriga fastigheterna förefaller vara av typen västsvenskt dubbelhus. Till samtliga fastigheter hör ekonomibyggnader av skilda slag. Mer om de fastigheter som ingår i miljön kan läsas i bilaga ett.

Tätortens historia

Ärtemark är ett exempel på en bygd vars centrum förskjutits från ett äldre jordbruksområde till tätorten Bengtsfors, som framför allt vuxit fram sedan sekelskiftet 1900 som industriort och järnvägsknutpunkt. Platsen har emellertid varit viktig sedan långt tillbaka i tiden, vilket hänger ihop med själva Bengtsforsen, som är socknens största fors. Strömmens stora betydelse framgår inte minst av att den varit föremål för otaliga tvister genom tiderna. I det äldsta bevarade dokumentet från 1454 sägs att »Bengtsfors hafver legat till sunnersta Sida

gård av hedenhös«, vilket kan översättas till »forsen har hört till gården Södra Sidan i alla tider«.

Strömmen har använts i århundraden för att driva husbehovskvarnar. Mot slutet av 1700-talet anlades ett färgeri och en vadmalsstamp intill forsen, och i mitten av 1800-talet började så sakta grunden till tätorten uppstå. Kring 1850 fanns en tullmjölkvarn och en liten lanthandel på platsen, samt några bostadshus. Tio år senare byggdes vägarna åt öster och väster från forsen, liksom bron med fem valv i natursten.

När Dalslands kanal anlades bredvid forsen på 1860-talet skedde viss inflyttning. Kvarnen utökades och fick större kapacitet, en ramsåg och en liesmedja tillkom. Det skulle dock dröja till 1890-talet innan platsen blev en tätort, som en direkt följd av att Lelångsbanan drogs fram och togs i bruk år 1895. Med ULB (Uddevalla-Lelångens Jernvägsaktiebolag) knöts havet och sjön Lelångens södra spets ihop, vilket innebar att Ärtemarks kommunikationer med omvärlden förbätt-

Bengtsfors under 1890-talet. Lelängenbanans station syns till höger, till vänster ses bron vid slussen och slussvaktarbyggnaden. Foto: Järnvägsmuseet.

rades avsevärt. Kring stationen uppstod så småningom ett stationssamhälle eftersom läget nu blivit attraktivt.

Som en effekt av de nya förbättrade kommunikationerna med omvärlden följde flera större industrietableringar och Bengtsfors växte snabbt till att bli en av landskapets större orter. Mellan åren 1900 och 1925 fyrdubblades nästan befolkningen till närmare 2000 personer.

I det växande samhället följde även etableringar av hantverkare och handelsmän, och centrumbebyggelsen med bland annat affärs- och bostadshus längs Storgatan tog form. Storgatan är en del av den gamla landsvägen som vuxit fram som en del av passagen mellan sjöarna Lelång och Bengtsbrohöljen. Den gamla landsvägssträckningen utgörs öster om Storgatan av Centralbacken.

Om två särskilt viktiga företag

Flera företag har haft stor betydelse för ortens historia och tillväxt. Två av de viktigaste var Elektrokemiska AB (EKA) och Sulfitfabriken. Båda anlades kort efter det att ULB invigdes 1895, vilket visar tydligt hur oerhört betydelsefullt framdragandet av en järnväg kan vara för en Orts utveckling. Ägarna till det helt nybildade EKA valde platsen Bengtsfors just för de

På denna avmålning av ett flygfoto från 1935 syns Sulfiten och delar av tätorten. Den är gjord av konstnären Olle Holmdal och finns att se som väggmålning på Strömbadet.

goda kommunikationerna, och för möjligheterna att köpa fallet vid Gamla Strömbro. År 1896 påbörjades arbetet med att bygga en kraftstation över fallet, och året därpå började man framställa klor ur koksalt i lokalerna. Fabriksbyggnaderna på området användes senare till en rad olika verksamheter, till exempel har det funnits såg och bageri på denna industritomt.

Uddevalla Sulfitaktiebolag bildades 1900. Trots namnet så byggdes sulfitfabriken i Bengtsfors.

Den ekonomiska häradskartan från 1890-talet vittnar om en tätort i vardande. Några gårdar och torp ligger samlade öster och väster om Gamla Strömbro. Väster om Centralbacken ligger Lelångens station och bebyggelsen ligger här relativt tätt. Söderut ligger ett flertal torp glest placerade i omgivningarna – Bolldalen, Franserud, Dammen och Årvik, och längre västerut byn Huvudging med flera gårdar.

Fabriksbyggnaderna byggdes i rask takt och stod klara redan året därpå. I Bengtsfors styrdes tillverknigen med tiden in på konstsilke, en trådfiber som framställs ur trä och används till tillverknigen av kläder. Utanför fabriken låg timret till tillverknigen samlat i stora så kallade mosor i vattnet, likadant var det vid de sågar som fanns i tätorten. På äldre foton syns dessa mosor som viktiga och påtagliga inslag i Bengtsfors landskapsbild.

Köpingen Bengtsfors – välfärden byggs
 Bengtsfors fortsatte att växa i snabb takt också efter de riktigt expansiva årtiondena kring sekelskiftet 1900. 1926 blev Bengtsfors köping. En köping var ett slags kommunal status där ett visst antal stadgar skulle antas och följas. I Bengtsfors skulle till exempel den så kallade hälsovårdsstadgan följas. År 1940 antogs en särskild

ordningsstadga som bland annat reglerade skyltning, hur eldning fick ske och hantering av avfall.

Skälet till att Bengtsfors blev köping var att den snabba ekonomiska utvecklingen efter sekelskiftet 1900 inneburit att bostäder och andra byggnader uppförts fort och organiskt, utan nämnvärd planering. Hälsovården var bristfällig, skatt betalades inte på något reglerat vis och det hade börjat uppstå sanitära problem. För att lösa detta bildades köpingen Bengtsfors 1926, som då administrativt skildes ut ur Ärtemark.

I köpingen växte en kommunal ordning fram och många standardhöjningar gjordes. Till exempel tillkom och utbyggdes sådant som gatubelysning, äldreomsorg, brand- och polisväsende, avfallshantering, vatten- och avloppsledning, asfaltering av grusvägar och mycket mer.

År 1927 fick Bengtsfors ännu en järnvägsförbindelse,

Kommunalhuset i Bengtsfors byggdes 1935. Det är en kulturhistoriskt värdefull byggnad som symboliserar tiden då Bengtsfors var köping, och då stora standardhöjningar gjordes gällande allt från avloppsledningar och polisväsende till gatubelysning och äldreomsorg. Kommunhuset ritades av länsarkitekten Allan Berglund och innehöll ursprungligen bland annat polisstation, brandstation med slangtorn och varmbadhus. Numera ingår det som en del i biblioteket.

Dal Västra Värmlands Järnväg (DVVJ) mellan Mellerud och Arvika. Stationen förlades på höjderna i öster, strax nedanför Majberget.

1930-talet var för Bengtsfors del en expansiv tid, det syns inte minst i tillkomsten av många egna hem som byggdes upp längs med de äldre vägarna en bit från centrum. Det byggdes också affärshus, verkstäder och två skolor med mera.

1950- till 80-tal: tillväxt, sanering och storskalighet

Åren efter andra världskriget blev händelserika både på det nationella och lokala planet, och folket i Bengtsfors fick uppleva så väl tillväxt som nedläggningar, sanering och nya bostadsområden. Som på så många platser i Sverige genomfördes betydligt färre byggprojekt under krigsåren, men när ekonomin blomstrade på 1950-talet tog det fart igen. Återigen byggdes nya bostadshus, så väl egna hem som större och mindre flerbostadshus. Detta skedde i Bengtsfors i form av förtätning mellan de äldre egna hemmen men också i lite större nya områden till exempel längs Kinadalsvägen och Granåsvägen. Under detta decennium tillkom också ålderdomshemmet Granås, sjukhemmet Björkåsen, en ny missionskyrka och Hotell Dalia, för att nämna några.

Under 1960- och 1970-talen fortsatte standardhöjningarna i samhället men förändringarna fick nu en helt annan karaktär. Helt enligt tidens anda ville man mo-

På byn Huvudgingens forna utmarker utmed sluttningen ned mot Bengtsbrohöljen anlades gator med egna hem för en och två familjer efter det att köpingen bildats 1926. 1930-talet var en intensiv period då många bostadshus såg dagens ljus på tomter mellan de forna torpen. Tomterna är stora med nutidens mått mätt, och rymde plats för odling. Bild från Södra vägen.

dernisera samhället i grunden. Detta gjordes nu, som i stort sett alla tätorter, genom att äldre trästadsbebyggelse revs och ersattes med moderna, stora butiksbyggnader och ny vårdcentral. I Bengtsfors var det framför allt längs Storgatans södra del som bebyggelsen revs och ersattes. Ett utsnitt ur en karta över köpingen från 1936–1937 ger bilden av en tät bebyggelse med många små hus kring Nygård, Centrumvägen och Storgatan. Skillnaden efter den så kallade saneringen är stor.

År 1965 antogs det så kallade miljonprogrammet på nationell nivå, som underlättade byggandet av såväl småhus som radhus och flerbamiljshus under den kommande tioårsperioden, i stora såväl som små orter. Ett flertal nya planer antogs under 1960- och 1970-talet i Bengtsfors, till exempel för Bäckén och Sidan Södra. Villamattor bredde nu ut sig som nya årsringar i ortens utkanter. Under den här tiden lades Sulfiten ned och revs, samma skedde med järnvägen (ULB) och dess spår. Samtidigt tillkom nya industriområden vid Sidan Södra och Majbergsdal.

Från 1980 till idag

Under 1980-talet påbörjades byggandet av ett nytt bostadsområde där Sulfiten en gång låg. Bebyggelsen präglas i stor utsträckning av enplansvillor, placerade på det flacka området längs vägar med svagt slingrande form.

En stor händelse på orten var sanerandet av EKA-området, efter upptäckten av höga halter miljögifter i markerna och vattnet. Projektet var av nationellt intresse, och var då det största saneringsprojektet som

Köpings centrum i slutet av 1930-talet respektive i nutid. De så kallade saneringar som genomfördes under 1960- och 1970-talet omgestaltade området kring Nygård och Storgatan väsentligt. Kartan över köpingen från 1930-talet hör till Bengtsfors kommun.

genomförts i Sveriges historia. Den kulturhistoriskt intressanta industribebyggelsen revs, markerna sanerades och den numera obebyggda ytan är ett samhällsviktigt minne av såväl industri- som miljöhistorisk natur.

Väsentliga delar av ortens en gång så tydliga industriprägel är numera borta. Inga av fabriksmiljöerna som en gång präglade landskapet finns kvar idag, inte heller järnvägen som från början drog industrierna till sig. Dagens Bengtsfors är en kontrastrik plats där industriernas roll delvis tagits över av turistnäringen. Det landskap som förr användes för produktion används idag alltmer för rekreation. Kvar finns en tätort med blandad karaktär, där sjöarna och spår från olika tider samspelar till en variationsrik stadsbild.

Tätortens kulturhistoriska karaktär

Kartan på sidan 30 redogör för olika områden i tätorten som i huvudsak tillkommit under en avgränsad tidsperiod och därför har säregna karaktärsdrag. Avsikten är att på ett sammanfattande vis tydliggöra och exemplifiera tätortens karaktär, framväxt, innehåll och kulturvärden.

Zonerna är både geografiska och tematiska, eftersom samhällen ofta växer likt årsringar på ett träd där den äldsta delen är kärnan i mitten och yngre områden tillkommer utanför, allt eftersom. Bebyggelsen inom områdena är dock långt ifrån helt enhetlig, och det är svårt att undvika att indelningen blir för grov. Bebyggelsens och landskapets karaktär i Bengtsfors präglas snarare av blandad förtätning och variation än enhetligt framvuxna områden, vilket gör att en zonindelning som denna är mer ungefärlig än exakt.

Bebyggelsen delas in på följande vis:

- **Sjöar, jordbrukslandskap och skogsbygd** – omlandet kring tätorten som präglas av sjöarna Lelång och Bengtsbrohöljen och skogarna runt om med gårdar, torp och bostadshus. Sjöarna är en förutsättning för ortens liv, och har på flera sätt fundamental betydelse såväl historiskt som idag. Det var här längs vattendragen som kvarnar och sedan industrier anlades, och här var det enklast att färdas. Det är också hit till sjöarna som folk kommer idag, för att uppleva mötet mellan vattenspeglar och skogarna runt om. Sjöarna och de omgivande höjderna är nyckelkaraktärer i Bengtsfors landskapsbild, och från många platser ingår sjöar och skogar i siktlinjerna.

Bengtsfors har vuxit fram på byarna Huvudgöngens och Sidan Södras forna utmarker. Stora delar av dessa sluttande utmarker är idag klädda med småskalig bostadsbebyggelse som är väl synlig från de mest centrala delarna, och som utgör viktiga delar i landskapet.

Längs sjöarnas stränder ligger glest utplacerad fritidshusbebyggelse, tillkommen under perioden 1930–1950, före det att strandskyddslagen trädde i kraft 1950.

- **Hembygdsgården Gammelgården** – Gammelgården är en unik anläggning som spelar en stor roll i landskapet där det tronar på Majberget, högt över tätortens centrum. Storstugans

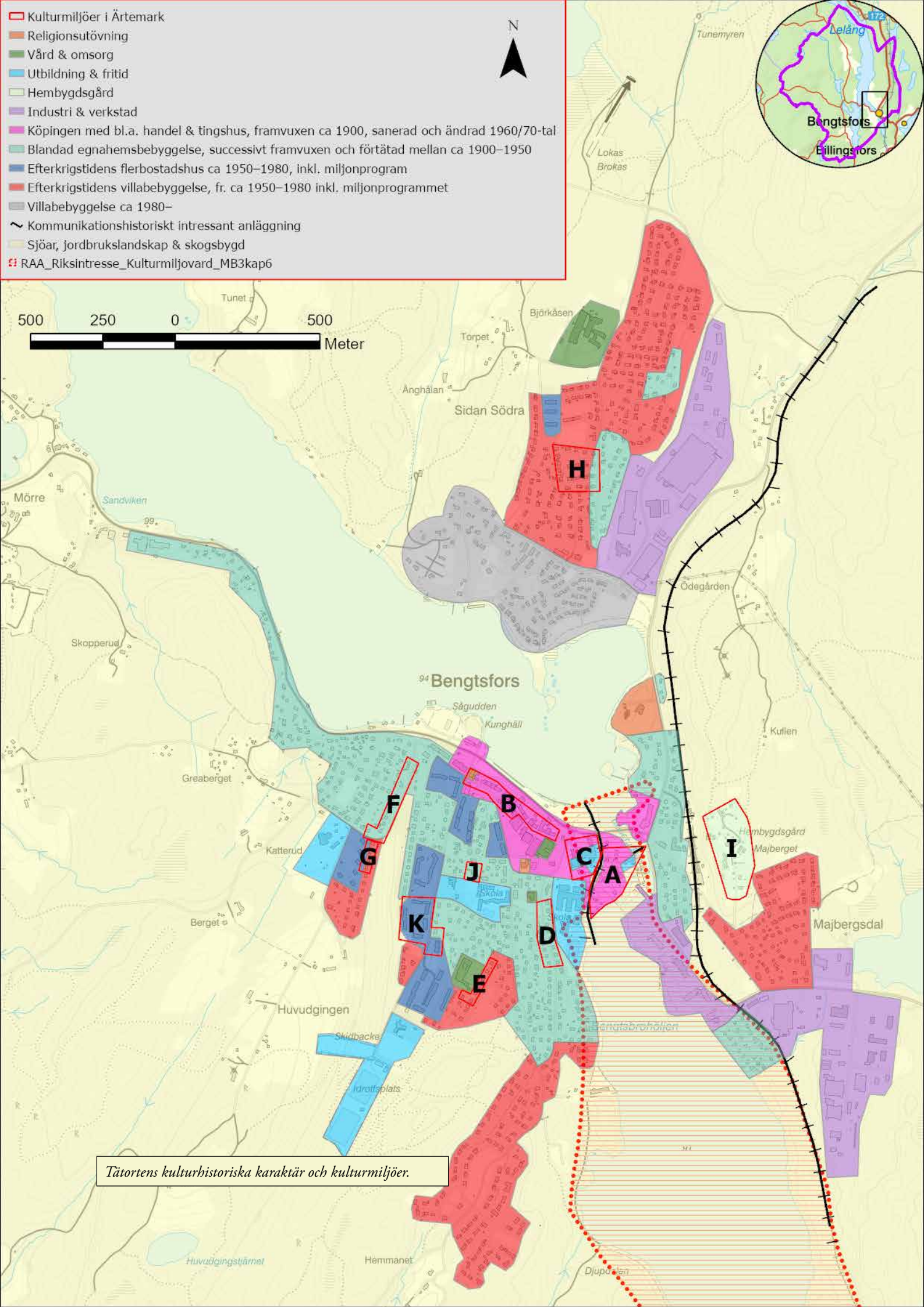
Bengtsfors har vuxit fram på byarna Huvudgingens och Sidan Södras forna utmarker. Stora delar av dessa sluttande utmarker är idag klädda med småskalig bostadsbebyggelse, framför allt tillkommen under perioden 1930–1975.

röda fasader är ett blickfång som syns från stora delar av centrum.

- **Industri och verkstad** – Industrier och verkstäder har spelat en avgörande roll i ortens framväxt och karaktär, och gör så än idag. De industrier vars framgångar fick orten att växa kring sekelskiftet 1900 låg inne vid de mest centrala delarna och finns inte längre kvar idag. I nya årsringar längre ut från centrum har nya industriområden tillkommit från 1960-talet, i norr på Sidan Södra och i söder Majbergsdal.
- **Köpingens centrum** med bland annat handel och tingshus, framvuxen från cirka 1900, sanerad och ändrad under 1960/70-tal. Denna del av tätorten utgör själva kärnan som i stora drag fick sin karaktär under det tidiga 1900-talet. Det var då som handels- och bostadsbebyggelse uppfördes längs den före detta landsvägens något svängda dragning, och det var under 1930-talet som Storgatans förlängning österut omgestalta-

des till ett torg med lågmäld arkitektur i form av tingshus och kommunalhus. Dessa strukturer finns kvar än idag och bildar en bärande grund i tätortens karaktär.

- **Blandad egnahemsbebyggelse** successivt framvuxen och förtätad mellan cirka 1900–1950. En förhållandevis stor del av Bengtsfors präglas av egnahemsvillor – framför allt från det lokalt sett expansiva 1930-talet – som ligger placerade längs de forna landsvägarna. Vissa av dem präglas av nyklassicism, andra är renodlat funktionalistiska i sitt uttryck. Relativt många av dem byggdes precis i brytningstiden och bär drag av så väl nyklassicism som funktionalism.
- **Efterkrigstidens flerbostadshus cirka 1950–1980** Framför allt under 1950-talet och 1960-talet uppfördes ett antal större hyreshus längs Kinadalsvägen och Kungshällsvägen. De har i regel tre våningar och präglas av röda och/eller gula tegelfasader, ibland med putsade inslag. Viktiga

- Kulturmiljöer i Ärtemark
- Religionsutövning
- Vård & omsorg
- Utbildning & fritid
- Hembygdsgård
- Industri & verkstad
- Köpingen med bl.a. handel & tingshus, framvuxen ca 1900, sanerad och ändrad 1960/70-tal
- Blandad egnahemsbebyggelse, successivt framvuxen och förtätad mellan ca 1900–1950
- Efterkrigstidens flerbostadshus ca 1950–1980, inkl. miljonprogram
- Efterkrigstidens villabebyggelse, fr. ca 1950–1980 inkl. miljonprogrammet
- Villabebyggelse ca 1980–
- ~ Kommunikationshistoriskt intressant anläggning
- Sjöar, jordbrukslandskap & skogsbygd
- ⋯ RAA_Riksintresse_Kulturmiljovard_MB3kap6

Tätortens kulturhistoriska karaktär och kulturmiljöer.

Bengtsfors är på flera sätt en kontrastrik tätort. Storstugan på Majberget är ett viktigt blicksfång, i stor kontrast till modernistiska Hotell Dalia som tillkom på 1950-talet.

Carlssons möbelfabrik har en sekellång historia i Bengtsfors, en kulturhistoriskt intressant anläggning där såväl byggnader som äldre maskinutrustning finns kvar.

Många av byggnaderna längs den svagt svängda Storgatan uppfördes i början av 1900-talet när orten var ny, och har senare fått en moderniserad kostym.

karaktärsdrag är balkongerna med bevarade smala sinuskorurerade balkongfronter eller smidda dekorer som fått bestå sedan byggnadstiden, något som sällan finns kvar i andra orter. Till skillnad från övrig bebyggelse på orten har dessa byggnader en högre och större skala och skiljer därmed tydligt ut sig som viktiga inslag i stadsbilden. Särskilt nämnvärt är det långa tvåvåningshuset med adress Muggedalsplatsen fem,

I Bengtsfors finns det ett flertal flerbostadshus från 1950- och 60-talet med väl bibehållen karaktär. Vid Muggedalsplatsen fem ligger detta mycket välbevarade bostadshus från omkring 1950.

som har en mycket välbevarad karaktär med såväl fönster som dörrar, balkonger och tak i original från omkring 1950.

- **Efterkrigstidens villabebyggelse, cirka 1950–1980** inklusive miljonprogrammet. Stadsplanen som fastställdes 1956 möjliggjorde byggandet av ett flertal nya villagator centralt, till exempel längs Granåsvägen. På 1960-talet antogs fler planer som ledde till byggandet av nya villaområden som blev nya årsringar i ortens utkanter. Ett exempel är området Bäckén som började uppföras i slutet av 1960-talet. Parallellt pågick förtätning med nya villor på tomterna mellan egna hem och äldre torpmiljöer. Resultatet är ett flertal gator där villor från olika tider bildar en blandad arkitektonisk karaktär.

- Villor från dessa decennier präglas av ospröjsade fönster och väggar i tegel – gula, röda eller vita av kalksandsten, och sadeltak eller valmade tak. I vissa fall kombineras väggarnas tegel med partier i panel. Exempel på bebyggelse som lyfts fram som typisk och välbevarad i denna rapport ligger till exempel längs Granåsvägen, Torsgatan samt Dungen på Sidan Södra.

- **Villabebyggelse från cirka 1980** Under 1980-talet påbörjades byggandet av det nya bostadsområdet Sulfiten på Sidan Södra, på platsen där Sulfitaktiebolaget en gång låg. Området präglas av en tidstypisk och enhetlig villabebyggelse i en våning med sadeltak och panelklädda

Missionskyrkan i Bengtsfors uppfördes 1958 efter Karlstadsarkitekten Janne Feldts ritningar. Den är av stor arkitektonisk och miljöskapande betydelse i Bengtsfors.

fasader i olika färger. Området har fortsatt att byggas ut successivt. De senaste tillskotten är villor med vitmålade väggar och funktionalistiskt inspirerad utformning, och med väl synligt läge sett från Höjden och Floraleden.

- **Kommunikationshistoriskt intressanta anläggningar** I Bengtsfors finns framför allt tre anläggningar av särskilt kommunikationshistoriskt intresse: Bengtsbron från 1860-talet; Dalslands kanal med slussar och slussvaktarbostad, också från 1860-talet, samt DVVJ med tillhörande stationsområde från slutet av 1920-talet. Samtliga har haft en avgörande roll för ortens

näringsliv genom tiderna och har det än idag. De utgör karaktäristiska inslag i tätorten och är av stor miljöskapande betydelse.

- Utöver de ovan nämnda har följande byggnadskategorier särskilt lyfts fram då de på flera sätt är en viktig del av ortens kulturhistoriska karaktär: Bengtsfors **kyrka** och flera **frikyrkor**; anläggningar för **vård och omsorg** till exempel Granås och Nygård, samt anläggningar för **utbildning och fritid**, till exempel Franserudsskolan. Samtliga är av stor arkitektonisk och miljöskapande betydelse, och ger ett samhällshistoriskt tidsdjup till stadsbilden.

Kulturmiljöer i tätorten

Bebyggelsens kulturvärden förstärks i vissa fall då de ligger samlade i tydliga, sammanhållna miljöer. Kompletteringar i dessa miljöer bör underordna sig nuvarande byggnader och utformas i en skala och med val av material som smälter in i befintlig bebyggelse.

I tätorten har följande områden identifierats som särskilt kulturhistoriskt intressanta (se karta på sidan 35):

A. Ön

Ön utgör i sin helhet en värdefull kulturmiljö, med bebyggelse från mitten av 1800-talet fram till idag. Viktiga komponenter i miljön är framför allt Dalslands kanal med slussen och slussvaktarbostaden, de båda äldre broarna, kvarnen och Enqvistska gården. Tillsammans bildar de en innehållsrik miljö med stort tidsdjup. Flera av byggnaderna är skyddade med skyddsbestämmelser i detaljplan (sedan 2013-06-19), och ön ligger inom område av riksintresse för kulturmiljövården p9 Dalslands kanal.

Kvarnen och Enqvistska gården är viktiga delar i kulturmiljön Ön.

B. Storgatan

Storgatan har sedan 1900-talets början varit Bengtsfors viktigaste affärsgata. Den utgör en sammanhållen bebyggelsemiljö och ett tydligt centrumstråk. De äldsta byggnaderna längs gatan tillkom i början av 1900-talet, de yngsta från omkring 1970-talet. Bebyggelsen längs Storgatan berättar och speglar tydliga drag både i lokalsamhället Bengtsfors, liksom delar av Sveriges 1900-talshistoria. Flera av byggnaderna är i väsentliga delar bevarade i ursprunglig utformning och karaktär. De tillmäts därför särskilda kulturhistoriska värden, och är skyddade i detaljplan (antagen 2022-II-07) med skydds- och varsamhetsbestämmelser respektive rivningsförbud.

C. Tingshustorget och Centralbacken

Miljön som omfattar Tingshustorget och Centralbacken utgör en karaktäristisk del av Bengtsfors centrala delar. Numera sammanbyggda med varandra genom Strömkullegymnasiet från 1990-talet finns det tidigare kommunalhuset från 1935 (nu bibliotek) och det forna tingshuset från 1942. Som en förlängning av Storgatan, och som en del av den gamla landsvägen, leder Centralbacken ned mot bron vid slussen över Dalslands kanal. De intressanta byggnaderna längs Centralbackens västra sida bildar här tillsammans med det före detta kommunalhuset på östra sidan en gatumiljö med särskilda karaktärsdrag. De ovan nämnda byggnaderna är skyddade i detaljplan (antagen 2022-II-07) med skydds- och varsamhetsbestämmelser respektive rivningsförbud.

D. Södra vägen

Denna del av Södra vägen utgör en enhetlig bebyggelsemiljö, bestående av egnahemsvillor från framför allt 1930-talet. Stilmässigt präglas de av nyklassicism och funktionalism, och i vissa fall en blandning av de båda. Tillsammans bildar de ett sammanhållet stråk med kulturhistoriska värden.

E. Granåsvägen

Enhetlig bebyggelsemiljö, bestående av villor i två våningar från 1950-talet. Byggnaderna har varierande karaktär, men stilmässigt har de ett tydligt släktskap med varandra. Viktiga karaktärsdrag är bland andra ospröjsade fönster med slanka dimensioner och slätputsade fasader i ljusa kulörer.

F. Valhallavägen

De stora egnahemsvillorna längs Valhallavägen uppfördes under 1930-talet. De bär framför allt drag av 1920-talsklassicism. Taken är brutna och väggarna är klädda i locklistpanel – i några fall har fasaderna i ett senare skede försetts med eternit. Fasaderna mot gatan har symmetrisk uppbyggnad där mittaxeln markeras av veranda, balkong och frontespis. Villorna är placerade på rad längs en sluttning och bildar tillsammans en tydlig miljö med välbevarad karaktär.

G. Torsgatan

Villor i ett till ett och ett halvt plan, uppförda under 1950-talet. Byggnaderna har varierande karaktär, men

Bebyggelsen på Valhallavägen utgör en samlad, enhetlig kulturmiljö med egnahem från 1930-talet.

stilmässigt har de ett tydligt släktskap med varandra. Viktiga karaktärsdrag är bland andra sadeltak, ospröjsade fönster med slanka dimensioner och putsade eller tegelklädda fasader. Villorna är placerade på rad längs en sluttning och bildar tillsammans en tydlig miljö med välbevarad karaktär.

H. Dungen/Granhögsgatan

Exempel på område med enhetlig villabebyggelse uppförd kring 1970. Byggnaderna är uppförda i en våning med källare och har väggar klädda i rött eller gult tegel. Garage finns antingen i källaren eller är vidbyggt. Vissa av byggnaderna har nyare fönster och dörrar med annan karaktär än den ursprungliga, men i övrigt har få förändringar skett. Viktiga karaktärsdrag är trapppräcken med tidsenlig dekor, mönstermurade fasader, ospröjsade fönster och entrédörrar i lackat ädelträ. Tillsammans utgör dessa villor en miljö med goda exempel på sin tids villaarkitektur.

I. Gammelgården

Gammelgården är en av Västsveriges största friluftsmuseer, beläget uppe på Majberget i tätortens östra del. När Gammelgården invigdes 1929 fanns fem flyttade byggnader på platsen. Idag är de drygt tjugo. De flesta är flyttade, endast ett fåtal är moderna och uppförda på plats. Byggnaderna är främst allmogebebyggelse från 1700- och 1800-talen, både bostads- och ekonomibygnader. Anläggningen fyller en mycket viktig pedagogisk funktion, eftersom den bebyggelse som finns här mycket sällan finns kvar på andra (ursprungliga) platser. Gammelgården har med sitt väl synliga läge en betydande roll i upplevelsen av tätortens karaktär. Såväl de enskilda byggnaderna som miljön som helhet har höga kulturhistoriska värden.

Dungen/Granhögsgatan på Sidan Södra är ett sammanhängande område med liknande villor, uppförda kring 1970.

Byggnaderna kring Muggedalsplatsen är goda exempel på sin tids arkitektur.

J. Gjutaregatan

Liten kulturmiljö från tidigt 1900-tal bestående av två bostadshus och flera mindre komplementbyggnader. Det är framför allt de sistnämnda som utgör grunden för miljöns värden. Miljön är unik på så sätt att alla de rödmålade uthusen speglar hur Bengtsfors såg ut före det att centralvärme, kylskåp och toalett fanns i varje bostad. Under 1900-talets början var vedbod, fristående källare och avtråde helt nödvändiga ekonomibygnader som fanns på varje tomt. Idag är sådana byggnader ytterst ovanliga, eftersom de sedan länge förlorat sin funktion. Tillsammans bildar de kvarvarande byggnaderna vid Gjutaregatan en tydlig miljö med kulturhistoriska värden.

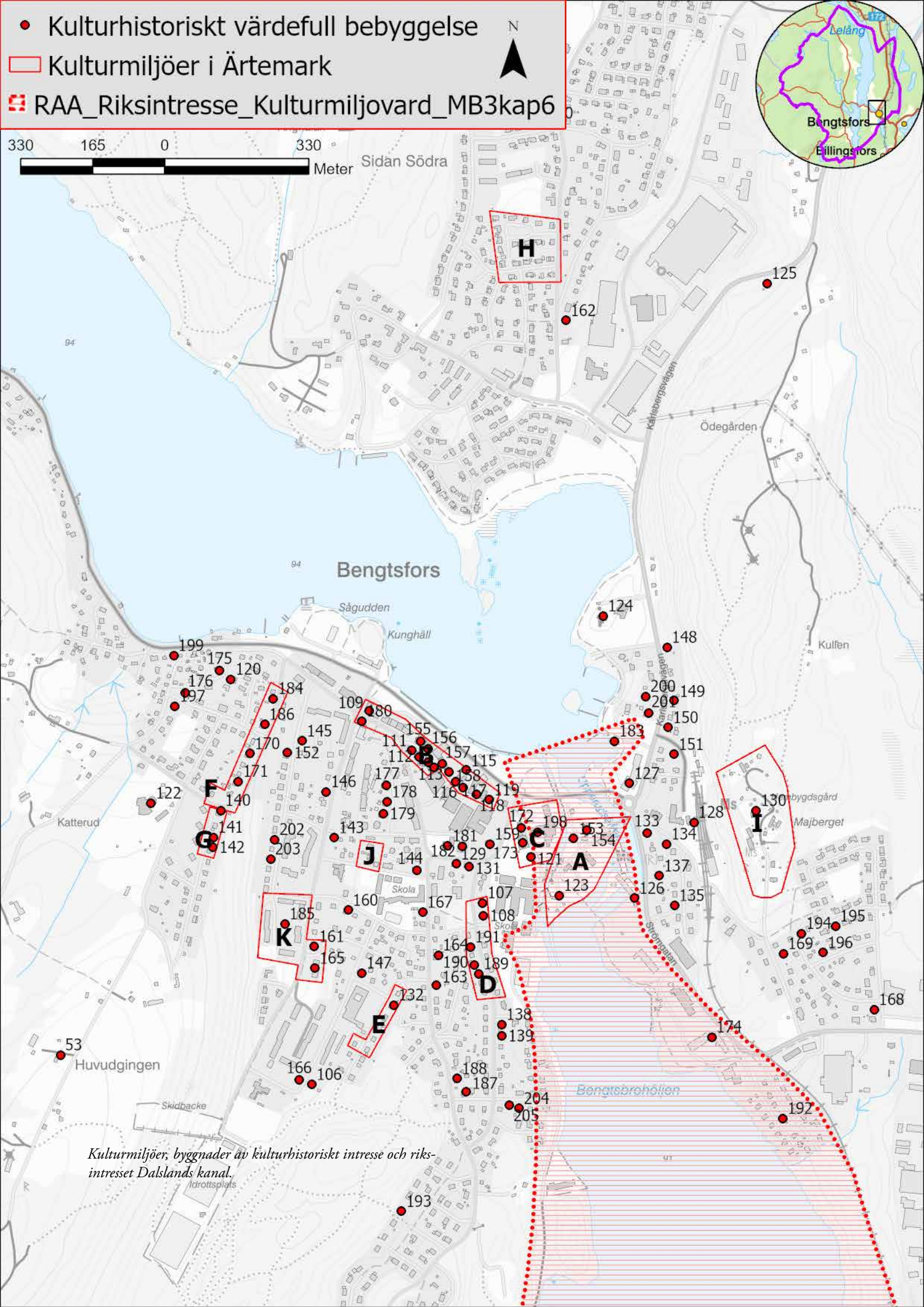
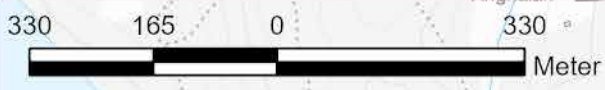
K. Muggedalsplatsen/Kinadalsvägen

Område med flerbostadshus med välbevarad karaktär. Byggnaderna är uppförda i två till tre våningar omkring 1950–1970 kring Muggedalsplatsen och längs Kinadalsvägen. Fasaderna är klädda i rött eller gult tegel respektive putsade ytor, ibland i kombination. Vissa av byggnaderna har nyare fönster och dörrar med annan karaktär än den ursprungliga, men i övrigt har få förändringar skett. Viktiga karaktärsdrag är till exempel ursprungliga tidsenligt utformade balkongräcken, ospröjsade fönster, garage med ursprungliga portar i bottenplanet och förskjutna byggnadskroppar. Tillsammans bildar byggnaderna ett enhetligt område med goda exempel på sin tids arkitektur.

● Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

□ Kulturmiljöer i Ärtemark

▨ RAA_Riksintresse_Kulturmiljovard_MB3kap6

*Kulturmiljöer, byggnader av kulturhistoriskt intresse och riksintresset Dalslands kanal.
Idrottsplats*

Källförteckning

Tryckta källor

Hellman, H med flera: *Malet, sågat och stampat – en historisk översikt om kvarnar, sågar och andra vind- och vattendrivna agrara småindustrier*. Västarvet och Länsstyrelsen i Västra Götaland. 2019.

Johansson, J och Odenbring, M. *Kulturmiljöprogram. Bengtsfors kommun*. Länsstyrelsen i Älvsborgs län och Älvsborgs länsmuseum. 1994.

Johansson, N. *På Bengtsfors. En krönika i ord och bild 1875–1999. Del 1–6*. 2004 m. fl.

Kulturarv för framtida generationer. Klimatförändringarnas påverkan på kulturarvet i Västra Götalands och Hallands län Bilaga 2: Kommunvis genomgång av klimatpåverkan Version 2020-03-31 Västra Götalands län. Förvaltningen för kulturutveckling, Bohusläns museum, m fl.

Kulturhistorisk byggnadsinventering nr 31. Bengtsfors kommun. Bäcke, Laxarby, Steneby, Tisselskog, Torrskog, Värvik, Ärtemark och Ödskölt socknar. Älvsborgs länsmuseum. 1986.

Odenbring Widmark, M. *Gårdar i Dalsland – en bebyggelsehistorisk översikt*. 2008.

Ortnamnen i Älvsborgs län. Del XIX Vedbo härad. 1915.

Skoglund, G och Johansson, S. *Ärtingesta'n. Bengtsfors Köping 1926–1970*. 2006.

Torp och ödegårdar i Ärtemark. Bengtsforsbygdens hembygdsförening. 2019.

Widmark, D. *Dalslands industrier från 1600-tal till sekelskiftet 2000*. 1999.

Ärtemark En dalslandssocken. Red: Löfgren, I. 1955.

Otryckta källor

Bebyggelseregistret.raa.se

Bengtsfors kommuns arkiv

Digitaltmuseum.org

vastsverige.com

Bilaga 1

Kulturhistorisk byggnadsinventering nr 58
Redovisning av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse
Ärtemarks socken utom tätorten Bengtsfors

45	1. Bengtsfors 2:67
45	2. Djupviken 1:36
45	3. Dåverud 1:25 Kasene
46	4. Dåverud 1:37 Ödegården
46	5. Edsviken 1:24 Skattekasen
47	6. Edsviken 1:42
47	7. Edsviken 2:3
47	8. Fillingen 1:23
48	9. Fillingen 2:15 Drakerud
48	10. Fillingen 2:32 Nedre Fillingen
49	11. Fillingen 2:34
49	12. Flaten 1:48 Stora Flaten
49	13. Flaten 2:3>2 Lilla Flaten
50	14. Flaten 2:4 Lilla Flaten
50	15. Furnäs 3:121
50	16. Furnäs 3:53 Torpet
51	17. Gottarsbyn 1:3
51	18. Gottarsbyn 1:4
52	19. Gottarsbyn 1:6
52	20. Gottarsbyn 1:8
52	21. Gottarsbyn 1:12
53	22. Gottarsbyn 1:14
54	23. Gottarsbyn 1:21
54	24. Grean 1:117 Norra Grean
54	25. Grean 1:130
55	26. Grean 1:145 Skopperud
55	27. Grean 2:19 Södra Grean
56	28. Gråsjö 1:2
56	29. Gråsjö 1:4
57	30. Gunnarsbyn 1:2
57	31. Gunnarsbyn 1:3
57	32. Gällsbyn 1:27
59	33. Gällsbyn 1:33 Hasslemon
59	34. Gällsbyn 1:39 och 1:59 Tegane kvarn och mjölnarbostad
60	35. Gällsbyn 1:46 Nygård
60	36. Gällsbyn 1:50 Gunnebyn
61	37. Hedalen 1:31 Nygård
61	38. Hedalen 1:51 Bräckan
62	39. Hedalen 1:57 Korghögen
62	40. Hedalen 1:59 Tomterna
63	41. Hedalen 1:64

63	42. Herrenäs 1:16 Hagen
64	43. Herrenäs 1:30 Fjället
64	44. Herrenäs 1:38
64	45. Herrenäs 1:39 Herrenäs gamla skola
65	46. Herrenäs 2:18
65	47. Herrenäs 2:18 Solbacka
65	48. Herrenäs 2:36 Sätet södra
66	49. Herrenäs 2:78 Slahällen
67	50. Herrenäs 2:79 Sätet norra
67	51. Herrenäs 2:81 Kasen
68	52. Holtane 1:7
68	53. Huvudgingen 1:350
68	54. Hökhult 1:18
69	55. Kvarnviken 1:38
69	56. Kvarnviken 1:47
70	57. Kvarnviken 2:37
70	58. Kvarnviken 2:38
70	59. Norra Backen 2:2
71	60. Norra Backen 2:6
71	61. Norra Lund 1:47>2
72	62. Norra Lund 1:47>8 Åsen
72	63. Norra Lund 1:49>2 Storemyren
73	64. Norra Lund 1:50 Skåkene
74	65. Ormansbyn 1:12
74	66. Ormansbyn 1:24
75	67. Ormansbyn 1:35
75	68. Ormansbyn 1:37 Spargott
75	69. Ormansbyn 1:51
76	70. Ormansbyn 1:69
76	71. Ormansbyn 1:70
76	72. Rolfsbyn 1:4
77	73. Sidan 1:10 Sidan Norra
77	74. Sidan 1:20 Rabben
78	75. Sidan 1:31 Elderud
78	76. Sidan 2:4 Sidan Mellan
78	77. Sidan 2:30 Surmyr
79	78. Sidan 2:31 Rönningen
79	79. Sidan 2:62
80	80. Sidan 2:63
80	81. Sidan 2:66 Tunet
81	82. Sidan 2:82 Sand

81.....	83. Sidan 3:205 Mossen
81.....	84. Sinsterud 1:6
82.....	85. Solliden 1:1
82.....	86. Strand 1:6
83.....	87. Strand 1:11
83.....	88. Södra Backen 1:6
84.....	89. Södra Lund 2:11
84.....	90. Södra Lund 2:29
84.....	91. Tegane 1:35
85.....	92. Tegane 1:39 Almhögen
85.....	93. Tegane 1:61 Högelund
85.....	94. Tegane 1:63>3
86.....	95. Tegane 1:71
86.....	96. Tormansbyn 1:5
87.....	97. Årbol 1:49
87.....	98. Årbol 1:50 Högen
88.....	99. Årbol 2:1
88.....	100. Ärtemarks-Bön 1:16
89.....	101. Ärtemarks-Bön 1:28
89.....	102. Ärtemarks-Bön 1:36 Näset
89.....	103. Ärtemarks-Näs 1:15 Kasen
90.....	104. Ärtemarks-Stom 1:11
91.....	105. Ärtemarks-Stom 4:1 Ärtemarks kyrka

● Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

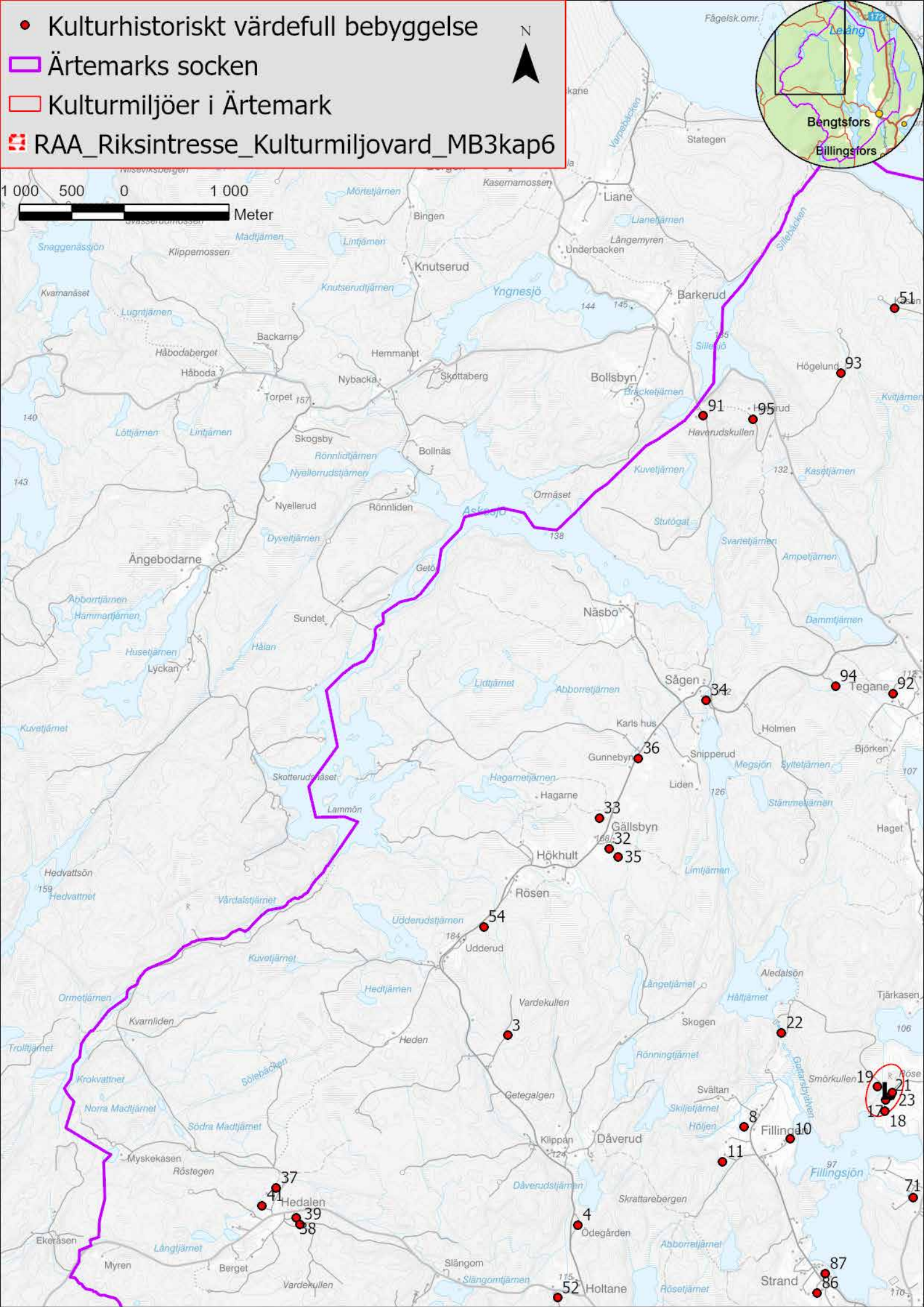
▭ Ärtemarks socken

▭ Kulturmiljöer i Ärtemark

▭ RAA_Riksintresse_Kulturmiljovard_MB3kap6

1 000 500 0 1 000
Meter

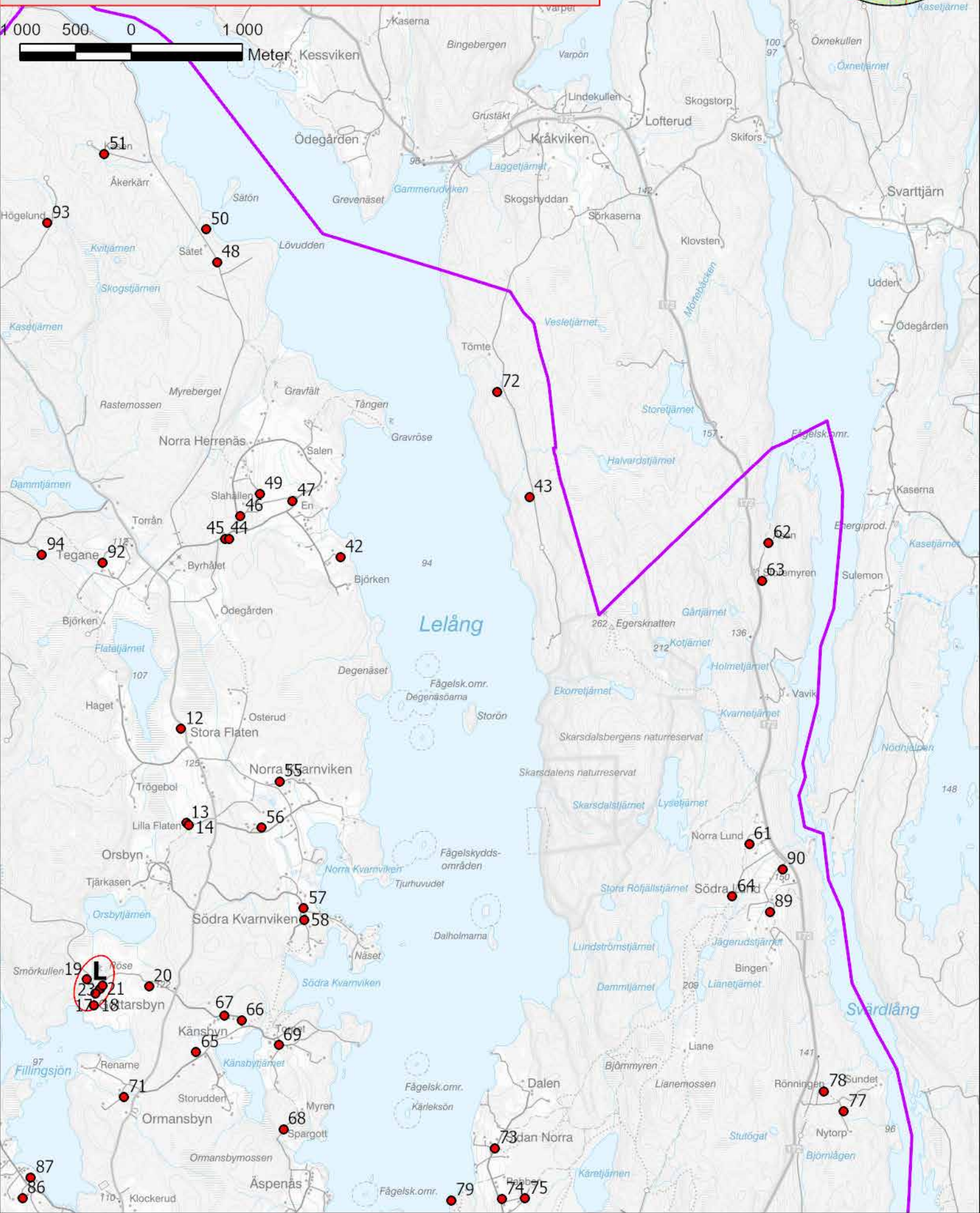
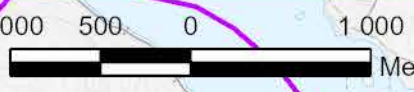

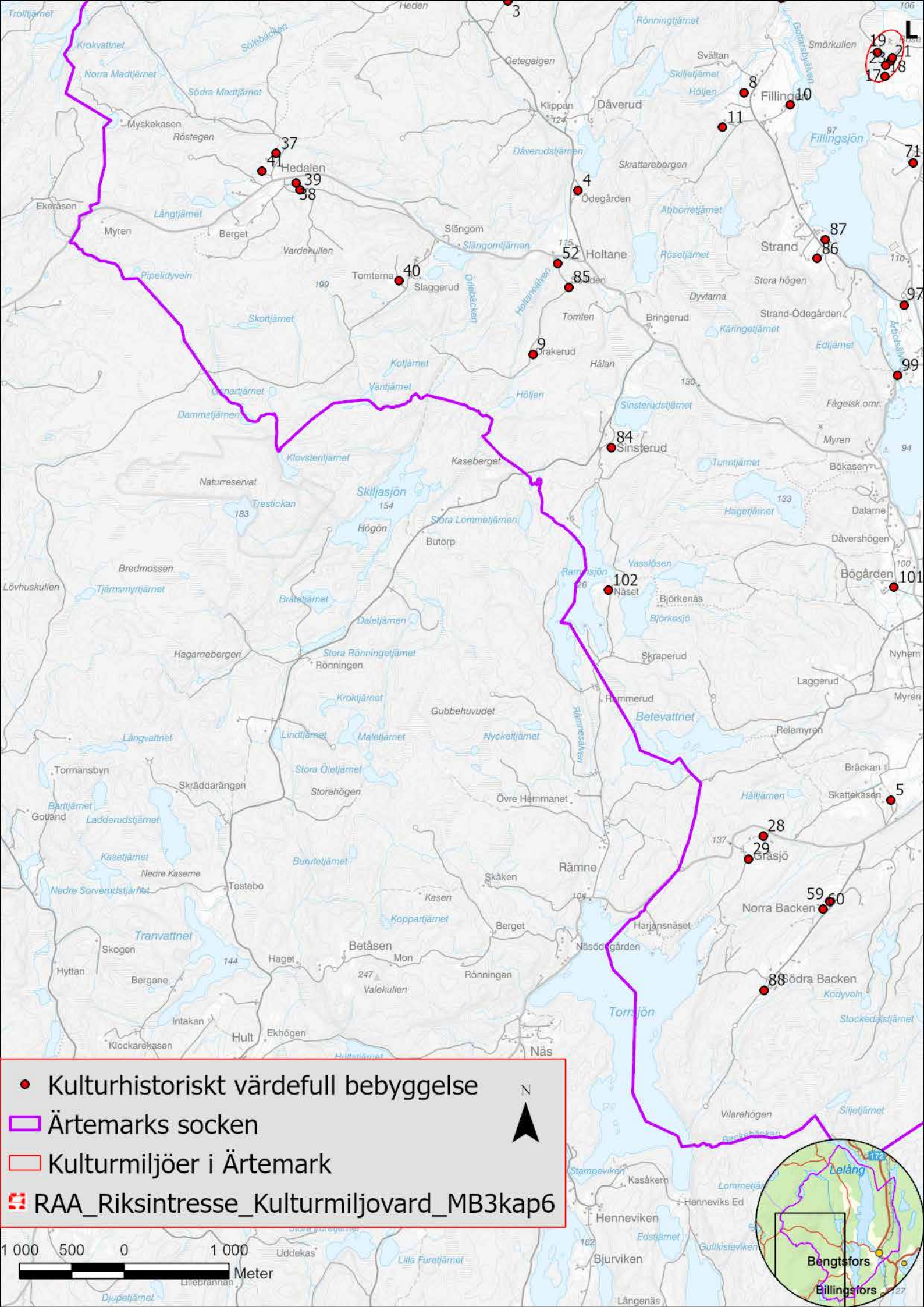
● Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

▭ Ärtemarks socken

▭ Kulturmiljöer i Ärtemark

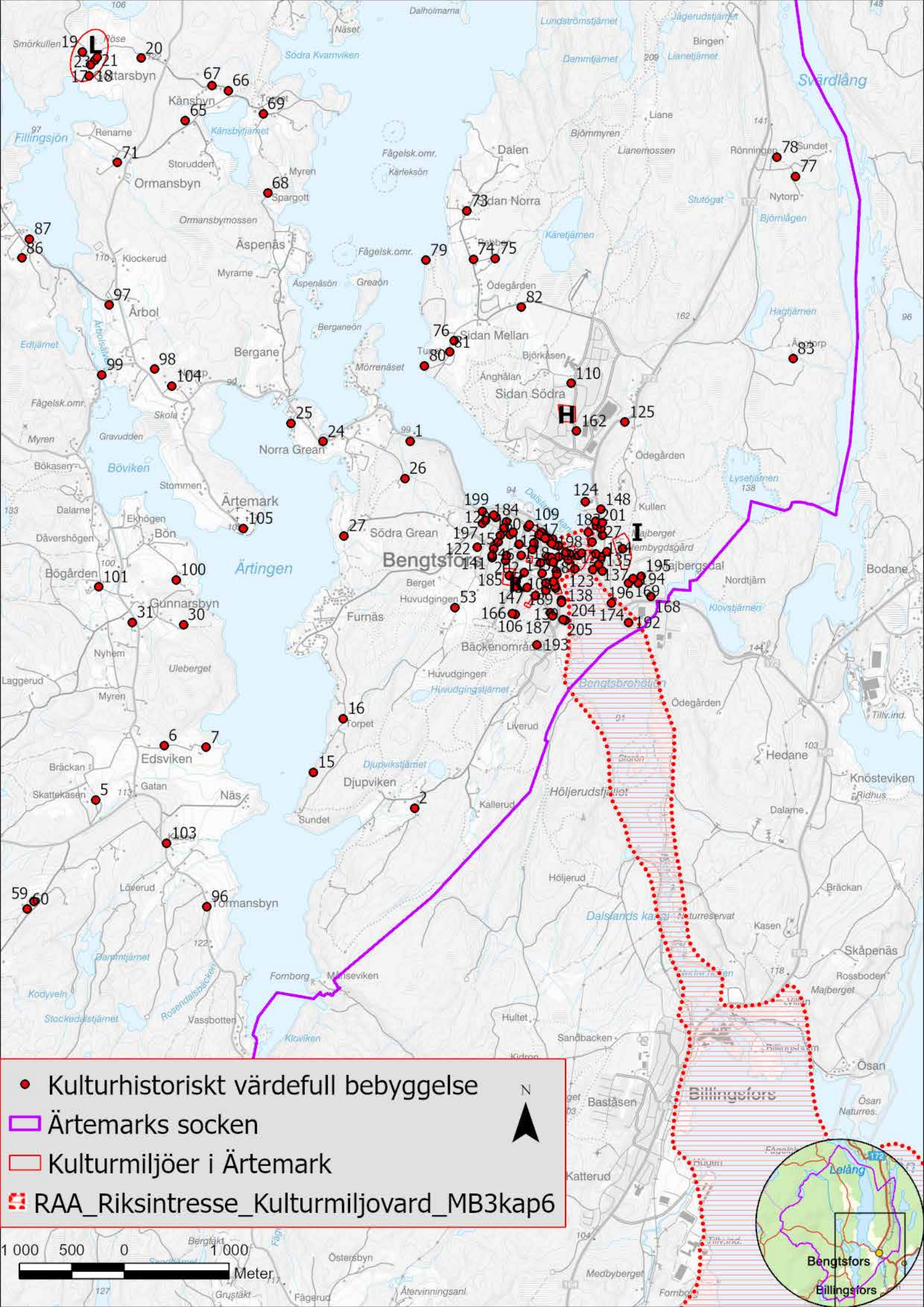
▭ RAA_Riksintresse_Kulturmiljovard_MB3kap6

- Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse
- ▭ Ärtemarks socken
- ▭ Kulturmiljöer i Ärtemark
- ▭ RAA_Riksintresse_Kulturmiljovard_MB3kap6

- Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse
- Ärtemarks socken
- Kulturmiljöer i Ärtemark
- RAA_Riksintresse_Kulturmiljovard_MB3kap6

1. Bengtsfors 2:67

Industrifastighet belägen vid Lelången nära Norra Grean. Lelångs Möbelfabriks AB grundades 1944 med inriktning bland annat på skrivbord. Företaget växte och fick framgångar i flera länder. Tillverkningen lades ned 1993. Industribyggnaden har byggts till mot väster och fasaderna har vid något tillfälle klätts i plåt. Trots detta finns mycket av det ursprungliga uttrycket kvar, inte minst tack vare de bevarade fönstren och industriskorstenen. Byggnaden är industrihistoriskt intressant och har kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: originalfönster. Skorstenen. Den ursprungliga byggnadskroppens stomme, form och proportioner. Invändiga äldre detaljer och utrustning, om den finns kvar.

2. Djupviken 1:36

Liten sommarstuga om ett rum och kök, högt belägen med utsikt över Ärtingen. Enligt källa sannolikt byggd under 1950-talet. På tidstypiskt vis är den bland annat byggd av återbrukat material. Byggnaden besitter ett kulturhistoriskt värde då den är en välbevarad, typisk och numera sällsynt representant för den tidens enkla, småskaliga sommarstugor.

För att det kulturhistoriska värdet ska bibehållas är det väsentligt att bland annat följande bevaras: Byggnadens form, stomme och proportioner. Stående panel målad med röd slamfärg. Äldre dörrar och fönster. Invändiga äldre detaljer, om de finns kvar.

3. Dåverud 1:25 Kasene

Fritidshus med enskilt läge i skogig terräng. Anläggningen består av en sportstuga, sannolikt från 1900-talets mitt, och ett litet uthus. Sportstugan är en tidstypisk representant för sin tids fritidshus och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det bland annat viktigt att den timrade stommen, proportioner och volym bibehålls.

4. Dåverud 1:37 Ödegården

Litet torp med uthuslänga, belägna på en markerad höjd i skogsdominerade marker. Bostadshuset ifråga syns på den ekonomiska häradskartan från 1890-talet, som en av tre gårdar med namnet Ödegården. Anläggningens kulturhistoriska värde motiveras av den välbevarade karaktären.

För att det kulturhistoriska värdet ska bibehållas är det väsentligt att bland annat följande bevaras: Byggnadernas form, stomme och proportioner. Stående fasadpanel målad med röd slamfärg. Taktäckning av lertegel. Träfönster med sex lufter. Invändiga äldre detaljer, om de finns kvar.

5. Edsviken 1:24 Skattekasen

Gårdsanläggning bestående av boningshus, smedja/snickarbod, timrat magasin med källare, vedbod med vällingklocka, ladugård och ytterligare ett par ekonomibyggnader. Enligt tidigare inventering härstammar gårdens äldsta byggnader från 1800-talets mitt och senare del. Bostadshuset, vars tak är skifferklätt, har Dalslandsstugans planlösning med sidokammare vid förstugan. Tillsammans bildar de välbevarade byggnaderna en sammanhållen miljö med höga kulturhistoriska värden. Till värdena bidrar även även de högväxta äldre träden och stenmurarna.

För att det kulturhistoriska värdet ska bibehållas är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Stående panel målad med röd slamfärg. Timmerstommar. Äldre dörrar och fönster. Tak klädda med skiffer och lertegel. Skorsten och spiskomplex murade i natursten. Äldre träd och stenmurar. Invändiga äldre detaljer, till exempel spisar och snickerier, om de finns kvar.

6. Edsviken 1:42

Jordbruksfastighet med vackert läge på en höjd i ett öppet jordbrukslandskap. På fastigheten finns ett bostadshus från 1914, två mindre ekonomibyggnader och på andra sidan vägen en stor ladugårdslänga. Samtliga byggnader har en välbevarad karaktär, och tillsammans bildar de en anläggning med kulturhistoriska värden. Den glasade verandan, lertegeltaken och originalsnickrier bidrar stort till värdet. De högväxta ekarna kring gården, och gårdens väl synliga läge i landskapet bidrar med miljövärdet.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form, volym och proportioner. Faluröd panel. Äldre fönster- och dörrsnickrier inklusive omfattningar. Lertegeltak. Invändiga äldre detaljer, till exempel spisar och snickerier, om de finns kvar.

7. Edsviken 2:3

Gårdsanläggning belägen i ett öppet odlingslandskap på en höjd intill Ärtingens västra strand. Boningshuset, som är en parstuga i två våningar, uppfördes på 1850-talet enligt den tidigare inventeringen, men har byggts om vid flera tillfällen. På fastigheten finns även en ladugård (1850-tal, senare ombyggt), magasin (1885), en uthuslänga (1940-tal) samt ytterligare några senare tillkomna byggnader. Tillsammans bildar de äldre byggnaderna en välbevarad anläggning med kulturhistoriska värden. De högväxta äldre träden bidrar också till gårdens värden.

För att det kulturhistoriska värdet ska bibehållas är det väsentligt att bland annat följande bevaras: Byggnadernas form, stomme och proportioner. Stående locklistpanel. Taktäckning av lertegel. Äldre dörrar och fönster. Knutlådor. Invändiga äldre detaljer, till exempel spisar och snickerier, om de finns kvar.

8. Fillingen 1:23

Välbevarad dalslandsstuga, troligen uppförd under 1800-talets mitt eller senare del. På fastigheten finns även en liten bod med dass samt en nyligen uppförd mindre ekonomibyggnad på plintar. Stugan har ett högt kulturhistoriskt värde då den är en fin representant för de yngre dalslandsstugorna, med välbevarade snickerier och lertegeltak.

För att det kulturhistoriska värdet ska bibehållas är det väsentligt att bland annat följande bevaras: Dalslandsstugans volym, form och proportioner. Stående panel

målad med röd slamfärg. Taktäckning av lertegel. Äldre dörrar, fönster och fönsteromfattningar. Kallmurad naturstenssockel. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spis och snickerier, om de finns kvar.

9. Fillingen 2:15 Drakerud

Gårdsanläggning med ensligt läge i skogklädda marker. På fastigheten finns ett vinkelbyggt bostadshus, en ladugårdslänga med timrad fähusdel och ett annat litet uthus. Byggnaderna har bevarats väl och hela anläggningen besitter därför ett kulturhistoriskt värde. I markerna runt om syns spår efter fler byggnader samt flera murar och rösen, som också bidrar till det kulturhistoriska värdet.

För att värdena ska bibehållas är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas form, volym och proportioner. Stående panel, omålad respektive målad med röd slamfärg. Taktäckning av lertegel. Äldre dörrar och fönster. Stenmurar och rösen i landskapet. Invändiga äldre detaljer, till exempel spis och snickerier, om de finns kvar.

10. Fillingen 2:32 Nedre Fillingen

Välbevarad dalslandstuga belägen på en höjd vid Fillingensjöns västra strand. Dendrokronologisk analys pekar på att stugan byggts i två etapper. En mindre envåningsbyggnad uppfördes omkring 1814 som sedan förlängdes och byggdes till med en övervåning 1830. Åren 2015–2021 genomfördes en omfattande renovering som syftade till att återställa stugan i så ursprungligt skick som möjligt och samtidigt få den modern och beboelig. Stugan hör historiskt samman med befintlig ladugård och uthus. På fastigheten finns även rester av en jordkällare och ett nybyggt uthus med dusch och tvättmaskin.

Då stugan utgör ett mycket välbevarat exempel på dalslandstuga har den ett högt kulturhistoriskt värde. För att det kulturhistoriska värdet ska bibehållas är det väsentligt att följande bevaras: Stugans form och proportioner. Knutar och stående panel målad med röd slamfärg. Taktäckning av lertegel. Äldre fönster. Äldre detaljer interiört.

11. Fillingen 2:34

Gårdsanläggning belägen i en sluttning där skogklädda marker möter det uppodlade landskapet nordväst om sjön Fillingen. Gården består av bostadshus, två ladugårdslängor med timrad fåhusdel samt ytterligare en timrad byggnad med källare under, murad i natursten. Byggnaderna, som bedöms härstamma från perioden 1870–1900 förefaller ha genomgått få eller inga förändringar sedan 1900-talets början och anläggningen besitter därför i sin helhet höga kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bibehållas är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas volym, form och proportioner. Stående panel målad med röd slamfärg. Tak-täckning av lertegel. Äldre dörrar, fönster, fönsteromfattningar och andra äldre snickerier. Frilagda naturstenssocklar. Skorstenens utseende. Invändiga äldre detaljer, till exempel spis och snickerier, om de finns kvar.

12. Flaten 1:48 Stora Flaten

Välbevarad gårdsanläggning, belägen vid landsvägen mellan Bengtsfors och Lennartsfors. På fastigheten finns en mangårdsbyggnad i två våningar (cirka 1850), en vinkelbyggd ladugård (cirka 1850 i sina äldsta delar), ett timrat magasin (1912), en jordkällare i natursten med överbyggnad, samt vagnslider/garage. Tillsammans bildar byggnaderna ett gott och välbevarat exempel på en komplett gårdsanläggning med höga kulturhistoriska värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående panel, målad med röd slamfärg (med undantag för ladugården som möjligen aldrig varit målad). Naturstensgrunder. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier om de finns kvar.

13. Flaten 2:3>2 Lilla Flaten

Välbevarad dalslandsstuga vid Lilla Flatens öppna jordbrukslandskap. Stugan är av hög ålder och har ålderdomliga drag, till exempel tresidiga fönsteröverstycken. På fastigheten finns även bevarade delar av en äldre ladugård. Då anläggningen är mycket välbevarad har den ett högt kulturhistoriskt värde.

För att det kulturhistoriska värdet ska bibehållas är

det väsentligt att följande bevaras: Stugans form, volym, stomme och proportioner. Knutar och stående panel. Taktäckning av lertegel. Äldre fönster. Äldre detaljer interiört.

14. Flaten 2:4 Lilla Flaten

Gårdsanläggning belägen i anslutning till ett svagt kuperat odlingslandskap. På fastigheten finns ett bostadshus och ett flertal ekonomibyggnader, bland annat ladugård och maskinhall. Boningshusets utseende är på flera sätt typiskt för det tidiga 1900-talets bostadsbebyggelse, och har bland annat en typisk glasveranda, grund av huggen natursten och för trakten typiska fönsteromfattningar.

Anläggningen präglas i viss mån av sentida tillägg och material, och besitter framför allt ett kulturhistoriskt miljövärde som granne till den ålderdomliga bebyggelsen på fastigheten Flaten 2:3>2.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående panel. Stenrunder. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

15. Furnäs 3:121

Sommarstuga belägen i en skogklädd sluttning nära Ärtingens östra strand. Den uppfördes under 1950-talet och tillbyggdes med en köksdel på 1960-talet. Sedan dess har stugan inte genomgått några förändringar, och utgör därför ett fint och numera ovanligt exempel på de små, enkla sommarstugor som uppfördes kring 1900-talets mitt. Som sådan har den ett kulturhistoriskt värde.

För att värdet ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadens stomme, form och proportioner. Fasad av stående, mörkt brunmålade träpanel. Fönstersnickerier och dörrar. Invändiga äldre detaljer i den mån de finns kvar.

16. Furnäs 3:53 Torpet

Dalslandsstuga belägen i skogklädda, kuperade marker strax öster om Ärtingen. På fastigheten finns också några mindre ekonomibyggnader, bland annat ett uthus med åstak. På traditionellt vis ligger stugan i höjdläge på en lätt rundad formation, markerad av en terrasseringsring i natursten. Anläggningens höga kulturhistoriska värden motiveras av bostadshusets ålder och välbevarade prägel. Äldre spår av gångna tiders leverne och odling i

det närliggande landskapet, till exempel stenrösen och en stor hamlad ask, bidrar till värdet.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: De äldre byggnadernas stomme, form och proportioner. Skiffertak. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Stengrund. Äldre dörr- och fönstersnickerier, inklusive omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

17. Gottarsbyn 1:3

Gård i Gottarsbyn bestående av bostadshus (1905) och två ladugårdar. Bostadshuset är uppfört i 1½ plan med timrad, panelklädd stomme. Det har det västsvenska dubbelhusets planlösning och är mycket tidstypiskt i sin utformning. De båda ladugårdarna har också en välbevarad karaktär. Tillsammans utgör gårdens byggnader bärande delar i kulturmiljön Gottarsbyn.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Stengrunder. Lertegeltek. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar. Ingår i kulturmiljön Gottarsbyn.

18. Gottarsbyn 1:4

Gård belägen i Gottarsbyns sydligaste del nära Filling-sjöns norra strand. Den förefaller ha flyttats ut ur bykärnan i samband med laga skifte som här genomfördes under 1850-talet. På fastigheten finns ett bostadshus av typen västsvenskt dubbelhus, magasin/garage och en ladugårdslänga med timrad fähusdel och vidbyggt avtråde. Särskilt ekonomibyggnaderna är välbevarade och har kvar en äldre karaktär, medan bostadshuset genomgått en del exteriöra förändringar i modern tid. Tillsammans bidrar gårdens byggnader till byns kulturmiljövärden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Lertegeltek. Äldre dörrar och fönstersnickerier. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar. Ingår i kulturmiljön Gottarsbyn.

19. Gottarsbyn 1:6

Mindre gårdsenhet belägen i västra delen av Gottarsbyn, väster om Årbolsälven. Gården förefaller ha flyttats ut ur bykärnan i samband med laga skifte som här genomfördes under 1850-talet. På fastigheten finns ett mindre bostadshus i 1½ plan, en friliggande jordkällare i en slänt och två andra, mindre ekonomibyggnader. Trots att denna gård ligger lite avsides jämfört med de andra i byn bidrar den på det stora hela till berättelsen om Gottarsbyn och dess kulturmiljövärden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Äldre dörrar och fönstersnickerier i den mån de finns kvar. Stengrund. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar. Ingår i kulturmiljön Gottarsbyn.

20. Gottarsbyn 1:8

Bostadshus från 1900-talets mitt, beläget strax öster om Gottarsbyn på en tomt som avstyckats från en jordbruksfastighet. På tomten finns även en gjuten jordkällare. Bostadshuset förefaller vara helt oförändrat sedan byggnadstiden och är därför ett ovanligt fint exempel på sin tids byggnadsskick. Det har därför, liksom jordkällaren, ett kulturhistoriskt värde.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Putsad fasad. Tvåkupigt lertegeltak. Trappträcken. Fönster- och dörrsnickerier. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar.

21. Gottarsbyn 1:12

Gård med bostadshus från 1880-talet, beläget i Gottarsbyn. På fastigheten finns förutom bostadshuset en stor ladugårdslänga, ett par sammanbyggda, äldre ekonomibyggnader väster om bostadshuset, samt en friliggande jordkällare. Bostadshuset är en av två tvillingstugor i byn, och har frontespiser på både fram- och baksidan. Trots storleken har huset enkelstugans planlösning med sidokammare och långkök. En framträdande del av byggnadens karaktär är den rikt smyckade öppna verandan. Gården är sammantaget den bäst bevarade i byn och besitter höga kulturhistoriska värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel.

Stengrund. Lertegeltak. Äldre snickerier: dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar, verandan och dess utsmyckningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar. Ingår i kulturmiljön Gottarsbyn.

22. Gottarsbyn 1:14

Kraftverksbyggnad samt fördämning och en 97 meter lång trätub, belägna söder om Håltjärnet vid Gottarsbyälven. Gottarsbyns kraftverk uppfördes 1917–1918 efter ritningar av Elof Sundin. Tidigare har det funnits en kvarn på platsen, och älven har även använts som flottningsled. Exteriört påminner kraftverket om en liten kyrka med långhus och torn. Byggnaden har en grund av natursten och en överbyggnad av gjuten betong. Väggarna och de utvändiga utsmyckningarna är putsade, de spröjsade fönsterbågarna är av järn som gjutits in i betongen. 1958 byggdes kraftverket till i syfte att rymma ett reservkraftaggregat.

Gottarsbyns kraftverk är en unik, ovanligt välbevarad och sammanhållen anläggning, såväl exteriört som interiört. Anläggningen har ett mycket högt kulturhistoriskt värde och är i byggnadsminnesklass.

23. Gottarsbyn 1:21

Gård med bostadshus från 1880-talet, beläget i Gottarsbyn. På fastigheten finns förutom bostadshuset en ladugård byggd i vinkel, garage, vagnslider eller dylikt samt en mindre byggnad som ursprungligen bör ha fungerat som magasin. Garaget var enligt uppgift ursprungligen en stuga från cirka 1890, som huserade Gottarsbyns småskola under en period. Det forna magasinet bedöms härstamma från tiden före laga skifte 1854 och ligger kvar på ursprunglig plats. Bostadshuset är en av två tvillingstugor i byn, och har frontespiser på både fram- och baksidan. Trots storleken har det enkelstugans planlösning med sidokammare och långkök. Tillsammans utgör gårdens byggnader bärande delar i kulturmiljön Gottarsbyn.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel. Stenrunder. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar i den mån de finns kvar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar. Ingår i kulturmiljön Gottarsbyn.

24. Grean 1:117 Norra Grean

Innehållsrik jordbruksfastighet belägen på näset mellan Ärtingen och Lelången. Gården är bland annat bebyggd med boningshus (1933–1934), magasin (äldsta delen från cirka 1920), garage (cirka 1940) och ladugård (1973). Här finns även tvättstuga och lekstuga från 1930-talet, båda med originalinredning, vilket är unikt. Tillsammans bildar byggnaderna en mycket välbevarad anläggning med höga kulturhistoriska värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Stående träpanel, målade med linoljefärg respektive röd slamfärg. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar, balkong- och verandäräcken. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

25. Grean 1:130

Fritidshus, sannolikt från 1950- eller 1960-talet, i sjönära läge på näset mellan Ärtingen och Lelången. På fastigheten finns även en mindre stuga, en bastu och ett litet uthus. Byggnaderna har tidstypisk utformning och färgsättning. Den större stugan är byggd i vinkel och har flackt tak, och väggar klädda i liggande brunmålade panel. Anläggningen utgör ett välbevarat exem-

pel på sin tids fritidshusbebyggelse och har därför ett kulturhistoriskt värde.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av brunmålade träpanel (liggande respektive stående). Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar

26. Grean 1:145 Skopperud

Äldre boningshus beläget i skogklädda marker nordväst om Bengtsfors. Skopperud finns markerad som gård på den ekonomiska häradskartan från 1890-talet, och har vid något tillfälle avsköndrats från Norra Greans utmarker. På fastigheten finns även senare tillkomna byggnader. Det äldre boningshuset har en välbevarad karaktär med slamfärgsmålade panel, lertegelklätt tak och möjligen ursprungliga fönsterbågar. Det har därför kulturhistoriska värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadens stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målade med röd slamfärg. Stengrund. Äldre fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

27. Grean 2:19 Södra Grean

Jordbruksfastighet belägen väster om Bengtsfors med vid utsikt över Ärtingen mot Ärtemarks kyrka. Gården nämns första gången i skrift i 1564 års jordebok. Idag finns en dalslandsstuga och ett flertal ekonomibyggnader på fastigheten, bland annat ladugård, maskinhall och transformator torn. Gränsen mellan man- och fågård markeras av två högväxta kastanjer. Gårdsbebyggelsen har genomgått en del exteriöra förändringar i sen tid. Anläggningens kulturhistoriska värden är framför allt knutna till den långa kontinuiteten på platsen i kombination med höga landskapsvärden där bebyggelse och landskap samspelar.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Dalslandsstugans stomme, lertegeltak, slamfärgsmålade stående panel och stengrund. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar. Lertegeltak och träpanel på ekonomibyggnaderna. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar.

28. Gråsjö 1:2

Jordbruksfastighet belägen i socknens sydvästra skogsmarker vid vägen mellan Bengtsfors och Håbol. Gråsjö nämns första gången i 1640 års jordebok. Idag består gården av ett flertal byggnader som tros härstamma från 1800-talet: bostadshus i två plan, timrat magasin på en jordkällare och ladugård. På fastigheten finns även en något yngre ladugård och ett garage av senare datum. Bostadshuset har synliga knutlådor och hållskorstenar, vilket vittnar om gångna tiders byggnadstekniker. Gränsen mellan mangård och fågård markeras på traditionellt vis med en högväxt trädrad. Sammantaget utgör gården en välbevarad anläggning med byggnader och lövträd av hög ålder, och med höga kulturhistoriska värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målade med röd slamfärg. Stengrund. Lertegeltek och hållskorstenar. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

29. Gråsjö 1:4

Gårdsanläggning i socknens sydvästra skogsmarker nära vägen mellan Bengtsfors och Håbol. På fastigheten finns bland annat tre generationer bostadshus och en lång ladugårdslänga med fähus murat i natursten. Bostadshuset har olika karaktär och härstammar från slutet av 1800-talet och 1900-talets början samt mitt. Gården är obebodd när detta skrivs. Tillsammans bildar gårdens byggnader en anläggning med välbevarad karaktär och har därför kulturhistoriska värden. En trädrad med ekar av hög ålder bidrar stort till gårdens värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnaderna får hela tak, och att tidstypiska drag och byggnadsdelar bevaras, till exempel fönster, dörrar och spis-komplex.

30. Gunnarsbyn 1:2

Gårdsanläggning med vackert läge på en höjd vid Ärtingen. Gården ska under en period ha tjänat som prästgård. I anläggningen ingår bostadshus (1808 ombyggt 1944), ladugård (1898) magasin, jordkällare och vagnsbod med mera. Bostadshusets väggar är sedan 1870-talet klädda med spån – ett lokalt särdrag som nu ses ytterst sällan. På fastigheten finns även ett flertal äldre, högväxta träd, som bidrar till gårdens värden. Gården är mycket välbevarad och har ett högt kulturhistoriskt värde. Bostadshusets spånbeklädnad är lokalhistoriskt intressant och bidrar med kunskap om traktens byggnadstraditioner.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Bostadshusets spånbeklädnad, ekonomibyggnadernas stående träpaneler, målade med röd slamfärg. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Lertegeltek. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

31. Gunnarsbyn 1:3

Såg invid landsvägen genom Gunnarsbyn. Välbevarad byggnad, troligen från cirka 1930 med för byggnadstypen karaktäristiskt utseende. Utmärkande är den enkla konstruktionen, omålade panel, småspröjsade fönster, tak med lertegel, timmervälta med öppningsbara portar utmed långsidan samt lucka på gaveln för sågning av långa stockar. Invändigt finns bevarad sågutrustning.

Sågen i Gunnarsbyn är en välbevarad och kulturhistoriskt värdefull representant för landsbygdens småsågar, en numera ovanlig byggnadstyp som dock fått ny aktualitet med stigande virkespriser. För att värdet skall bestå är det viktigt att följande bevaras: Byggnadens enkla karaktär med stomme, omålade panel, lertegeltek, fönster och snickerier samt utrustning kopplat till funktionen som såg.

32. Gällsbyn 1:27

Gård med ålderdomlig bebyggelse, belägen i Gällsbyn. Både boningshuset och den timrade ladugården syns på 1890-talets ekonomiska härads-karta. Byggnaderna förefaller ha genomgått få förändringar under 1900-talet. Bland annat har bostadshuset kvar äldre fönstersnickerier med för trakten typisk utformning.

Eftersom merparten av de äldre karaktärsdragen finns kvar har anläggningen ett kulturhistoriskt värde.

Gällsbyn 1:27

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnaderna förses med hela tak och att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel. Stengrund. Lertegeltak. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

33. Gällsbyn 1:33 Hasslemon

Ålderdomligt bostadshus beläget utan övriga byggnader i öppna marker i socknens nordvästra del. Hasslemon omnämns i »Ortnamnen i Älvsborgs län« som gård under Gällsbyn. Den ladugård som syns på äldre kartor är borta sedan länge. Kvar finns ett kulturhistoriskt värdefullt, timrat bostadshus i en våning med ålderdomliga drag: synliga knutlådor, fönster med fyra lufter och ett bevarat spiskomplex murat i natursten.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: timmerstommen, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Lertegeltak. Stengrund. Spiskomplexet. Äldre dörrar och fönster, inklusive omfattningar.

34. Gällsbyn 1:39 och 1:59 Tegane kvarn och mjölnarbostad

Tegane kvarnmiljö ligger strax norr om Askesjös utlopp i Megsjön. I miljön ingår förutom den vattendrivna kvarnen även en karaktäristisk kvarndamm, mjölnarbostad och garage. Kvarn och även såg har funnits på platsen ända sedan slutet av 1600-talet. Den nuvarande kvarnen uppfördes 1890 i två våningar, och försågs 1929 med en tredje våning. Kvarnmaskineriet är intakt idag men inte i bruk. I underkvarnen finns ett kraftverk som drivs av en vattenturbin. Kvarnen, kvarndammen och bostadshuset utgör tillsammans en av Dalslands mer välbevarade kvarnanläggningar med höga kulturhistoriska och miljömässiga värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Lertegeltak. Invändiga äldre detaljer, maskineri och byggnadsdelar. Träränna och fördämning.

Mjölnerbostaden vid Tegane kvarn.

35. Gällsbyn 1:46 Nygård

Mindre anläggning i Gällsbyn, bestående av ett bostadshus, en liten uthuslänga samt avträde. Nygård omnämns i »Ortnamnen i Älvsborgs län« som gård under Gällsbyn. Bostadshuset har en välbevarad karaktär, med bland annat naturstensgrund och lertegeltak, och har därför ett kulturhistoriskt värde.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Bostadshusets stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målade med röd slamfärg. Stengrund. Lertegeltak. Äldre dörr- och fönstersnickerier i den mån de finns kvar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

36. Gällsbyn 1:50 Gunnebyn

Jordbruksfastighet belägen i socknens nordvästra delar. Gunnebyn omnämns i »Ortnamnen i Älvsborgs län« som gård under Gällsbyn. Förutom bostadshus finns bland annat ett timrat magasin, ladugård, jordkällare med källarvind och ett äldre garage på fastigheten. På traditionellt vis passerar landsvägen rakt genom anläggningen och markerar gränsen mellan man- och fågård. Tillsammans bildar mångfalden av byggnader en

komplett gårdsbild med välbevarad karaktär, och har därför kulturhistoriska värden. Bevarade äldre detaljer som fönster- och dörrsnickerier, naturstensgrunder och lertegeltak bidrar stort till värdet.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Stengrunder. Lertegeltak. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

37. Hedalen 1:31 Nygård

Jordbruksfastighet belägen i socknens västligaste spets. Nygård omskrivs som gård under Hedalen i »Ortnamnen i Älvsborgs län«. Hedalen nämns första gången i skrift 1573. På fastigheten finns idag en dalslandsstuga, ett mindre bostadshus med naturstenskällare och två mindre byggnader. Själva dalslandsstugan, som tros ha fått sitt utseende med två våningar under perioden 1850-1900, har genomgått ett flertal förändringar genom åren. Bland annat har väggarna klätts med träfiberskivor och taket har klätts med korrugerad plåt. Trots detta bedöms byggnaden ha kulturhistoriska värden, inte minst ur ett byggnadshistoriskt perspektiv.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Stengrunder. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier, i den mån de finns kvar.

38. Hedalen 1:51 Bräckan

Jordbruksfastighet belägen i socknens västra spets. Bräckan omskrivs som gård under Hedalen i »Ortnamnen i Älvsborgs län«. På fastigheten finns en dalslandsstuga, ett timrat fähus, en källarvind och avträde. Dalslandsstugan bedöms ha fått sin andra våning under perioden 1850-1900. Sedan dess har väggarna tjärats och taket har klätts med betongpannor. Sammantaget bedöms anläggningen ha ett kulturhistoriskt värde, inte minst då ekonomibyggnaderna bidrar till en i stort sett komplett gårdsbild. Dessutom bildas här miljövärden tillsammans med den äldre bebyggelse på grannfastigheten Hedalen 1:57.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner.

Ekonomibyggnadernas väggbeklädnad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Naturstensgrunder. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

39. Hedalen 1:57 Korghögen

Fastighet belägen i socknens västligaste spets. Korghögen omskrivs som gård under Hedalen i »Ortnamnen i Älvsborgs län«, där med den äldre stavningen Kårhögen. På fastigheten finns ett äldre och ett yngre bostadshus, ett mindre uthus med gjuten källare och ett garage. Fastighetens kulturhistoriska värde är framför allt knutet till det äldre bostadshuset, som att döma av proportioner och utseende uppförts under 1800-talet eller tidigare. Byggnaden har ett kulturhistoriskt värde som representant för gångna tiders byggnadsskick och är därmed byggnadshistoriskt intressant. Dessutom bildas här miljövärden tillsammans med bebyggelsen på grannfastigheten Hedalen 1:51.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Det äldre bostadshusets stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel. Stengrund. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

40. Hedalen 1:59 Tomterna

Jordbruksfastighet belägen i socknens västligaste spets, ett stycke sydost om byn Hedalen. Gården Tomterna syns på ekonomiska häradskartan från 1890-talet. Det bostadshus och den gjutna källare som finns på platsen idag har av stilen att döma tillkommit i början av 1900-talet. Den omålade, panelklädda ekonomibyggnaden med timrad del kan emellertid vara av äldre datum. Byggnaderna har en välbevarad äldre karaktär med till exempel fönsterbågar i original, och har därför ett kulturhistoriskt värde.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det

väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel. Stengrunder. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar, dörrar och snickerier i den mån de finns kvar.

41. Hedalen 1:64

Fastighet belägen i socknens västligaste spets. Hedalen nämns första gången i skrift i 1573 års jordebok. Fastigheten i fråga är bebyggd med ett timrat bostadshus med lunettfönster under takfoten och glasveranda samt två mindre byggnader som tillkommit i modern tid. Bostadshuset, som tros vara byggt under 1800-talets senare del, har ett visst kulturhistoriskt värde då den äldre karaktären är förhållandevis välbevarad.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Bostadshusets stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Stengrunder. Äldre fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar, dörrar och andra snickerier i den mån de finns kvar.

42. Herrenäs 1:16 Hagen

Jordbruksfastighet belägen vid Lelängs västra strand. Gården Hagen under Herrenäs har sannolikt tillkommit under perioden 1780–1850. På fastigheten idag finns ett äldre bostadshus, en ladugård med jordkällare i ena änden, spår efter en annan ekonomibyggnad samt garage och bostadshus som tillkommit under 2000-talet. Det äldre boningshuset har av stilen att döma fått sitt nuvarande utseende under tidigt 1900-tal. Både det och ladugården har kvar en äldre karaktär och har därför kulturhistoriska värden. Ladugården har skador idag men bör i möjligaste mån bevaras då den är byggnads-historiskt intressant.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg respektive omålad. Stengrunder. Lertegeltak. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar i den mån de kan finnas kvar.

43. Herrenäs 1:30 Fjället

Torpanläggning med ensligt läge i skogsmarkerna öster om Lelång. Fjället var från början ett soldattorp där den förste soldaten tjänstgjorde från 1687. Den obobodda anläggningen består idag av ett bostadshus från 1900-talets första hälft och en äldre, traditionell ladugård med timrade fähus. Särskilt ladugården har höga kulturhistoriska värden.

44. Herrenäs 1:38

Bostadshus beläget i Herrenäs i direkt anslutning till Herrenäs gamla skola. Den uppfördes ursprungligen som lärarbostad, i samma stil som skolan. På den aktuella fastigheten finns också en jordkällare och en ekonomibyggnad. Bostadshuset har kvar bland annat fönstersnickerier i original, med en för trakten och tiden typisk utformning. Samtliga byggnader på fastigheten är välbevarade och har kulturhistoriska värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel. Stengrunder. Lertegeltak. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

45. Herrenäs 1:39 Herrenäs gamla skola

Herrenäs gamla skola byggdes 1875 och har fungerat som både småskola och folkskola. Den lades ned 1959. Byggnaden har kulturhistoriska värden då den är av samhällshistoriskt intresse och har kvar äldre karaktärsdrag. På fastigheten intill ligger den före detta lärarbostaden, som är byggd i samma stil.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadens stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målade med röd slamfärg. Stengrund. Lertegeltak. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

46. Herrenäs 2:18

Ordenslokal, uppförd 1907 för Ärtemarks Blåbandsförening. Senare kom den att användas av Ärtemarks Missionsförsamling. Utformningen är typisk för trakten med profilerade fönsteröverstycken. Bortsett från taktäckningen har byggnaden genomgått ytterst få förändringar exteriört. Byggnaden är en tidstypisk och välbevarad representant för byggnadskategorin och har kulturhistoriska värden, inte minst samhällshistoriska och lokalhistoriska värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form och proportioner. Fasad av stående locklistpanel. Profilerade taktassar. Stengrund. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer, till exempel snickerier i den mån de finns kvar.

47. Herrenäs 2:18 Solbacka

Välbevarat bostadshus från 1930-talet, beläget i Herrenäs. Byggnaden präglas bland annat av oljefärgsmålade, stående panel, en kvadratisk planform och tälttaket klätt med lertegel. På fastigheten finns flera byggnader som tillkommit i senare tid, bland annat ett rödmålat mindre bostadshus som liknar den ekonomibyggnad som tidigare fanns på platsen. Bostadshuset har kvar merparten av sina ursprungliga karaktärsdrag och har därför ett kulturhistoriskt värde.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Bostadshusets stomme, kvadratiske form och proportioner. Fasad av stående träpanel. Lertegeltak, även över farstukvisten. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Tidstypiska snickerier som hör till verandan, balkongen och farstukvisten. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel snickerier i den mån de finns kvar.

48. Herrenäs 2:36 Sätet södra

Gårdsanläggning med flera byggnader, belägna ett par kilometer norr om Norra Herrenäs. Anläggningens kulturvärden är framför allt knutna till ett rödmålat bostadshus om 1½ plan samt en timrad loge, båda troligen uppförda någon gång under 1800-talet. Bostadshuset är mycket välbevarat och har typiska karaktärsdrag som utanpåliggande knutar och äldre fönstersnickerier med de för trakten så karaktäristiska dekorativa överstyckena. Bostadshuset och ladugården, som dessvärre blivit av med sitt fähus, har höga kulturhistoriska värden. På

fastigheten finns även stenmurar som förstärker anläggningens kulturhistoriska värde.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Lertegeltak. Stengrunder. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier.

49. Herrenäs 2:78 Slahällen

Jordbruksanläggning belägen i Herrenäs i kanten av ett öppet jordbrukslandskap. Slahällen omnämns i »Ortnamnen i Älvsborgs län« som gård under Herrenäs. På fastigheten finns ett flertal byggnader, bland annat bostadshus, ladugård och lillstuga. Bostadshuset, som uppfördes i slutet av 1800-talet, har fönstersnickerier i original med de för trakten så typiska fönsteröverstyckena. Tillsammans bildar gårdens byggnader en välbevarad anläggning med kulturhistoriska värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Lertegeltak. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Stengrunder. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

50 Herrenäs 2:79 Sätet norra

Sätet norra består idag av ett bostadshus från 1875, beläget ett par kilometer norr om Norra Herrenäs nära Lelångens västra strand. På fastigheten finns även ett par mindre byggnader tillkomna i sen tid, och på grannfastigheten finns ett timrat stall som före avstyckning hörde till anläggningen. Bostadshuset har delvis återställt till ett tidigare utseende utvändigt, och har kvar den ursprungliga planlösningen och spiskomplexet interiört. Kvar är även de dekorativa fönsteröverstyckena som är typiska för bygden, och äldre dörrsnickerier. Byggnaden har därför kulturhistoriska värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Stengrund. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier.

51. Herrenäs 2:81 Kasen

Litet bostadshus, beläget i socknens norra spets. Kasen var ursprungligen en gård under Herrenäs, och kan bland annat ses på häradskartan från 1890-talet. På den avstyckade fastigheten idag finns också ett annat mindre bostadshus, en uthuslänga och en lekstuga. Det förstnämnda bostadshuset, som tros vara byggt under 1800-talets senare del, har ett visst kulturhistoriskt värde då den äldre karaktären är förhållandevis välbevarad.

För att det kulturhistoriska värdet ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: bostadshusets stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Stengrund. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

52. Holtane 1:7

Liten gårdsanläggning, belägen i skogrika marker i socknens västra delar. Holtane omnämns första gången i 1653 års jordebok. Fastigheten är idag bebyggd med ett litet timrat bostadshus, jordkällare i natursten med överbyggnad samt två andra mindre ekonomibyggnader. Anläggningen har kulturhistoriska värden då den äldre karaktären är förhållandevis välbevarad.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: bostadshusets och jordkällarens stomme, form och proportioner. Naturstensgrunder. Stående träpanel, målad med röd slamfärg. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

53. Huvudgingen 1:350

Jordbruksfastighet med höglänt läge i ett öppet landskap på en åsrygg. Gårdsnamnet förekommer första gången i skrift 1540. Det var på Huvudgingens marker som tätorten Bengtsfors etablerades med början under 1800-talets andra hälft. På fastigheten finns bland annat ett bostadshus i två våningar från 1830-talet, ladugård och ett före detta höns hus som byggts om till garage. Byggnaderna har kvar en äldre karaktär och bildar tillsammans en anläggning med kulturhistoriskt värde. De högväxta askarna och ekarna utmed landsvägen bidrar till gårdens värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier om de finns kvar.

54. Hökhult 1:18

Jordbruksfastighet belägen i socknens västra, skogrika delar. Häradskartan från 1890-talet vittnar om att gården då hörde till Udderud, som förekommer i skrift från 1726 års jordebok. Den bebyggelse som finns på gården idag bedöms ha byggts under 1800-talet. Den utgörs av ett boningshus i 1½ plan med öppen veranda, ett timrat magasin och avträde. En viktig del i bostadshusets karaktär är de välbevarade dörr- och fönstersnickerierna med dekorerade omfattningar, och den frilagda stengrunden. Byggnaderna har bevarats väl och bildar tillsammans en anläggning med kulturhistoriskt värde.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det

väsentligt att följande bevaras: Bostadshusets och magasinets stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg, respektive omålad panel. Stengrunder. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de kan finnas kvar.

55. Kvarnviken 1:38

Jordbruksfastighet belägen i Norra Kvarnviken, som både är ett hemmansnamn som nämns i skrift första gången 1540, och namnet på en vik i Lelången. På fastigheten idag finns ett bostadshus, en gjuten jordkällare, en ladugård som delvis är timrad samt ytterligare en ekonomibyggnad. De bedöms ha tillkommit kring sekelskiftet 1900. Byggnaderna har kvar sin ursprungliga karaktär i hög utsträckning, och de bildar tillsammans en anläggning med kulturhistoriskt värde.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg, respektive omålad. Stengrunder. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier om de finns kvar.

56. Kvarnviken 1:47

Fritidshus, sannolikt från omkring 1960-talet, beläget i Norra Kvarnviken i ett område där det finns flera fritidshus i liknande stil. På fastigheten finns även en mindre stuga eller ekonomibyggnad. Byggnaderna har tidstypisk utformning och färgsättning. Den större stugan har flackt sadeltak, och väggar klädda i liggande brunmålad panel. Anläggningen utgör ett välbevarat exempel på sin tids fritidshusbebyggelse och har därför ett kulturhistoriskt värde.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Fritidshusets stomme, form och proportioner. Fasad av liggande brunmålad träpanel. Äldre dörr- och fönstersnickerier. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spis och snickerier i den mån de finns kvar.

57. Kvarnviken 2:37

Dalslandsstuga belägen i Södra Kvarnviken, som både är ett hemmansnamn och namnet på en vik i Lelången. Förutom bostadshuset finns en senare tillkommen ekonomibyggnad på fastigheten. Den välbevarade stugan, som med stor sannolikhet härstammar från tiden före laga skifte (1846), präglas bland annat av ålderdomliga karaktärsdrag som utanpåliggande knutar och hållskorsten. Det kulturhistoriska värdet är därför högt.

För att dessa värden ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Lertegeltak. Stengrund. Hållskorstenen. Äldre fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier om de finns kvar.

58. Kvarnviken 2:38

Gård belägen i Södra Kvarnviken, som både är ett hemmansnamn och namnet på en vik i Lelången. På fastigheten finns ett bostadshus, en timrad parbod och en ladugård. Byggnaderna har en välbevarad karaktär och tillsammans bildar de en anläggning med kulturhistoriska värden. För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, volym, form och proportioner. Bostadshusets lertegeltak och fönsteromfattningar samt fönster i original. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar om de finns kvar.

59. Norra Backen 2:2

Gård bestående av boningshus, lillstuga med källare, ett före detta magasin och två ladugårdar. Anläggningen ligger i direkt anslutning till bebyggelsen på fastigheten Norra Backen 2:6, tillsammans bildar de en bebyggelsemiljö. Mellan de båda gårdarna löper en högsträckt allé, som är en viktig kulturhistorisk komponent i miljön. Byggnaderna härstammar från 1800-talets slut med undantag för ladugården längst åt öster, som tillkom 1924. De har genomgått en del förändringar i senare tid och anläggningens kulturhistoriska värde är framför allt knutet till de miljövärden som bildas här med den intilliggande gården. För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bibehålls: gårdsstrukturen med de olika byggnadernas placering, form och proportioner; bevarade äldre fönster- och dörrsnickerier inklusive omfattningar. Boningshusets ljusa avfärgning och ekonomibyggnadernas slamfärgsmålade fasader.

60. Norra Backen 2:6

Gård belägen i socknens södra spets, på det barrskogsdominerade näset mellan sjöarna Årtingen och Torr-sjön. Gårdens byggnader ligger i direkt anslutning till bebyggelsen på fastigheten Norra Backen 2:2, tillsammans bildar de en liten bebyggelsemiljö. På fastigheten finns ett större bostadshus med två flyglar: ett magasin och ett mindre bostadshus, samt en i senare tid tillkommen vedbod.

Gården Backen delades vid mitten av 1800-talet upp i tre gårdar. En av dessa köptes av lantmätaren Erland Rosell som uppförde gårdens byggnader 1855. Han anlade även en park och trädgård. Kvar från tiden är förutom byggnaderna även en rundel mellan de båda flyglarna, och en högväxt allé som sträcker sig mot Norra Backen 2:2, som har ett förflutet som arrendatorsbostad till den aktuella fastigheten.

Huvudbyggnaden har enligt 1986 års inventering salsbyggnadens planlösning. Den ljus avfärgade, oljemålade exteriören har en tidsenlig, symmetrisk uppbyggnad med lunettfönster under takfoten. Framsidan domineras av en pampig, mittställd veranda med finsågade detaljer.

Samtliga byggnader har bevarats väl och det kulturhistoriska värdet är därför högt. För att det kulturhistoriska värdet ska bibehållas är det väsentligt att följande bevaras: gårdsstrukturen med de olika byggnadernas placering, form och proportioner; alla byggnaders äldre fönster- och dörrsnickerier inklusive omfattningar. Verandan med sin välbevarade snickarglädje. Röd slamfärg på det mindre bostadshusets stående fasadpanel, och ljus oljefärg på huvudbyggnadens stående locklistpanel samt mörkare snickerier. Magasinets vällingklocka och takbeklädnad av lertegel. Skorstenarnas utformning och material. Rundeln mellan husen och allén.

61. Norra Lund 1:47>2

Jordbruksfastighet med höglänt läge i socknens östligaste delar. Norra Lund omnämndes första gången i skrift i 1579 års jordebok. Gården är idag bebyggd med ett bostadshus (1948) och en ladugård (1944). Byggnaderna är mycket välbevarade och tidstypiska, och utgör ett fint exempel på den tidens bebyggelse. Anläggningen har därför ett kulturhistoriskt värde.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Stående träpanel, målade med linoljefärg respektive röd slamfärg. Originaldörrar och -fönster, skärmtak över dörrarna. Trapp- och

balkongräcken. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spis och snickerier om de finns kvar.

62. Norra Lund 1:47>8 Åsen

Torp med ensligt läge i socknens nordöstra spets, nära Svärdlång. I anläggningen ingår ett litet timrat bostadshus med källare och en liten uthuslänga med vidbyggt avtråde. Bostadshuset, som är en enkelstuga i ett plan, ska enligt uppgift härstamma från omkring 1830. Anläggningen utgör med sin bevarade småskalighet och äldre karaktär ett fint exempel på en typ av boendemiljö som var mycket vanligt förekommande under 1800-talet, och som sällan bevarats till våra dagar. Den är därför kulturhistoriskt värdefull.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Stående träpanel, målad med röd slamfärg. Äldre dörr- och fönstersnickerier. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spis och snickerier om de finns kvar.

63. Norra Lund 1:49>2 Storemyren

Gård med ensligt läge vid en myr i socknens nordöstra spets, nära Svärdlång. Storemyren var ursprungligen en gård under Norra Lund. Det är oklart hur gammal gården är, men det är känt att platsen bebotts åtminstone sedan cirka 1880. Anläggningen består idag av ett timrat bostadshus, jordkällare och ladugård. Byggnaderna har i stora drag kvar en äldre karaktär och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Stående träpanel, målad med röd slamfärg. Ler-tegeltak. Äldre dörr- och fönstersnickerier. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spis och snickerier om de finns kvar.

Norra Lund 1:50 Skåkene

64. Norra Lund 1:50 Skåkene

Ålderdomlig gårdsanläggning med högt och enskilt läge i sockens nordöstra delar, med utsikt mot Svärdlång. Gården utgör en mycket välbevarad agrar bebyggelsemiljö som utskiftades till den nuvarande platsen på 1840-talet. Byggnaderna – en dalslandsstuga, en ladugårdslänga samt några friliggande mindre ekonomibyggnader – ligger fritt grupperade kring gårdstunet, och är representativa för 1800-talets mitt och andra hälft. Gården hör till de bäst bevarade i Dalsland och har höga kulturhistoriska värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg, respektive omålad. Stengrunder. Skiffertak och lertegeltak. Äldre dörr- och fönstersnickerier. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier.

65. Ormansbyn 1:12

Gård belägen inte långt från vägen mot Torrskog från Bengtsfors, i socknens mitt. Den ingår som en av flera gårdar i Ormansbyn som nämns i skrift i den första jordeboken från 1540. Anläggningen består idag av ett bostadshus, en källarvind, delar av en ladugård och en timrad parbod vars väggar delvis klätts med hyvlat spån. Bostadshusets karaktär präglas till stor del av de dekorativa fönsteromfattningar som är typiska för bygden. Tillsammans bildar byggnaderna en välbevarad och komplett gårdsanläggning med kulturhistoriska värden. Stenmurar och en storväxt ek bidrar till gårdens värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Stengrund. Äldre dörr- och fönstersnickerier inklusive omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier om de finns kvar.

66. Ormansbyn 1:24

Ladugård belägen vid en korsning i Ormansbyn, i socknens mitt. Byggnaden, som tros härstamma från 1800-talets senare del, har fähusdel med väggar av frilagd natursten och väggar som i övrigt består av rödmålad panel. Karaktären är välbevarad och byggnaden har ett kulturhistoriskt värde. Gårdens övriga byggnader omfattas ej i värderingen.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: naturstensmurar, form och proportioner i sin helhet. Fönster- och dörrsnickerier. Stående träpanel målad med slamfärg. Invändiga äldre detaljer om de finns kvar.

67. Ormansbyn 1:35

Mindre bostadshus beläget intill en väg i Känsbyn, Ormansbyn. Bostadshuset, som anas på ekonomiska häradskartan från 1890-talet, präglas bland annat av tvåkupt lertegeltak, rödmålad locklistpanel och äldre fönstersnickerier. Karaktären är välbevarad och byggnaden har därför kulturhistoriska värden. Övriga byggnader på fastigheten omfattas inte av värderingen.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Lertegeltak. Stengrund. Äldre fönstersnickerier. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier om de finns kvar.

68. Ormansbyn 1:37 Spargott

Torp vid södra änden av Känsbytjärnet, i en sluttning. Spargott har ett förflutet som soldattorp och den första soldaten i Ormansbyn tjänstgjorde från 1689. Åldern på de nuvarande byggnaderna är svårbedömd, men av karaktären att döma har de sannolikt tillkommit under 1800-talet, möjligen med äldre ingående delar. En av soldaterna kallades Sparman, en annan för Spargren, vilket till viss del förklarar torpets namn. Idag består anläggningen bland annat av ett äldre bostadshus, ladugård och källare med överbyggnad. Byggnadernas karaktär är i stora drag välbevarad, och anläggningen har därför ett kulturhistoriskt värde. Att den har ett förflutet som soldattorp bidrar med lokal- och militärhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Lertegeltak. Stengrunder. Äldre dörr- och fönstersnickerier. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar om de finns kvar.

69. Ormansbyn 1:51

Bostadshus sannolikt från 1950-talet, med lantligt läge inte långt från Känsbytjärnet, centralt i socknen. På tomten finns bland annat en ekonomibyggnad/verkstad. Bostadshuset i ett plan med källare förefaller vara helt oförändrat sedan byggnadstiden och är därför ett ovanligt fint exempel på sin tids byggnadsskick. Det har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadens stomme, form, volym och proportioner. Eternitklädd fasad. Lertegeltak. Fönster-

och dörrsnickerier. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar.

70. Ormansbyn 1:69

Fritidshus med enskilt läge i skogig terräng. Anläggningen består av en sportstuga, sannolikt från 1900-talets mitt, och ett litet uthus. Sportstugan är en tidsty-pisk representant för sin tids fritidshus och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det bland annat viktigt att den timrade stommen, proportioner och volym bibehålls.

71. Ormansbyn 1:70

Gård belägen mellan Fillingsjön och vägen mot Torrskog från Bengtsfors, i socknens mitt. Den ingår som en av flera gårdar i Ormansbyn som nämns i skrift i den första jordeboken från 1540. Anläggningen består idag av ett bostadshus, en ladugård och en kombinerad bod och jordkällare. Särskilt bostadshuset och boden/jordkällaren har kvar en äldre karaktär. Tillsammans bildar byggnaderna en välbevarad anläggning med kulturhistoriska värden.

För att dessa värden ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Stående träpanel målad med slamfärg. Sten-grunder. Lertegeltak. Äldre dörr- och fönstersnickerier inklusive omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier om de finns kvar.

72. Rolfsbyn 1:4

Timrad ladugård med ensligt läge i skogsmarkerna öster om Lelång. Här låg tidigare gården Tömte, som avsöndrats från närliggande Rolfsbyn. Numer kvarstår endast denna övergivna ladugård, omgiven av skog inpå knutarna. Byggnaden är byggnadshistoriskt intressant och har höga kulturhistoriska värden.

73. Sidan 1:10 Sidan Norra

Gårdsanläggning i Sidan Norra, bestående av två bostadshus och en ladugård. De kulturhistoriska värdena är kopplade till den forna mangårdsbyggnaden – en dalslandsstuga – sannolikt byggd under 1800-talets första hälft. Den förefaller nu vara obebodd sedan länge. Byggnaden har en ålderdomlig karaktär, typisk för dalslandsstugorna med enkelstugans planform, utanpåliggande knutar och överljusfönster över den dubbla dörren. Det kulturhistoriska värdet är högt. Utöver dalslandsstugan finns även en rad med högväxta äldre träd som också har kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att stugan förses med ett helt tak, och att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom en fasad av stående träpanel, äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar, samt invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier.

74. Sidan 1:20 Rabben

Gårdsanläggning belägen på marker som sträcker sig ned mot Lelångens östra strand. Gården fick sannolikt sitt läge i samband med laga skifte som här genomfördes på 1830-talet. Till gården hör bland annat två bostadshus (sannolikt från det sena 1800-talet respektive omkring 1930-talet), en lång ladugårdslänga med ett timrat fähus i var ände och ett äldre garage. Samtliga byggnader förefaller vara mycket välbevarade in i minsta detalj, och gården har därför höga kulturhistoriska värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Stengrunder. Lertegeltak. Stående träpanel. Dörr- och fönstersnickerier i original inklusive omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier.

75. Sidan 1:31 Elderud

Torpmiljö innehållande två stugor och två små ekonomibyggnader. Elderud finns omnämnt som torp under Sidan Norra. Byggnaderna härstammar sannolikt från 1800-talet i sina äldsta delar, med undantag från en av ekonomibyggnaderna, som tillkommit i sen tid. Anläggningen har på det stora hela kvar mycket av sin ursprungliga karaktär och har därför vissa kulturhistoriska värden. Att ett äldre uthus finns kvar betyder mycket för värdet.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel. Äldre fönster och dörrar. Lertegeltak.

76. Sidan 2:4 Sidan Mellan

Gårdsanläggning belägen i ett öppet jordbrukslandskap med utsikt mot Lelången. Sidan Mellan nämns första gången i 1551 års jordebok. Gården har inte skiftats ut, och bostadshusets karaktäristiska läge på en höjd med ekonomibyggnaderna nedanför talar för att gården har lång kontinuitet på platsen. I anläggningen ingår förutom bostadshuset (från 1800-talets senare del) även ladugård, vagnslider, jordkällare med mera. Tillsammans bildar byggnaderna en välbevarad anläggning med kulturhistoriska värden. Den välvårdade ladugården är ett särskilt fint exempel på sin byggnadstyp. Inte minst bidrar den till platsens höga landskapsvärden där bebyggelse och landskap samspelar.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel. Stengrunder. Lertegeltak. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier om de finns kvar

77. Sidan 2:30 Surmyr

Torpmiljö med ensligt läge i socknens skogiga östra delar, nära Svårdlång. Surmyr är markerad som torp på häradsekonomska kartan från 1890-talet. I anläggningen ingår ett bostadshus, en omålad ladugårdslänga med timrat fåhus och vidbyggt avtråde, och en omålad bod. Anläggningen utgör med sin bevarade småskalighet och ålderdomliga karaktär ett fint och typiskt exempel på en slags boendemiljö som var mycket vanligt förekommande under 1800-talet, men som numera är ovanlig. Den är därför kulturhistoriskt värdefull. Att samtliga

väsentliga byggnader i anläggningen finns kvar betyder mycket för den kulturhistoriska karaktären.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Stående träpanel, omålad respektive målad med röd slamfärg. Äldre dörr- och fönstersnickerier. Naturstensgrunder. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spis och snickerier om de finns kvar.

78. Sidan 2:31 Rönningen

Mindre före detta gårdsanläggning med ensligt läge i socknens skogiga östra delar, nära Svärdlång. Rönningen är markerad som gård på häradsekonomiska kartan från 1890-talet. I anläggningen ingår ett bostadshus, en bod på en jordkällare och ett fristående avträde. Bostadshuset präglas av den rödmålade panelen och av alla de välbevarade fönstren med en typ av omfattningar som var vanliga kring sekelskiftet 1900. Byggnaderna har kvar en äldre karaktär, och anläggningen har kulturhistoriska värden.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Stående träpanel, målad med röd slamfärg. Äldre dörr- och fönstersnickerier inklusive omfattningar. Stengrunder. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spis och snickerier om de finns kvar.

79. Sidan 2:62

Fritidshus, sannolikt från 1950-talet, med sjönära läge alldeles intill Lelången. På fastigheten finns även ett litet uthus. Stugan har tidstypisk utformning med liggande stockpanel och fönster- och dörrsnickerier i original. Den är ett välbevarat exempel på sin tids fritidshusbebyggelse och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stugans stomme, form och proportioner. Fasad av liggande stockpanel av trä. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spis och snickerier i den mån de finns kvar.

80. Sidan 2:63

Fritidshus, sannolikt från 1940- eller 1950-talet, beläget på en liten udde i Lelången. På fastigheten finns även ett litet uthus. Stugan är klädd i stående locklistpanel och har perspektivfönster, och ett sadeltak klätt med enkupigt lertegel. Såväl taktäckningen som panel och fönster- och dörrsnickerier förefaller vara i original. Byggnaden är ett mycket välbevarat exempel på sin tids fritidshusbebyggelse och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stugans stomme, form och proportioner. Fasad av stående locklistpanel av trä. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spis och snickerier om de finns kvar.

81. Sidan 2:66 Tunet

Gård belägen i ett öppet jordbrukslandskap med utsikt mot Lelång. Sidan Mellan nämns första gången i 1551 års jordebok. Tunet har liksom granngården inte skiftats ut, och mycket talar för lång kontinuitet på platsen. Salsbyggnaden från 1893 har öppen veranda mot sjösidan och pryds tidstypiskt och stilenligt av dekorsågade detaljer på vindskivorna, verandan och fönsteromfattningarna. Den har till stora delar kvar sitt originalutseende och har därför kulturhistoriska värden, liksom vagnslidret och jordkällaren som också finns på gården. På fastigheten finns även en ny maskinhall. För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Stående träpanel, målad med röd slamfärg respektive linoljefärg. Finsågade dekorationer. Äldre dörrar. Lertegeltak. Stengrunder. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar om de finns kvar.

82. Sidan 2:82 Sand

Bostadsfastighet från 1920-talet med lantligt läge, strax nordväst om Sidan Södra. Sand var ursprungligen en gård under Sidan Mellan. På fastigheten finns även bland annat ett höns hus. Bostadshuset har en tidstypisk prägel med panelklädda väggar och korspostfönster. Det skifferklädda brutna taket är en viktig del i byggnadens karaktär, liksom den öppna verandan med lövsågade detaljer. Anläggningen är välbevarad och har därför kulturhistoriska värden. För att dessa värden ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: volym, form, stomme och proportioner. Panelklädda fasader. Skifferklätt tak.

83. Sidan 3:205 Mossen

Torp med ensligt läge i socknens skogiga östra delar. Som namnet antyder ligger anläggningen intill en mosse. Mossen finns med på häradsekonomiska kartan från 1890-talet, sannolikt räknades det då som torp. I anläggningen ingår ett bostadshus, ett litet uthus med timrad del samt ett friliggande utedass. Byggnaderna har kvar en äldre prägel, och tillsammans utgör byggnaderna ett gott exempel på en slags boendemiljö som var mycket vanligt förekommande under 1800-talet, men som numera är ovanlig. Anläggningen är därför kulturhistoriskt värdefull.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Stående träpanel, målad med röd slamfärg. Äldre dörr- och fönstersnickerier. Naturstensgrunder. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spis och snickerier om de finns kvar.

84. Sinsterud 1:6

Jordbruksfastighet belägen centralt i socknen, söder om Sinsterudstjärnet. Bynamnet omnämns första gången i skrift i 1564 års jordebok. Förutom ett bostadshus finns bland annat en ladugård med murad fähusdel, en lillstuga (före detta handelsbod) på gjuten matkällare och ett vedskjul på fastigheten. Tillsammans bildar byggnaderna en komplett och välbevarad gård med kulturhistoriska värden. Bevarade äldre detaljer som glasveranda, fönster- och dörrsnickerier och lertegeltak bidrar stort till värdet.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form, volym och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Lertegeltak. Ladugårdens murade del av

gjutna betongstenar. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Glasverandan. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier om de finns kvar.

85. Solliden 1:1

Torp beläget i socknens skogrika västra delar. Solliden har ett förflutet som soldattorp och den första soldaten tjänstgjorde här från 1687. Idag finns ett bostadshus, ladugård, timrad bod samt jordkällare med överbyggnad på platsen. Det är osäkert hur gamla byggnaderna är men av karaktären att döma har de tillkommit under 1800-talet, möjligen med äldre ingående delar. De bildar en komplett anläggning med välbevarad karaktär och höga kulturhistoriska värden. Den timrade ladugården är särskilt kulturhistoriskt intressant då byggnader av detta slag börjar bli ovanliga. Att anläggningen är ett soldattorp bidrar med militärhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg respektive omålade väggar. Lertegeltak. Stengrunder. Äldre dörr- och fönstersnickerier. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar om de finns kvar.

86. Strand 1:6

Jordbruksfastighet belägen i socknens västra delar, på en höjd vid Fillingsjön. Strand omnämns första gången i skrift i 1540 års jordebok. Förutom bostadshuset finns en ladugård med timrad fåhusdel och ett litet timrat magasin på fastigheten. Fastighetens kulturvärden är framför allt knutna till de båda ekonomibygnaderna som har kvar sin äldre karaktär i hög utsträckning. Tillsammans bildar byggnaderna en till stora delar välbevarad gård med bibehållen karaktär och har därför kulturhistoriska värden. Bevarade äldre detaljer som fönster- och dörrsnickerier på bostadshuset och bevarade dörrar och lertegeltak på ekonomibygnaderna bidrar stort till värdet.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form, volym och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Lertegeltak. Ladugårdens och magasinets fri-

lagda timmerstommar. Äldre dörrar, fönster och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar om de finns kvar.

87. Strand 1:11

Bostadsfastighet belägen i socknens västra delar, invid Fillingsjön. Förutom bostadshuset från tidigt 1900-tal finns tre mindre bodar/ekonomibyggnader på fastigheten. Bostadshuset ligger i väster och ekonomibyggnaderna närmast sjön i öster. Tillsammans bildar byggnaderna en kulturhistoriskt intressant anläggning med bibehållen äldre karaktär. Bevarade detaljer som fönster och dörrsnickerier, reveterade fasader på bostadshuset och rödfärgade träfasader på ekonomibyggnaderna bidrar stort till värdet.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, volym, form och proportioner. Fasadens spritputs med slätputsade detaljer, variationen av fönstertyper på bostadshuset. Ekonomibyggnadernas fasader av stående träpanel, målade med röd slamfärg. Lertegeltak. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

88. Södra Backen 1:6

Jordbruksfastighet bebyggd med boningshus, lillstuga, magasin med källare, och på andra sidan vägen ladugård, garage och vagnslider. Gården utgör en av flera i Södra Backen, som omnämns första gången i skrift i 1550 års jordebok. Byggnaderna härstammar sannolikt från 1800-talets andra hälft. Tillsammans bildar de en välbevarad, komplett gårdsanläggning med höga kulturhistoriska värden. Av särskilt kulturhistoriskt intresse är det timrade magasinet i två våningar och boningshusets skifferklädda tak samt öppna veranda med lövsågade detaljer. Att samtliga väsentliga byggnader i anläggningen finns kvar betyder mycket för den kulturhistoriska karaktären.

För att värdet ska bibehållas är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasadernas stående panel målade med röd slamfärg. Verandans figursågade snickerier och pardörr i original. Äldre dörrar och fönster. Taktäckning av lertegel och skiffer. Naturstensgrunder. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar om de finns kvar.

89. Södra Lund 2:11

Jordbruksfastighet med höglänt läge i socknens östligaste delar. Södra Lund omnämndes första gången i skrift i 1640 års jordebok. Dagens bebyggelse har sannolikt tillkommit från sent 1800-tal och framåt. Förutom bostadshuset finns en stor ladugård och ett litet uthus på fastigheten. En väg går på traditionellt sätt genom gården mellan man- och fägård. Tillsammans bildar byggnaderna en till stora delar välbevarad gård med bibehållen karaktär och har därför kulturhistoriska värden. Bevarade äldre detaljer som fönster- och dörrsnickerier, lertegeltak och verandans lövsågade detaljer bidrar stort till värdet.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, volym, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg, vitmålad veranda med snickerier. Lertegeltak. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar om de finns kvar.

90. Södra Lund 2:29

Egnahem beläget i ett öppet jordbrukslandskap som sluttar ned mot sjön Svärdlång. På fastigheten finns förutom ett bostadshus från omkring 1930/1940-tal även tre mindre ekonomibyggnader med faluröda fasader, bland annat vedbod och dass. Bostadshuset, som bär drag av både nyklassicism och funktionalism, är mycket välbevarat och har fönster, dörrar och panel i original. Möjligen är även färgsättningen original från byggnadstiden. På ena gaveln finns ett litet putsat burspråk/entré. Även ekonomibyggnaderna har bevarats väl, och fastigheten har i sin helhet med sin enkla och oförändrade arkitektur samt de typiska kringliggande uthusen kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas form, volymer, stomme och proportioner. Fasader, fönster och dörrar i original. Lertegeltak. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar om de finns kvar.

91. Tegane 1:35

Jordbruksfastighet med ensligt läge drygt 400 meter söder om sjön Dammtjärnen. På fastigheten finns bland annat ett bostadshus, en ladugård och en bod. I synnerhet ladugården bedöms ha kulturhistoriskt värde på grund av sin speciella konstruktion med kallmurade höga stöd. Taket är delvis belagt med plåt, delvis med tegelpannor.

För att byggnadens kulturhistoriska värde ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: ladugårdens stomme, form och proportioner. Fasaden av stående panel, målad med röd slamfärg. Stengrunden med de speciella kallmurade stöden.

92. Tegane 1:39 Almhögen

Före detta handelsbod, numera bostadshus och konstgalleri. Byggnaden uppfördes år 1900 av en hemvändande svenskamerikan. Här fanns i långa tider handelsbod och telefonväxel. Byggnaden är välbevarad såväl in- som utvändigt, och butiksinredningen är av stort kulturhistoriskt intresse. På fastigheten finns även en ladugård samt en mindre byggnad med jordkällare undertill. Tillsammans bildar byggnaderna en anläggning med höga kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas form, volymer, stomme och proportioner. Fasader, fönster och dörrar i original. Originalinredning.

93. Tegane 1:61 Högelund

Torp med ensligt läge i socknens skogklädda nordliga spets. Högelund har ett förflutet som soldattorp och den första soldaten tjänstgjorde här från 1685. Det är oklart hur länge dagens byggnader – en enkelstuga och ett litet uthus – funnits på platsen. Av karaktären att döma har de sannolikt tillkommit under 1800-talet, möjligen med äldre ingående delar. På fastigheten finns även en brunn och ett präktigt vårdträd. Anläggningens har en välbevarad karaktär, och har därför kulturhistoriska värden. Att den har ett förflutet som soldattorp bidrar med lokal- och militärhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel, målad med röd slamfärg. Lertegeltak. Stengrunder. Äldre dörr- och fönstersnickrier. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar om de finns kvar. Vårdträdet och brunn.

94. Tegane 1:63>3

På fastigheten, som är belägen i mitten av socknen, finns ett till synes övergivet bostadshus med enskilt läge. Enligt äldre flygfoton har det funnits en ladugårdslänga nordväst om detta bostadshus. Byggnaden har en välbevarad karaktär med äldre fönster med för trakten

typiska fönsteröverstycken, rödmålad stående panel samt stengrund. Sadeltaket är klätt med korrugerad plåt.

För att byggnadens kulturhistoriska värde ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadens stomme, form, volym och proportioner. Fasaden av stående panel, målad med röd slamfärg. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Stengrunden. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

95. Tegane 1:71

Jordbruksfastighet belägen i norra delen av socknen. På gården finns ett bostadshus, en ladugård med timrad fähusdel, en vedbod samt ett litet timrat magasin som eventuellt kan vara ditflyttat. Gårdens kulturhistoriska värde är framför allt knutna till ekonomibyggnaderna som har välbevarad karaktär. Det lilla magasinet i en våning var en vanlig syn på gårdarna på 1800-talet, men byggnader av detta slag är sällan bevarade till våra dagar. Hela gårdsmiljön, men i synnerhet det lilla timrade magasinet, har kulturhistoriska värden.

För att byggnadernas kulturhistoriska värde ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form, volym och proportioner. Stående paneler av trä. Stengrunder. Äldre fönster och dörrar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, om de finns kvar.

96. Tormansbyn 1:5

Gård belägen i södra delen av socknen. På fastigheten finns bland annat ett bostadshus, en ladugård, ett magasin, samt jordkällare med överbyggnad. Bostadshuset förmodas vara ett av kommunens äldsta (1700-tal) och är uppfört på gråstensgrund och har faluröd lockpanel, knutlådor, mångspröjsade fönster samt pardörrar av plankdörrstyp. Hela gårdsmiljön, men i synnerhet bostadshuset och det timrade magasinet, har en ålderdomlig karaktär och betydande kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form, volym och proportioner. Fasad av stående alternativt liggande träpanel, målad med röd slamfärg. Stengrunder, lertegeltak, äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar, till exempel spisar och snickerier i den mån de finns kvar.

Tormansbyn 1:5

97. Årbol 1:49

Jordbruksfastighet belägen på en ås väster om Bengtsfors, vid sjön Ärtingen i den norra delen av Böviken. Boningshuset i två våningar har troligen anor från 1800-talet, men präglas idag av senare tillkomna eternitskivor på fasaderna. På fastigheten finns två ladugårdar och en större källarvind av granit med överbyggnad. Den ena ladugården har timrad fåhusdel och vilket tyder på ålder från mitten av 1800-talet. Tillsammans bildar byggnaderna en i stora drag välbevarad och komplett anläggning med kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det viktigt att byggnadernas stomme, form, proportioner och volym värderas högt. Även äldre fönster, snickerier och eventuella invändiga detaljer bör bevaras.

98. Årbol 1:50 Högen

Jordbruksfastighet belägen väster om Bengtsfors vid ett öppet odlingslandskap, inte långt från Böviken. Gården ingick ursprungligen i Årbol och har även benämnts Årbolshögen i äldre handlingar. Boningshuset i en och en halv våning har troligen anor från 1800-talet, men präglas idag av senare tillkomna eternitskivor på fasaderna. På fastigheten finns ett flertal ekonomibyggnader som tillkommit vid olika tider: ladugård, jordkällare med överbyggnad, lillstuga och vagnslider/garage. Tillsammans bildar byggnaderna en i stora drag

välbevarad och komplett anläggning med kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form, proportioner och volym. Stengrunder. Panel av trä. Även äldre fönster, snickerier och eventuella invändiga detaljer bör bevaras.

99. Årbol 2:1

Årbol kvarn och såg ligger naturskönt invid Årbolälven mellan Fillingsjön och Böviken, alldeles vid landsvägen. Enligt uppgifter har här funnits såg- och kvarnverksamhet redan 1697. År 1830 blir en Bryngel Janson arrendator och han låter under sin tid uppföra ett nytt kvarn- och såghus och bygger en ny damm. Nuvarande sågbyggnad uppfördes 1947 och 1955 installerades elkraftverk. Kvarnbyggnadens ålder är däremot oklar. Till anläggningen hör också ett bostadshus som flyttades till platsen cirka 1970 samt ett par uthus. Miljön med sina byggnader besitter ett högt kulturhistoriskt och miljömässigt värde kopplat till verksamheten och de ingående byggnadernas karaktär, typiska för landsbygdens nyttjande av strömmande vatten för malning och sågning.

För att värdena skall bestå är det väsentligt att följande bevaras: Byggnadernas enkla karaktär med stomme, träfasader och snickerier. Dammen och bevarad utrustning som gör det möjligt att förstå deras ursprungliga användning.

100. Ärtemarks-Bön 1:16

Liten torpmiljö bestående av boningshus, uthus med vedbod och dass samt lada eller vagnslider, belägna i uppodlat landskap vid Böviken. Anläggningen har sannolikt tillkommit i början av 1900-talet, då den inte finns markerad på vare sig skifteskartor eller häradsekonomiska kartan från 1800-talet. Det kulturhistoriska värdet motiveras av byggnadernas välbevarade karaktär.

För att det kulturhistoriska värdet ska bibehållas är det väsentligt att bland annat följande bevaras: Byggnadernas form, volym, stomme och proportioner. Stående panel målad med röd slamfärg. Fönster av trä med sex lufter.

101. Ärtemarks-Bön 1:28

Jordbruksfastighet bebyggd med ett stort boningshus, ladugård, vagnslider, ett mindre bostadshus/lillstuga och garage. Här på gården skall Ärtemarks första handel ha startats på 1860-talet. Det större bostadshuset präglas idag delvis av sentida tillägg i form av eternitbeklädning och en tillbyggnad. Detta till trots besitter gården ändå kulturhistoriska värden, då byggnaderna sammantaget bildar en förhållandevis välbevarad anläggning. Att gården även har ett förflutet som handel bidrar till det kulturhistoriska värdet.

För att det kulturhistoriska värdet ska bestå är det väsentligt att bland annat följande bibehålls: Byggnadernas form, volym, stomme och proportioner. Det större boningshusets och lillstugans fönstersnickerier. Stående rödmålade panel på de större ekonomibyggnaderna. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar om de finns kvar.

102. Ärtemarks-Bön 1:36 Näset

Före detta soldattorp. På fastigheten finns ett bostadshus, en ladugård med timrad fåhusdel och ett vagnslider med gjuten källare. Det nuvarande bostadshuset härstammar för 1942. Möjligen ingår delar av ett äldre bostadshus i stommen.

Det kulturhistoriska värdet motiveras av byggnadernas välbevarade karaktär och av anläggningens historia som soldattorp. För att det kulturhistoriska värdet ska bibehållas är det väsentligt att bland annat följande bevaras: Byggnadernas form, volym och proportioner. Fasadernas stående panel målad med röd slamfärg. Tak-täckning av lertegel. Äldre dörrar och fönster. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar om de finns kvar.

103. Ärtemarks-Näs 1:15 Kasen

Jordbruksfastighet, vackert belägen med utsikt över Ärtingen. På fastigheten finns en välbevarad mangårdsbyggnad, en undantagsstuga som kan vara den äldre mangårdsbyggnaden, ett timrat magasin med vidhängande dass, ladugård med loge och ytterligare uthus. Fle- ra av dem bedöms härstamma från 1800-talets senare del. Tillsammans bildar mångfalden av byggnader en komplett gårdsbild med välbevarad karaktär, och har därför höga kulturhistoriska värden. Bevarade äldre detaljer som tvåluftsfönster med spröjs, bearbetade fönsterfoder, dörrsnickerier och naturstensgrunder bidrar stort till värdet.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande

bevaras: byggnadernas form, volym, proportioner och stomme. Äldre fönster- och dörrsnickerier inklusive omfattningar. Stående faluröd fasad. Naturstensgrunder. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar om de finns kvar.

104. Ärtemarks-Stom 1:11

Fastigheten är belägen i Årbol vid vägen mellan Bengtsfors och Torrskog. Här har det funnits prästboställe i långa tider. Idag finns ett större bostadshus från sent 1930-tal på fastigheten, liksom ett fristående garage. Nämnvärd är också den allé som leder mellan bostadshuset och vägen. Bostadshuset har en tydligt nyklassicistisk prägel med pilasterindlad fasad och spröjsade fönster. Byggnaden inreddes med flera lägenheter på 1960-talet. En del förändringar har skett under de senaste decennierna, men merparten av karaktären finns trots detta kvar. Anläggningen har även miljövärden, då det är ett tydligt blickfång i landskapet.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: Allén. Bostadshusets stomme, form, volym och proportioner. Stående locklistpanel. Fönster i original. Den öppna verandan mot norr med smidda balkongräcken och rundade pelare. Pilastrar. Äldre dörrar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar i den mån de finns kvar.

105. Ärtemarks-Stom 4:1 Ärtemarks kyrka

Ärtemarks kyrka och kyrkogård har medeltida ursprung och är belägna centralt i socknen på en udde i Ärtingen. Läget är karakteristiskt för norra Dalsland där sjöarna haft stor betydelse för bland annat kommunikationer och kyrkornas placering. Vid kyrkan finns den tidigare kyrkojorden med det typiska gårdsnamnet Stommen, och en bit norr härom ligger ett mindre sockencentrum med bland annat skola.

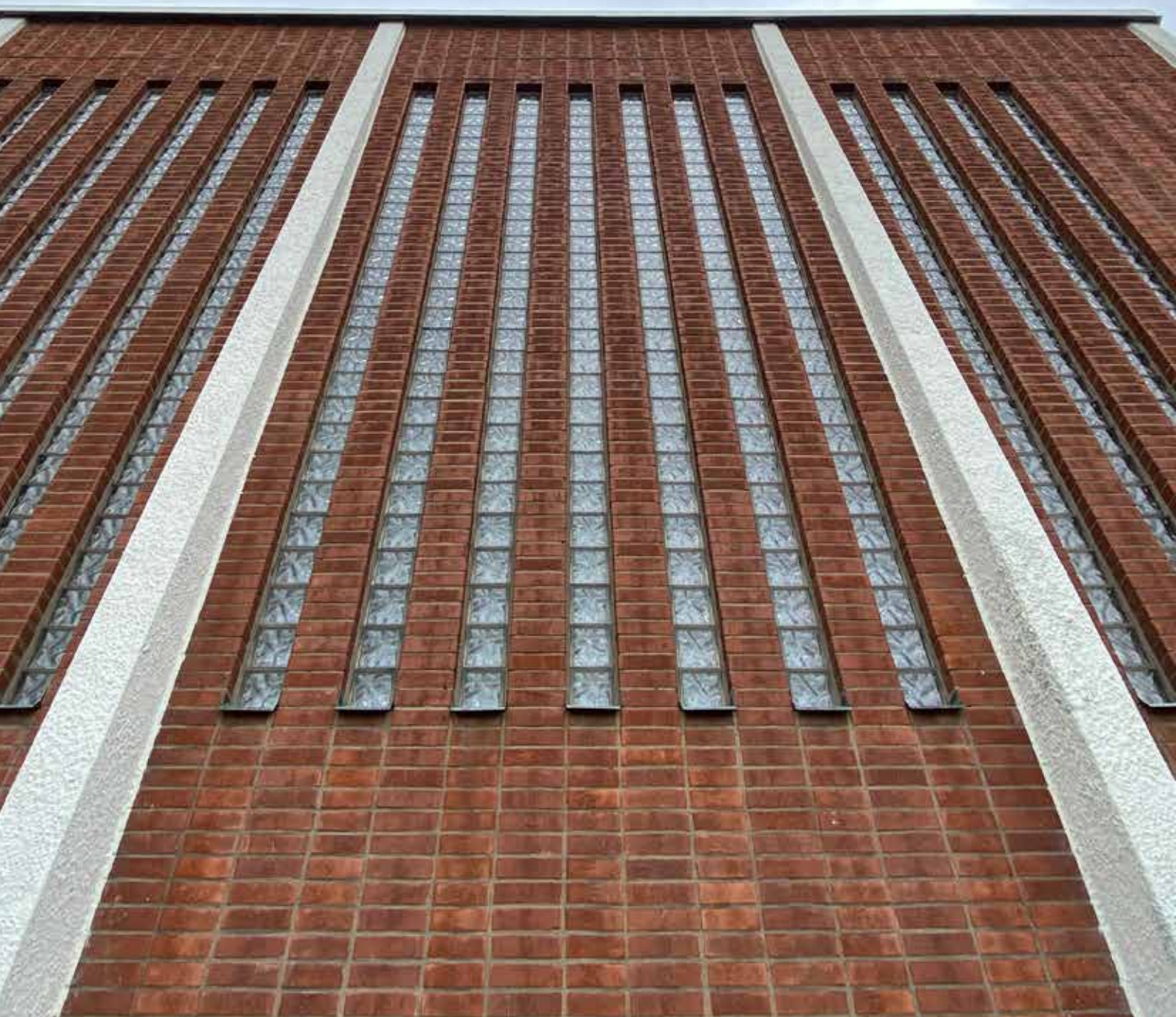
Den murade kyrkan har ett rektangulärt långhus med tresidigt avslutat korparti, en sakristia i norr samt torn i väster. I långhusets västra delar ingår sannolikt partier från den medeltida kyrkan.

Exteriören präglas av 1890-talets förändringar då bland annat tornet tillkom. Såväl de äldre byggnadskropparna som tornet formgavs då i nygotisk stil. Interiören karaktäriseras av en omfattande restaurering gjord 1937 i syfte att avlägsna det sena 1800-talets nytillskott. Stora delar av den fasta inredningen förnyades samtidigt, men kvar finns bland annat altaruppsats och predikstol från 1700-talet i barockstil.

Kyrkan skyddas enligt kulturminneslagens 4:e kapitel om kyrkliga kulturminnen.

Bilaga 2

Kulturhistorisk byggnadsinventering nr 58
Redovisning av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse,
Ärtemarks socken, tätorten Bengtsfors

97	106. Aborren 9
97	107. Adjunkten 3
97	108. Adjunkten 4
98	109. Apotekaren 1
98	110. Aspen 4
98	111. Bagaren 1
99	112. Bagaren 2
99	113. Bagaren 5
100	114. Bagaren 6
100	115. Bankiren 2
100	116. Bankiren 7, Storgatan 12
101	117. Bankiren 7 Storgatan 14
101	118. Bankiren 11
102	119. Bankiren 12
102	120. Bengtsfors 3:5
103	121. Bengtsfors 3:43
103	122. Bengtsfors 3:64 Folkparken Valhall
104	123. Bengtsfors 4:1 Sluss och slussvaktarebostad
104	124. Bengtsfors 4:14 Bengtsfors kyrka och församlingshem
105	125. Bengtsfors 4:34
105	126. Bengtsfors 4:49
105	127. Bengtsfors 4:54
106	128. Bengtsfors 5:12 Dal-Västra Värmlands järnväg
107	129. Bengtsfors 5:18 Gammelgården
107	130. Björkdungen 2
108	131. Björkdungen 3
108	132. Braxen 3
108	133. Bryggaren 1
109	134. Bryggaren 3
109	135. Bryggaren 12
109	136. Bryggaren 20
110	137. Bryggaren 22 Birkfelttska villan
110	138. Daggkåpan 1
110	139. Daggkåpan 6
111	140. Galaxen 1
111	141. Galaxen 4
112	142. Galaxen 6
112	143. Gjutaren 1
112	144. Gjutaren 8
113	145. Gäddan 2
113	146. Gäddan 16

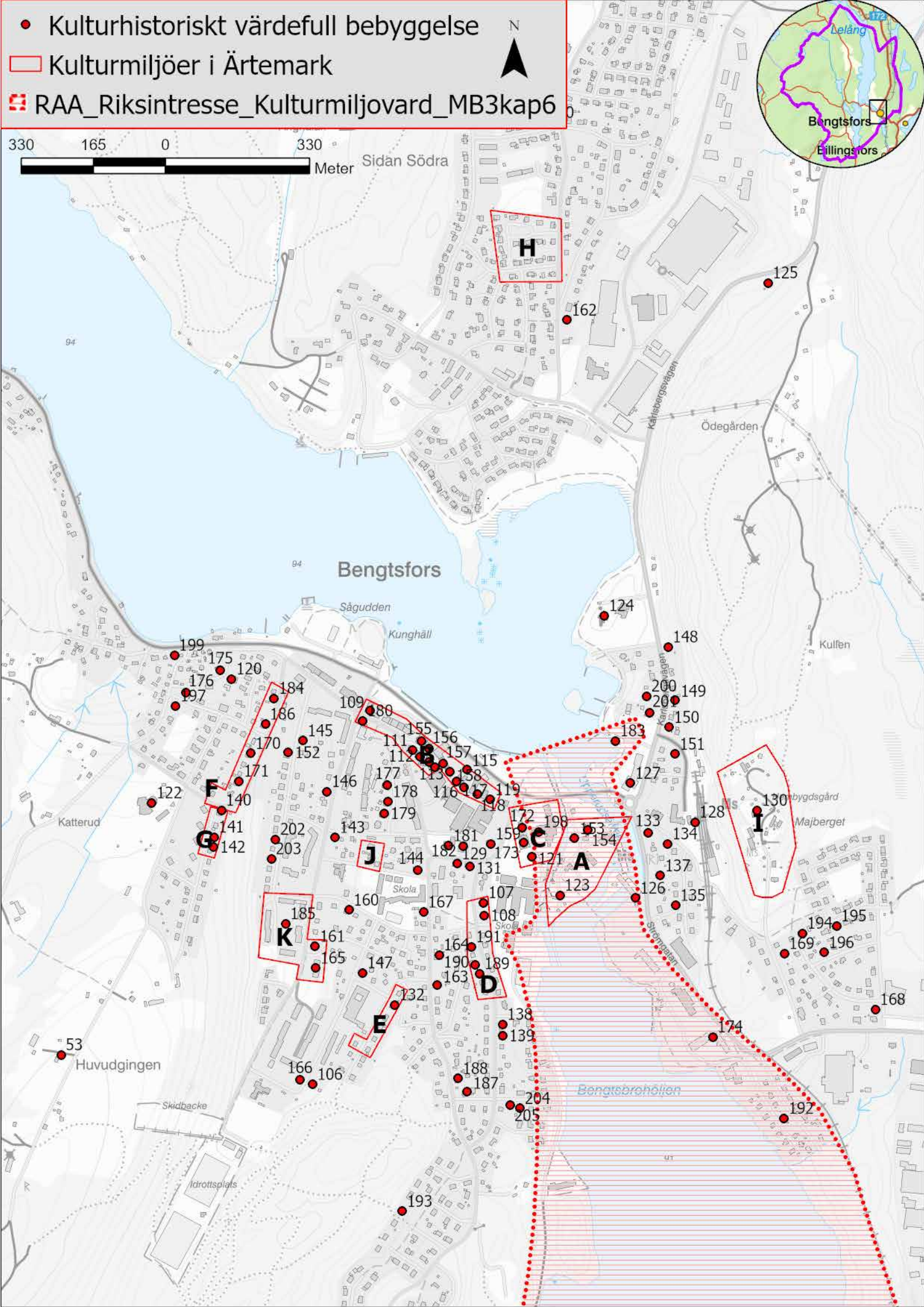
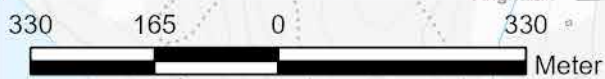
113	147. Gösen 15
114	148. Intendenten 1
114	149. Intendenten 4
114	150. Intendenten 7
114	151. Kontoristen 3
115	152. Kunghäll 4
115	153. Kvarnen 6
115	154. Kvarnen 8
116	155. Köpmannen 1
116	156. Köpmannen 2
117	157. Köpmannen 4
117	158. Köpmannen 6
118	159. Lantmätaren 1
118	160. Laxen 3
118	161. Laxen 11
119	162. Linden 9
119	163. Linnean 5
120	164. Linnean 9
120	165. Löjan 1
120	166. Löjan 13
121	167. Magistern 1
121	168. Majbergsdalen 1
121	169. Majbergsdalen 13
122	170. Mercurius 7
122	171. Mercurius 12
122	172. Modisten 2
123	173. Modisten 3
123	174. Möbelsnickaren 2
124	175. Neptunus 5
124	176. Neptunus 11
124	177. Olympen 3
125	178. Olympen 4
125	179. Olympen 6
126	180. Olympen 14
126	181. Postiljonen 2
127	182. Postiljonen 3
127	183. Rosellen 1
127	184. Saturnus 3
128	185. Saturnus 6
128	186. Siken 1 och 2, Laken 1 och 2 och Bengtsfors 3:12
129	187. Snödroppen 1

129.....	188. Snödroppen 2
130.....	189. Snödroppen 17
130.....	190. Snödroppen 18
130.....	191. Snödroppen 20
131.....	192. Solhem 11
131.....	193. Taggsvampen 3
131.....	194. Tegen 1
132.....	195. Tegen 4
132.....	196. Tegen 16
132.....	197. Tellus 1
133.....	198. Tingshuset 1
133.....	199. Uranus 3
134.....	200. Viken 11
134.....	201. Viken 13
135.....	202. Vimman 5
135.....	203. Vimman 9
135.....	204. Vitsippan 6
136.....	205. Vitsippan 7

• Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

□ Kulturmiljöer i Ärtemark

▨ RAA_Riksintresse_Kulturmiljovard_MB3kap6

106. Aborren 9

Bostadshus i två våningar med källare och vidbyggt garage, beläget i en sluttning längst söderut på Boll-dalsvägen. Byggnaden, som troligen är uppförd under 1950-talet, har en tidstypisk, lågmäld prägel med ljusa putsade väggar och kontrasterande röda fönsterbågar. Färgsättningen kan mycket väl vara original sedan byggnadstiden, liksom dörrar, portar och balkongfronten på andra våningen. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Put-sad ljus fasad. Fönster, dörrar och balkongfront i ori-ginal. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

107. Adjunkten 3

Välbevarad egnahemsvilla, troligen från 1930-talet, be-lägen i ett område med samtida villor med liknande uttryck. Byggnaden har en tidstypisk prägel och bär drag av både funktionalism och 1920-talsklassicism. Fa-saden mot gatan har en symmetrisk uppbyggnad med mittställd veranda och balkong. Viktiga karaktärsdrag är de ospröjsade fönstren, fasadernas locklistpanel och hörnpilastrar. Byggnaden har i stora drag bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel i ljus kulör. Fönster i original. Räckan i original. Verandastolpar med rundad profil. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

108. Adjunkten 4

Egnahemsvilla, troligen från 1930-talet, belägen i ett om-råde med samtida villor med liknande uttryck. Byggnaden har en tidstypisk prägel och bär drag av både funktionalism och 1920-talsklassicism. Viktiga karaktärsdrag är lertegeltaket, de ospröjsade fönstren, fasadernas locklistpanel och hörnpilastrar. Byggnaden har byggts till åt två håll, men karaktärsdragen har i övrigt bevarats väl sedan nybyggnadstiden. Den har därmed ett visst kulturhistoriskt värde, och ligger inom en kulturmiljö.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Lertegeltak. Locklistpanel och fönster i original. Hörnpilastrarna. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

109. Apotekaren 1

Pingstkyrkan i Bengtsfors har ett väl synligt läge i rondellen där Kinadalsvägen korsar Storgatan. Denna modernistiska kyrka invigdes 1961 och skiljer sig markant från övrig bebyggelse i närområdet.

Det sluttande takfallet, som följer terrängens lutning, stora fönsterpartier och kontrasten mellan den ljusa murade fasaden och den brunmålade träpanelen är viktiga drag i byggnadens karaktär. Kyrkan är en tidstypisk representant för sin tids arkitektur och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadens stomme, form och proportioner. Fasad av stående träpanel och kalksandsten, samt dess tidstypiska färgsättning. Fönstersättningen.

110. Aspen 4

Välbevarad villa från 1950-talet, belägen i ett område på Sidan Södra med samtida villor. Byggnaden är av typen som kallas tjänstemannavilla, med två förskjutna byggnadskroppar. Ett flygfoto från 1960 visar att detta var det första huset som färdigställdes på den här delen av Norra gatan. Byggnaden har kvar mycket av sin ursprungliga karaktär och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, proportioner och volym. Ursprungliga fönster och dörrar. Trappräcke.

111. Bagaren 1

Affärs- och bostadshus i tre våningar, känt som Martinssons hörna. Byggnaden uppfördes 1920–1921 och är en av Storgatans äldsta byggnader. Byggnaden har en speciell utformning med gavelmotiv både mot Storgatan och Centrumvägen. Genom dess läge och utformning utgör den något av en portalbyggnad till Storgatans affärsstråk mot väster. Byggnaden har fått på sistone fått fönster med modern prägel, vilket påverkat karaktären påtagligt. Den ursprungliga karaktären finns i stora drag kvar, och byggnaden har därför kulturhistoriska värden. Byggnadens väl synliga läge, utformning och lokalhistoriska betydelse medverkar till det kulturhistoriska värdet.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska till exempel putsade fasader och indraget entréparti. Byggnaden är skyddad i detaljplan.

112. Bagaren 2

Affärs- och bostadshus i två våningar, uppfört 1932 efter ritningar signerade Eskil Sundahl, Kooperativa Förbundets arkitektkontor. Byggnaden, som i många år inrymde en konsumbutik, är ett ganska tidigt och typiskt exempel på den avskalade funktionalism som var högsta mode under 1930-talet. Fasaderna är i ljus puts med nedervåningens skyltfönsterfasad mot gatan markerad med mörkare puts. Mellan våningsplanen finns en på fasaden utskjutande markering täckt med plåt. Det tre entrépartierna är indragna i fasaden. Byggnaden har kvar mycket av den ursprungliga utformningen, och har därför kulturhistoriska värden. Den är också en exponent för konsumrörelsens framväxt och historia, vilket medverkar till kulturvärdet.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska till exempel putsade fasader och indraget entréparti. Byggnaden är skyddad i detaljplan.

113. Bagaren 5

Affärs- och bostadsfastighet på Storgatan, uppförd i två våningar. Huset stod klart 1936 efter ritningar signerade av M. Johansson, Bengtsfors. Fasaden i gult tegel har klassicerande drag med en symmetrisk uppbyggnad mot gatan. Mittpartiet domineras av en frontespis med markerade gesimsers kring tempelgaveln. Längs fasaden i övrigt finns också tydligt markerade takgesimsers. I den symmetriska fasadutformningen ingår också de ursprungliga takkuporna och balkongerna med smidesräckan. Entrépartierna mot gatan är indragna i fasaden. Mellan våningsplanen finns en på fasaden utskjutande markering täckt med plåt. Byggnaden har i väsentliga delar kvar sin ursprungliga karaktär och utformning. En av de mer synliga förändringarna är fönsterbyten.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska, till exempel fasadutformningen, fasad av tegel och fönstersättningen mot gatan. Byggnaden är skyddad i detaljplan.

114. Bagaren 6

Affärs- och bostadsfastighet i två våningar, uppförd 1970 på Storgatan efter ritningar signerade av Börje Peterson, κ-konsult. Byggnaden är bevarad i tidstypisk ursprunglig utformning med undantag av en utbyggnad mot baksidan. Det röda fasadteget är avgörande för byggnadens prägel, liksom de stora skyltfönstren på bottenplan och de tidstypiska vita perspektivfönstren med ursprunglig sättning på övervåningen. Byggnaden har bevarats väl sedan 1970 och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska, till exempel volym, fasad av rött tegel, fönstersättningen mot gatan. Byggnaden är skyddad i detaljplan.

115. Bankiren 2

Bostadsfastighet i två våningar, belägen vid korsningen där Floraleden och Floragatan möts. Byggnaden är uppförd 1929–1930 efter ritningar av länsarkitekt Allan Berglund, och är utformad i nyklassicistisk stil. Typiskt för stilen är de släta hörnpilastrarna och tandsnittsfriser längs takfötterna och gavelröstena. Flera av dörrarna och fönstren är kvar i original. Sadeltaket täcks av enkupigt lertegel. Av kulturhistoriskt värde för fastigheten är också den väl utformade smidesgrinden med grindstolpar strax sydväst om huset. Byggnaden har särskilda kulturhistoriska värden då den i stor uträkning är bevarad i sin ursprungliga utformning och karaktär, den har därför skyddats i detaljplan.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är viktiga för fastigheten: stående locklistpanel av trä, lertegeltak, originalfönster och -dörrar, tandsnittsfriser, pilastrar, smidesgrind och grindstolpar.

116. Bankiren 7, Storgatan 12

Affärs- och bostadsfastighet i två våningar med strategiskt och exponerat läge vid Nygårdstorget. Ett av tätortens äldre bevarade byggnader – enligt uppgift en av de tomter som först bebyggdes med affärshus längs Storgatan. Stilmässigt präglas byggnaden av så kallad 1920-talsklassicism. Byggnaden har genomgått en del förändringar, till exempel fönsterbyten, men dess ursprungliga karaktär är tydligt bevarad. Fasadmaterialet är ljust gråmålad locklistpanel med markerade hörnpilastrar liksom profilerade gesimser längs takfötterna och gavelröstet. Mot gatan finns två ursprungliga runda

takkupor med bevarade fönster. Byggnaden är skyddad i detaljplan för sina höga värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska till exempel locklistpanel, takkuporna, smidesräckena, den symmetriska uppbyggnaden.

117. Bankiren 7 Storgatan 14

Affärs- och bostadsfastighet i två våningar mot Storgatan och tre våningar mot Floragatan. Husets nuvarande utseende härrör från 1937 då det återuppbyggdes efter en stor brand. Dess ursprungliga ålder är oklar. Ritningarna för uppbyggnaden 1937 gjordes av länsarkitekt Allan Berglund. Byggnaden har genomgått en del förändringar men dess sparsmakade funktionalistiska 1930-talskaraktär är tydligt bevarad med den ljusa putsade fasaden, fönstersättningen och sadeltaket belagt med tvåkupigt lertegel. På fasaden märks också de profilerade gesimserna längs takfoten och kring gavelröstena. Huset har ett strategiskt och särskilt väl exponerat läge i en korsning. Byggnaden har kulturhistoriska värden bland annat för sin välbevarade funktionalistiska prägel och är därför skyddad i detaljplan.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska, till exempel putsade fasader, fönstersättning och gesimser.

118. Bankiren 11

Affärs- och bostadsfastighet i två våningar med strategiskt och exponerat läge vid Nygårdstorget. Byggnaden på fastigheten har flera delar med en affärsbyggnad mot Storgatan och bakom denna ett par anslutande byggnadskroppar i slutningen ned mot Floraleden. Husets nuvarande utformning tillkom vid en stor ombyggnad 1942–1944. Byggnaden har genomgått vissa förändringar sedan dess men utformningen från då är i väsentliga delar bevarad. Affärsdelen mot Storgatan präglas bland annat av den ljusa putsade fasaden och den helt uppglasade nedervåningen. Fasaden är symmetriskt uppbyggd med en frontespis med två fönsterband. På var sida om frontespisen finns takkupor. Det brutna mansardtaket är täckt med tvåkupigt lertegel.

Byggnaden är skyddad i detaljplan för sina kulturvärden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom

karaktärsdrag som är typiska till exempel den slätputsade fasaden, frontespisen, lertegel på taket och symmetrisk uppbyggnad.

119. Bankiren 12

Bank- och kontorshus i tre våningar med souterrängplan. Byggnaden är en av Storgatans äldre byggnader och har ett framträdande läge vid Storgatans början i öster. Huset stod enligt uppgift färdigt 1919. Byggherre var Göteborgs bank. Det är oklart vem arkitekten var. Huset har en påkostad, klassicerande tegelarkitektur med drag av nationalromantik. Fasaden präglas bland annat av de rusticerade hörnkedjorna och entrépartiet mitt på fasaden mot söder med trappa och en vackert huggen portal med kolonner i granit. På det valmade taket finns tidstypiska lunettfönster. På byggnadens västra sida finns en tillbyggnad från 1982 med bankkontor mot Storgatan och en affärslokal på husets baksida.

Byggnaden är skyddad i detaljplan för sina höga värden. För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska till exempel fasader och hörnkedjor i tegel, äldre dörrar och fönster, detaljer i natursten och smide, valmat tak.

120. Bengtsfors 3:5

Före detta gård belägen på en lummig tomt i området Höjden, som i övrigt domineras av villor. På fastigheten finns bland annat ett större bostadshus i två våningar med flera lägenheter, samt en jordkällare och en ladugård. Bostadshuset och ladugården uppfördes på 1890-talet. Före det att gården byggdes fanns ett torp med namnet Bockerud på markerna.

Bostadshuset präglas av en större ombyggnad som genomfördes i funktionalistisk stil på 1930-talet.

Tillsammans bildar gårdens alla byggnader en välbevarad, kulturhistoriskt värdefull anläggning som vittnar om tiden före det att Höjden blev ett villaområde. För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Snickerier från 1930-talet och tidigare. Lertegeltak. Öppen veranda mot norr. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

Bengtsfors 3:43.

121. Bengtsfors 3:43

Före detta bostadshus i två våningar vid Centralbacken, uppfört på 1920-talet. Byggnaden kännetecknas av en svagt klassicerande arkitektur som bland annat uttrycks genom den symmetriskt uppbyggda fasaden klädd i locklistpanel, och det valmade sadeltaket med små runda takkupor på tre sidor. Fasadens mittaxel mot gatan accentueras med en fransk balkong med dekorerat smidesräcke (liknande finns på baksidan). Husets originalfönster har dessvärre nyligen ersatts. Byggnaden bedöms ha särskilda arkitektoniska kvalitéer och en i stora drag bevarad karaktär, och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska, till exempel locklistpanelen, takkuporna, den symmetriska uppbyggnaden. Byggnaden är skyddad i detaljplan.

122. Bengtsfors 3:64 Folkparken Valhall

Folkparken Valhall grundades 1929 i Bengtsfors av den lokala arbetarekommunen, idrottsföreningen samt Folkets Husföreningen. De första åren fanns endast en enklare dansbana och en serveringsbyggnad.

Teaterbyggnaden invigdes 1939. Fler byggnader tillkom under åren som följde, till exempel korvkiosk, lottkiosker, entrébyggnader. Folkparken är fortfarande i bruk och används till artistuppträdanden, mässor med mera. Parkens mest framträdande byggnader idag är den inglasade rotundan, den öppna teatern med tak samt serveringsbyggnaden. Det kulturhistoriska värdet motiveras av byggnadernas funktion som festplats och samlingsplats för många människor, och av att den är en viktig representant för en bebyggelsekategori som försvinner i allt snabbare takt.

För att värdena ska bestå är det viktigt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Röd-målad träpanel. Papptak. Originalfönster och -dörrar.

123. Bengtsfors 4:1 Sluss och slussvaktarebostad

Slussanläggning med bostadshus, hytt med mera, hörande till Dalslands kanal. Kanalen invigdes 1868 som transportled för de dalsländska järnbruken, sågverken och pappersbruken. Slussvaktarboställena byggdes ungefär samtidigt, alldeles vid slussarna.

Tillsammans med komplementbyggnaderna utgör slussvaktarbostaden en viktig del av miljön vid kanalen och på Ön. Anläggningen är skyddad i detaljplan och ingår i område av riksintresse för kulturmiljövården.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas stomme, form, volym och proportioner. Slamfärgsmålade träpaneler. Lertegeltak. Äldre fönster och dörrar. Stengrunder. Invändiga äldre detaljer, till exempel snickerier, om de finns kvar.

124. Bengtsfors 4:14 Bengtsfors kyrka och församlingshem

Bengtsfors kyrka, invigd 1926, är vackert belägen på en höjd vid Lelångens östra strand. Kyrkan har en central plats mellan samhällets två områden på norra och södra sidan av Lelången. Vid kyrkan finns ett fristående klocktorn (1933) och ett församlingshem (1980) som bland annat inrymmer pastorsexpedition. Kyrkan är en representant för de kapell som byggdes under 1900-talets första hälft där nya samhällen växte fram, och där tätortsbefolkningen hade långt till sin sockenkyrka. Bengtsfors kyrka ritades av ingenjör Simon Svensson, Göteborg. Den har tydliga drag av nyklassicism som var på modet under 1920-talet. Även det senare tillkomna klocktornet ansluter i stil. Kyrkan har

genomgått två större renoveringar men med väsentliga delar av den ursprungliga karaktären bevarad.

Även församlingshemmet har kulturhistoriska värden. Arkitekturen är tidstypisk, ett renodlat tungt och lågt intryck med kraftiga, mörka takutsprång och markerade fönsterband som kontrasterar mot de ljusa fasaderna.

125. Bengtsfors 4:34

Villa med enskilt läge i brant terräng ett stycke norr om samhället, vid väg 172. Byggnaden, som uppfördes på 1940-talet i ett och ett halvt plan med källare, har en tidstypiskt enkel och odekorerad prägel. Såväl panelen som fönstren och lertegeltaket förefaller vara original sedan byggnadstiden. Byggnadens karaktär har bevarats väl sedan ursprunget och den har därför kulturhistoriska värden. För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Fönster, panel och lertegeltak i original. Invändiga äldre detaljer om de finns kvar.

126. Bengtsfors 4:49

Kraftstationen uppfördes 1896–1897 i syfte att förse det då nybildade Elektrokemiska Aktiebolaget med el. Stationen är fortfarande i bruk. På EKA-området framställdes i början olika kemikalier, senare har flera andra verksamheter funnits på platsen. I slutet av 1900-talet konstaterades att EKA lämnat stora mängder giftiga ämnen i marken. 2006–2008 genomfördes här det då största saneringsprojektet i svensk historia, efter att i stort sett alla byggnader rivits. Det obebyggda EKA-området är idag ett minne av hanteringen av en miljökatastrof, vilket är ett kulturarv i sig. Kvar finns kraftstationen och en kontorsbyggnad, både välbevarade, industrihistoriskt intressanta symboler för EKA. Som sådana har de kulturhistoriska värden. För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadernas stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska för byggnaderna. Båda är skyddade i detaljplan, och ligger inom område av riksintresse för kulturmiljövården.

127. Bengtsfors 4:54

Hotell med centralt läge där ortens huvudvägar möts intill Daliaviken. Hotell Dalia invigdes 1956 och ritades av arkitekterna Boustedt & Heineman, Skövde. Den består av flera sammanhängande delar med olika karaktär, delvis ett resultat av en om- och tillbyggnad genomförd 1972. Den sydligaste delen har en välbevarad

och tidstypisk 1950-talsprägel med ljusa putsade väggar och en tydlig framsida som vetter mot Lelången. Hotellet har ett framtrådande låge i samhället, och fungerar som ett blickfång. Det tillkom under en tid när bilturismen växte sig stark, och anläggningarna med koppling till bilismen tyngdes inte av några traditioner kring formen. Därför fick de ofta en modern och iögonfallande utformning. Hotell Dalia är ett sådant exempel.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Slätputsade ljusa respektive röda tegelfasader. Äldre fönster och dörrar. Gjutna balkongfronter.

128. Bengtsfors 5:12 Dal–Västra Värmlands järnväg

Stationsmiljö belågen på höjderna i tätortens östra del. Dal – Västra Värmlands Järnväg (DVVJ), som stråcker sig mellan Mellerud och Arvika, invigdes 1928. Idag används delen av spåret just vid Bengtsfors till turisttrafik och dressincykling. I den innehållsrika miljån finns förutom stationsbyggnad, spår och perrong även lokstall, verkstäder, våndskiva med mera. Anläggningen är komplett och kommunikationshistoriskt intressant och har dårför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras och underhålls: strukturer så som räls, perronger och våndskiva. Byggnadernas stomme, form, volym och proportioner. Bevarade äldre fönster, dörrar och fasadbeklädnader. Invändiga äldre detaljer, om de finns kvar.

Bengtsfors 3:43.

129. Bengtsfors 5:18 Gammelgården

Gammelgården är en av Västsveriges största friluftsmuseer, beläget uppe på Majberget i tätortens östra del. När Gammelgården invigdes 1929 fanns fem flyttade byggnader på platsen. Idag är de drygt tjugo. De flesta är flyttade, endast ett fåtal är moderna och uppförda på plats. Byggnaderna är främst allmogebebyggelse från 17- och 1800-talen, både bostads- och ekonomibygnader.

Anläggningen fyller en mycket viktig pedagogisk funktion, eftersom den bebyggelse som finns här ytterst sällan finns kvar på andra (ursprungliga) platser. Gammelgården har med sitt väl synliga läge en betydande roll i upplevelsen av tätortens karaktär. Såväl de enskilda byggnaderna som miljön som helhet har höga kulturhistoriska värden.

130. Björkdungen 2

Mindre flerbostadshus med centralt läge i tätorten. Byggnaden, som sannolikt uppförts någon gång kring 1900-talets mitt, har en tidstypisk, lågmäld prägel med entré på gaveln och fasader klädda i locklistpanel. Viktiga karaktärsdrag är bland annat de mörkare ospröjsade fönstren i original. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Stående locklistpanel. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

131. Björkdungen 3

Näringsfastighet i två våningar belägen vid Centrumvägen. Fastigheten inköptes av en Edla Edqvist 1944 som byggde om och inredde byggnaden till hotell. Hotell Ellers fanns här till 1980-talets mitt då rörelsen upphörde. Byggnaden har kvar en tydligt funktionalistisk prägel sedan 1940-talet, och är av historiskt intresse för det lokala näringslivet. Byggnaden har därför kulturhistoriska värden.

För att dessa värden ska bestå behöver följande bevaras: stomme, volym, form och proportioner. Putsad fasad, tvåluftsfönster av trä. Tidstypiska korrugerade balkongfronter. Röda takpannor..

132. Braxen 3

Funkisvilla i två våningar med välbevarad karaktär, uppförd i två våningar med källare. Belägen längs Granåsvägen i en rad av villor med liknande karaktär. Byggnaden, som troligen är uppförd under 1950-talet, har en tidstypisk prägel med slätputsade väggar i en ljus kulör och mörkare sockel. Viktiga karaktärsdrag är bland annat fönsterbågarna i original. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Slätputsad fasad. Fönster, dörrar och portar i original. Lertegeltek. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

133. Bryggaren 1

Välbevarad funkisvilla från cirka 1940 med centralt läge vid korsningen där Strömgatan möter Majbergsvägen. Byggnaden, som är uppförd i två våningar med garage i källaren, har en utpräglad funkiskaraktär med ljusa, slätputsade väggar som kontrasteras av rödmålade ospröjsade fönstersnickerier. Viktiga karaktärsdrag är bland annat det rundade hörnet mot nordväst med svängd glasruta, och de stilenliga smidda räckena vid entrén. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner.

Putsad fasad i ljus kulör. Fönster, dörrar, garageporten och räcken i original. Enkupigt lertegeltak. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

134. Bryggaren 3

Villa, troligen uppförd under 1940-talet, med centralt läge i samhället vid Majbergsvägen. Byggnaden, som är uppförd i en våning med källare och inredd vind, har en tidstypiskt enkel och odekorerad prägel med ospröjsade originalfönster och entré på gaveln med ursprunglig dörr med glasad överdel. Byggnadens karaktär har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Fönster och dörr i original. Stående träpanel. Invändiga äldre detaljer om de finns kvar.

135. Bryggaren 12

Välbevarad funkisvilla i två våningar med vidbyggt garage, belägen i ett område med samtida villor. Villan, som uppfördes under 1930- eller 40-talet, har en tidstypisk, renodlad funkisstil och präglas av en kubisk form, flackt tälttak klätt med papp, och ljusa slätputsade fasader. Viktiga karaktärsdrag är fönstren i original, placerade vid byggnadens hörn och den tidstypiska avsaknaden av dekorationer. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Putsad fasad i ljus kulör. Fönster och dörrar i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

136. Bryggaren 20

Souterrängvilla från 1950-talet med centralt läge nära järnvägsstationen. En lägre byggnadsdel i källarplan på norrsidan med garageportar tyder på att en verksamhet bedrivs eller bedrivits i huset. Byggnaden har en tidstypisk prägel med väggar klädda i gult fasadtegel och på sadeltaket ligger enkupigt lertegel. Viktiga karaktärsdrag är flertalet fönster och garageportar i original, liksom smidda balkongräcken med stilenlig dekor. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Fasad klädd i fasadtegel. Fönster, garageportar och

balkongräcken i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

137. Bryggaren 22 Birkfeldtska villan

Bostadshus från 1951 med centralt läge vid Strömgatan. Det ritades av Sten Bristulf tillsammans med ägarna Bertil Birkfeldt och Olga Aue-Birkfeldt. Den sistnämnda var konstnär, även känd som »Stensätterskan på Dal«. I huset fanns bland annat ateljé och utställningshall. Byggnaden har en tidstypisk prägel med gula tegelfasader, tälttak och mot gatan balkong och en öppen veranda med rundade pelare. Ett viktigt karaktärsdrag är de smidda räckena med tidstypisk dekor. Byggnaden har i stora drag bevarats väl. Det kulturhistoriska värdet är i hög grad knutet till byggnadens historia som konstnärshem. Även den omsorgsfullt gestaltade trädgården och husets interiör är kulturhistoriskt värdefulla.

För att de värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: trädgårdens gestaltning. Byggnadens stomme, form, volym och proportioner. Gul tegelfasad. Smidesräcken. Äldre dörrar. Smidda räcken. Konstnärrens gestaltning interiört, till exempel väggmålrier, även äldre snickerier.

138. Daggkåpan 1

Souterrängvilla med vidbyggt garage, belägen vid Södra vägen i ett villaområde med blandad karaktär. Den är sannolikt uppförd under 1970-talets senare hälft och har en tidstypisk utformning där fasader av vit kalksandsten kontrasterar mot mörkbruna snickerier och det framträdande flacka, valmade taket med djup takfot. Den indragna entrén med lackad dörr i ädelträ och sidoljus av glasblock är en viktig del i byggnadens karaktär. Byggnaden utgör ett välbevarat och tidstypiskt exempel på sin tids villabebyggelse och har liksom grannvillan i samma stil kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volymer och proportioner. Väggar av kalksandsten. Mörkt brunmålade fönstersnickerier och takfot. Mörka betongpannor. Entrépartiet.

139. Daggkåpan 6

Souterrängvilla med vidbyggt garage, belägen vid Södra vägen i ett villaområde med blandad karaktär. Den är sannolikt uppförd under 1970-talets senare hälft och har en tidstypisk utformning där fasader av vit kalksandsten kontrasterar mot mörkbruna snickerier och

det tunga och mörka, valmade taket med djup takfot. Entrén med lackad dörr i ädelträ och sidoljus av glasblock är en viktig del i byggnadens karaktär. Byggnaden utgör ett välbevarat och tidstypiskt exempel på sin tids villabebyggelse och har liksom grannvillan i samma stil kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volymer och proportioner. Väggar av kalksandsten. Mörkt brunmålade fönstersnickerier och takfot. Mörka betongpannor. Entrépartiet.

140. Galaxen 1

Bostadsfastighet belägen vid Torsgatan i ett område med samtida bostadsbebyggelse. Villan uppfördes sannolikt under 1950-talet, och har ett och ett halvt plan och källare med garage. Prägeln är tidstypisk: väggar klädda i rött fasadtegel och sadeltaket täcks av tvåkupigt lertegel. Såväl fönster som dörrar och smidesräcken förefaller vara original sedan byggnadstiden. Byggnaden är mycket välbevarad och har därför kulturhistoriska värden. Den har också miljövärden, liksom de övriga villorna längs Torsgatans norra del.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Rött fasadtegel. Tvåkupigt lertegel. Fönster, dörrar och portar i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

141. Galaxen 4

Bostadsfastighet belägen vid Torsgatan i ett område med samtida bostadsbebyggelse. Villan uppfördes sannolikt under 1950-talet, och har ett och ett halvt plan och källare med garage. Prägeln är tidstypisk: putsade fasader och ett sadeltak täckt med tvåkupigt lertegel. Fönster, garageportar och smidesräcken förefaller vara original sedan byggnadstiden. Byggnaden är välbevarad och har därför kulturhistoriska värden. Den har också miljövärden, liksom de övriga villorna längs Torsgatans norra del.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Putsad fasad. Tvåkupigt lertegel. Fönster, smidesräcken och portar i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

142. Galaxen 6

Bostadsfastighet belägen vid Torsgatan i ett område med samtida bostadsbebyggelse. Villan, som sannolikt är uppförd under 1950-talet, är byggd i ett plan och källare med garage. Prägeln är tidstypisk: mönstermurade väggar i gult fasadtegel och putsad, mörkare sockel. Såväl fönster som smidesräcken förefaller vara original sedan byggnadstiden. Byggnaden är välbevarad och har därför kulturhistoriska värden. Den har också miljövärden, liksom de övriga villorna längs Torsgatans norra del.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Gult fasadtegel. Fönster och smidesräcken i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

143. Gjutaren 1

Välbevarad egnahemsvilla från 1930-talet, belägen vid Kinadalsvägen. Byggnaden har en tidstypisk prägel och bär fram för allt drag av 1920-talsklassicism. Väggarna är klädda med locklistpanel och det brutna taket är klätt med tvåkupigt lertegel. Viktiga karaktärsdrag är de spröjsade fönstren, hörnpilastrarna och entrén med öppen veranda på ena gaveln med tidstypiskt profilerade räcken och verandastolpar. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel. Spröjsade fönster. Lertegeltak. Veranda och balkong med profilerade räcken och verandastolpar. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

144. Gjutaren 8

Mindre flerbostadshus med centralt läge i tätorten. Byggnaden uppfördes under 1950- eller 60-talet och har en tidstypisk, lågmäld prägel med symmetriskt uppbyggd putsad fasad i ljus kulör, och mittställd port. Viktiga karaktärsdrag är de mörkare fönsterbågarna och balkongfronterna i original som kontrasterar mot de ljusa väggarna. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Putsad fasad i ljus kulör med mörkare sockel. Fönstersnickerier och balkongfronter i original. Originaldörrar och -portar. Takkupa. Lertegeltak. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

145. Gäddan 2

Villa från 1960-talet, belägen längs en gata i tätorten som framför allt domineras av något äldre villor och tvåfamiljshus. Byggnaden, som är uppförd i ett plan med källare, är klädd i gult tegel och har partier murade i rött tegel. Ett utmärkande drag är den öppna verandan med murat räcke. Byggnaden är sammantaget en välbevarad, tidstypisk representant för sin tids arkitektur och har därför kulturhistoriska värden.

För att dessa värden ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Ospröjsade fönster. Originaldörr i ädelträ. Verandan. Smidesräcken. Gula tegelfasader med röda partier.

146. Gäddan 16

Bostadshus i två våningar med centralt läge i tätorten. Byggnaden, som troligen är uppförd under 1950-talet, har en tidstypisk, lågmäld prägel med väggar klädda i eternit och sadeltak klätt i tvåkupigt lertegel. Viktiga karaktärsdrag är de mörkare fönsterbågarna och balkongfronterna i original som kontrasterar mot de ljusa väggarna. Byggnaden har bevarats mycket väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Fasad klädd i eternit. Fönstersnickerier och balkongfronter i original. Lertegeltak. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

147. Gösen 15

Välbevarad funkisvilla från 1940-talet i två våningar, belägen vid Bolldalsvägen i ett villaområde med blandad karaktär. Villan är uppförd i renodlad funkisstil och präglas av en kubisk form, flackt tälttak och ljusa slätputsade fasader. Viktiga karaktärsdrag är den för stilen typiska avsaknaden av dekorationer och den stora rundade verandan mot väster med säreget räcke och rundade verandastolpar. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Putsad fasad i ljus kulör. Fönster, dörrar och räcken i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

148. Intendenten 1

Bostadshus sannolikt från 1950-talet, belägen vid väg 172 med utsikt över Bengtsfors kyrka. Karaktären har bevarats väl sedan ursprunget och byggnaden har kulturhistoriska värden. Viktiga karaktärsdrag är bland annat det lertegeltäckta taket, de putsade väggarna samt fönster och balkonggräcke i original.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, volym, form och proportioner. Tak av lertegel. Putsad fasad. Fönster och balkonggräcke i original. Skärmtak.

149. Intendenten 4

Välbevarad egnahemsvilla från omkring 1930-talet, belägen vid Karlsbergsvägen i ett område med samtida villor. Byggnaden har framför allt drag av nyklassicism: väggarna är klädda med locklistpanel och fönstren är spröjsade. Viktiga karaktärsdrag är hörnpilastrarna och verandaräckets tidsenliga utformning. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel. Originalfönster. Äldre dörrar. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

150. Intendenten 7

Välbevarad egnahemsvilla från omkring 1930-talet, belägen vid Karlsbergsvägen i ett område med samtida villor. Byggnaden har en enkel, funktionalistisk prägel med drag av nyklassicism: väggarna är klädda med locklistpanel och fönstren i original är placerade vid husets hörn. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel. Originalfönster. Lertegeltak. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

151. Kontoristen 3

Välbevarad egnahemsvilla från omkring 1940-talet, belägen vid Stationsgatan i ett område med samtida villor. Byggnaden har en enkel, funktionalistisk prägel: väggarna är klädda med locklistpanel och fönstren i original är stilrent placerade vid husets hörn. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel. Originalfönster. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

152. Kunghäll 4

Mindre flerbostadshus med välbevarad karaktär, uppfört i två våningar med källare och inredd vind. Beläget vid Kunghällsvägen där det finns flera byggnader med liknande karaktär. Byggnaden, som uppfördes under 1950-talet, har en tidstypisk prägel med väggar klädda i gult fasadtegel, och en ljust avfärgad sockel. Viktiga karaktärsdrag är bland andra fönster och balkongfronter i original, och trapphuset som på typiskt vis markerats i fasaden med ett fönsterband över entrén. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Fasad i gult tegel. Fönster, dörrar, garageportar och balkongfronter i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

153. Kvarnen 6

Före detta valskvarn från 1926 belägen på Ön centralt i Bengtsfors. Kvarnen uppfördes för att förse en då ny spisbrödfabrik på orten med mjöl. Under en period maldes också mjöl till foder här. Ön är i sin helhet en kulturhistoriskt värdefull bebyggelsemiljö och kvarnen utgör en viktig komponent i miljön. Byggnaden har kulturhistoriska värden, inte minst sett ur ett teknikhistoriskt perspektiv. Den är skyddad i detaljplan och ligger inom område av riksintresse för kulturmiljövärden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: volym, form, stomme och proportioner. Stående panel. Äldre fönster och dörrar. Sockelvåning av frilagt tegel. Lastbrygga. Eventuella invändiga äldre detaljer som minner om byggnadens ursprungliga funktion.

154. Kvarnen 8

Bostadsfastighet belägen på Ön, centralt i Bengtsfors. Enqvistska gården uppfördes under mitten av 1800-talet på Öns högsta punkt. På fastigheten finns ett större bostadshus och en mindre byggnad med bland annat garage. Bostadshuset är en salsbyggnad som bland annat präglas av symmetriskt uppbyggda fasader och en stor öppen veranda mot öster med rundel framför. En

del förändringar i sen tid har påverkat karaktären, till exempel isolering av fasader. Bevarade äldre fönster, lertegeltek och tidstypiska snickerier bidrar till att anläggningen sammantaget har kulturvärden. Den har betydelse för Öns karaktär som helhet, och har därför kulturhistoriska värden. Den är skyddad i detaljplan och ligger inom område av riksintresse för kulturmiljövärden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Äldre fönster inklusive omfattningar, äldre snickeridetaler så som balusterdockor och tandsnittsfriser. Lertegeltek.

155. Köpmannen 1

Affärs- och bostadsfastighet i två våningar mot Storgatan och med utbyggnader från senare tid mot Västra Floragatan. Huset uppfördes ursprungligen 1920 men präglas av olika om- och tillbyggnader, utförda 1975 och 1991. Det är ursprungligen en träbyggnad som inrymde affär och verkstad. Redan 1925–1926 fick byggnaden ett helt nytt utseende och byggnadskroppen mot Storgatan fick sin nuvarande form med putsad fasad. Byggnaden har genomgått förhållandevis stora förändringar sedan sitt ursprung. Delar av dess äldre karaktär med bland annat volym och form är dock bevarad liksom dess ursprungliga funktion på motsvarande sätt som huvuddelen av Storgatans affärs- och bostadshus. Byggnaden är skyddad med varsamhetsbestämmelser i detaljplan för sina miljövärden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att typiska karaktärsdrag bevaras, så som putsade fasader och fönstersättning i bottenvåningen mot gatan.

156. Köpmannen 2

Affärs- och bostadsfastighet i två våningar. Byggnaden är en av ytterst få bevarade trähus längs Storgatan. Det uppfördes sannolikt under slutet av 1920-talet. Äldre byggnadsdelar är till delar bytta, som takmaterial och fönster bland annat. Husets ursprungliga och tidstypiska karaktärsdrag är dock tydliga med bevarad volym, form och fasadmateriel liksom dess funktion. På baksidan finns en enkel äldre uthuslänga, något som förr alltid fanns på tätorternas bakgårdar men som numera är ytterst sällsynta. Huvudbyggnaden vid Storgatan tillmäts miljövärden och har därför skyddats med varsamhetsbestämmelser i detaljplan.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att stomme, form och proportioner bevaras, liksom typiska karak-

tärsdrag så som träpanel och takform. Även uthuslängan har kulturhistoriska värden.

157. Köpmannen 4

Affärs- och bostadsfastighet i två våningar mot Storgatan och fyra våningar på baksidan i slutningen mot Floraleden. Husets nybyggnadsritningar från 1961 är signerade av arkitekt Rudolf Hall, Göteborg. I juli 1962 invigde dåvarande Gunnars livs sin verksamhet i huset. Byggnaden präglas av de ljust putsade fasaderna och sadeltaket som täcks av lertegel. Gatufasaden är förhållandevis låg och ger ett horisontellt intryck. Bottenvåningen är uppglasad med skyltfönster och övervåningens fönster är tidstypiskt utformade. Vid trapphuset finns en indragen balkong med smidesräcke. I viktiga delar har byggnaden kvar sin ursprungliga och tidstypiska karaktär och utformning. Byggnaden är skyddad med varsamhetsbestämmelser i detaljplan för sina miljövärden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att typiska karaktärsdrag bevaras, så som putsade fasader, fönstersättningen mot gatan och tak av lertegel.

158. Köpmannen 6

Affärs- och bostadsfastighet i två våningar mot Storgatan och tre våningar mot Floraleden. Huset är uppfört 1929 och har ända sedan dess inrymt bokhandel. Huset har ett strategiskt och exponerat läge i en korsning. Arkitektoniskt har det en sparsmakad karaktär med drag av både 1920-talsklassicism och funktionalism. Kännetecknade är den putsade och symmetriskt uppbyggda fasaden med ett markerat mittparti med frontespis. Entrépartiet är också särskilt markerat med pelare och en överbyggnad som kröns av en balkong med smidesräcke. På husets baksida finns ett liknande men enklare utformat mittparti. Byggnaden har genomgått en del förändringar men bevarat väsentliga delar av sin ursprungliga karaktär och utformning. Den har skyddats i detaljplan för sina miljövärden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska till exempel putsade fasader, markerat mittparti, entrépartiet med kolonner, smidesräcke.

159. Lantmätaren 1

Före detta läkarvilla från 1920-talet. Byggnaden är omgiven av öppna ytor och har därför ett väl exponerat läge, centralt i samhället. Den har en mycket välbevarad och tidstypisk utformning och höga kulturhistoriska värden. Prägeln är nyklassicistisk och byggnaden kännetecknas bland annat av en symmetrisk uppbyggnad, frontespis med tympanonfält på framsidan, pilastrarna kring hörnen och på baksidans fasad. Fasaden är klädd med locklistpanel och de tunga takfallen är brutna och nedtill svängda. Husets ursprungliga tidstypiska fönster är bevarade, såväl de spröjsade tvåluftsfönstren som de ovala spröjsade fönstren. Av kulturhistoriskt värde för fastigheten är också den väl utformade smidesgrinden med grindstolpar strax sydväst om huset.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska, till exempel locklistpanelen, originalfönster, naturstensdetaljer, det svängda taket. Byggnaden är skyddad i detaljplan.

160. Laxen 3

Villa med välbevarad karaktär, uppförd i ett och ett halvt plan plus källare. Beläget vid Skolgatan i ett område som bland annat präglas av blandad villabebyggelse. Byggnaden, som troligen är uppförd under 1950-talet, har en tidstypisk, lågmäld prägel med putsade väggar i en ljus kulör och mörkare sockel. Viktiga karaktärsdrag är de mörkare fönsterbågarna i original som kontrasterar mot de ljusa väggarna, och verandan på sidan som vetter mot gatan, med rundade stolpar, tidstypiska räcken och balkong. Byggnaden har bevarats mycket väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Putsad fasad. Fönster och dörrar i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

161. Laxen 11

Mindre flerbostadshus med välbevarad karaktär, uppfört i två våningar med källare. Beläget vid Kinadalsvägen i ett område som framför allt präglas av flerbostadshus i två-tre våningar, byggda kring 1900-talets mitt. Byggnaden, som troligen är uppförd under 1950-talet, har en tidstypisk, lågmäld prägel med putsade väggar i en ljus grön kulör och mörkare sockel. Viktiga karaktärsdrag är de mörkare fönsterbågarna och balkongfronterna i original som kontrasterar mot de ljusa väggarna,

och den ursprungliga porten i ädelträ med skärmtak. Byggnaden har bevarats mycket väl sedan ursprunget och har därför höga kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Putsad fasad. Fönster, dörrar och balkongfronter i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

162. Linden 9

Mindre flerbostadshus med välbevarad karaktär, uppfört i två våningar med källare. Beläget vid Sandgärdesvägen i ett område som präglas av villor, byggda under perioden 1940–1980-tal. Byggnaden, troligen uppförd cirka 1940/1950-tal, har en tidstypisk, lågmäld prägel med putsade fasader i en ljus grön kulör och ljusare sockel.

Viktiga karaktärsdrag är entrépartiet med dörrar, tak och trappräcke samt balkongen med balkongfront i original med sinuskorrugerad plåt. Byggnaden har bevarats mycket väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Putsad fasad. Fönster, dörrar, entréparti och balkongfront i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

163. Linnean 5

Villa från 1950-talet, belägen i ett villaområde med blandad karaktär. Byggnaden, som är uppförd i ett och ett halvt plan med källare, har putsade beige fasader, och sockel och detaljer som målats bruna. Utmärkande drag är bland annat den tegelklädda omfattningen kring dörren och balkongen med korrugererat plåträcke i original. Byggnaden är sammantaget en välbevarad, tidstypisk representant för sin tids arkitektur och har därför kulturhistoriska värden.

För att dessa värden ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Ospröjsade fönster. Balkongen. Trappräcken. Putsade fasader.

164. Linnean 9

Välbevarad egnahemsvilla från 1920- eller 1930-talet, belägen vid Franserudsvägen i ett blandat område med villor från olika tider. Byggnaden bär tydliga drag av 1920-talsklassicism. Väggarna är klädda med locklistpanel och tälttaket är klätt med enkupigt lertegel. Viktiga karaktärsdrag är de spröjsade fönstren, de små takkuporna, hörnpilastrarna och entrén med öppen veranda mot gatan. Byggnaden har bevarats mycket väl sedan ursprunget och har därför höga kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel. Fönster och dörrar i original. Lertegeltak. Pilastrar. Invändiga äldre detaljer, till exempel köksinredningen.

165. Löjan 1

Flerbostadshus med välbevarad karaktär, uppfört i två och ett halvt plan plus källare med garage. Beläget vid Kinadalsvägen i ett område som framför allt präglas av flerbostadshus i två–tre våningar, byggda kring 1900-talets mitt. Byggnaden, som troligen är uppförd under 1950-talet, har en tidstypisk prägel med lertegelklätt sadeltak och fasader i gult tegel samt putsade partier. Byggnaden består av två förskjutna byggnadskroppar, vilket var vanligt vid den här tiden. Viktiga karaktärsdrag är fönster i original liksom smidda balkongräcken med tidstypisk dekor. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Fasad klädd i fasadtegel med putsade partier. Fönster, dörrar, garageportar och balkongfronter i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

166. Löjan 13

Bostadshus i två våningar med källare, beläget i en sluttning längst söderut på Bolldalsvägen. Byggnaden, som troligen är uppförd under 1950-talet, har en tidstypisk, lågmäld prägel med ljusa slätputsade väggar och kontrasterande bruna fönsterbågar. Kvar sedan byggnadstiden är bland annat fönstren i original och de rundade balkongfronterna. Byggnadens allmänna karaktär har bevarats väl sedan ursprunget och fastigheten har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Putsad ljus fasad. Fönster och balkongfronter i original.

Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

167. Magistern 1

Välbevarad funkisvilla i två våningar, belägen intill Fransrudsskolan. På fastigheten finns även ett friliggande garage. Villan, som sannolikt är uppförd under 1930-talet, har en tidstypisk, renodlad funkisstil och präglas av en kubisk form, flackt tälttak och ljusa slätputsade fasader. Viktiga karaktärsdrag är fönstren i original, placerade vid byggnadens hörn; den krysshamrade sockeln och den tidstypiska avsaknaden av dekorationer. Byggnaden har bevarats mycket väl sedan ursprunget och har därför höga kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Putsad fasad i ljus kulör. Fönster, dörrar och räcken i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

168. Majbergsdalen 1

1960-talsvilla med välbevarad karaktär, uppförd i ett plan plus källare med garage. Beläget i Majbergsdalen i ett område som präglas av både villabebyggelse och industrier. Byggnaden har en tidstypisk prägel med gula tegelfasader och två förskjutna byggnadskroppar, vilket var vanligt vid den här tiden. Viktiga karaktärsdrag är fönster och dörrar i original liksom trappräcken med tidstypisk dekor. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Fasad klädd i fasadtegel. Fönster, dörrar, garageportar i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

169. Majbergsdalen 13

Villa, troligen uppförd under 1940-talet, i ett villaområde med blandad karaktär. Byggnaden, som är uppförd i en våning med källare har en tidstypiskt anspråkslös och odekorerad prägel med ospröjsade originalfönster och entré på gaveln med ursprunglig dörr med glasad överdel. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Fönster

och dörr i original. Stående träpanel. Invändiga äldre detaljer om de finns kvar.

170. Mercurius 7

Välbevarad egnahemsvilla från 1930-talet, belägen vid Valhallavägen i en rad av samtida villor med liknande uttryck. Byggnaden har en tidstypisk prägel och bär fram för allt drag av 1920-talsklassicism. Väggarna är klädda med locklistpanel och fasaden mot gatan har en symmetrisk uppbyggnad med mittställd veranda och balkong. Viktiga karaktärsdrag är de spröjsade fönstren, det brutna taket klätt med lertegel och hörnpilastrarna. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel i ljus kulör. Fönster i original. Lertegeltak. Öppen veranda. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

171. Mercurius 12

Välbevarad egnahemsvilla från 1930-talet, belägen vid Valhallavägen i en rad av samtida villor med liknande uttryck. Byggnaden bär drag av både 1920-talsklassicism och funktionalism. Väggarna är klädda med locklistpanel och fasaden mot gatan domineras av en veranda med balkong över. Viktiga karaktärsdrag är bland annat det brutna taket klätt med lertegel och hörnpilastrarna. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel i ljus kulör. Fönster i original. Lertegeltak. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

172. Modisten 2

Affärs- och bostadsfastighet i två våningar belägen vid Centralbacken med framsidans fasad vänd mot Tingshustorget. Huset har ett exponerat läge, och stor betydelse för stadsbilden. Den nuvarande utformningen tillkom vid en omgestaltning genomförd 1944–1945 för Ester Sjöholms modeaffär. Byggnadens historia och prägel påminner om flera av affärshusen längs Storgatan. Fasaderna är ljusst putsade, och affärsdelen i bottenplanet markeras av skyltfönster, indragna entréer och mörkare fasadkulör. Mot gatan syns en frontespis

som kröns av ett tympanonfält. Baksidans fönster är tidstypiskt formade med mittposter, utan spröjs. Vissa förändringar har skett sedan 1940-talet men karaktären från tiden är i väsentliga delar bevarad. Den har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska till exempel putsade fasader, fönstersättning, indragna entrépartier. Byggnaden är skyddad i detaljplan.

173. Modisten 3

Föreningsbyggnad/ordenshus med bland annat bio- och teatersalong och samlingslokaler. Byggnaden är uppförd av och tillhör en lokalförening av IOGT-NTO. Den byggdes 1961–1963 efter arkitekt K.E. Hjalmarssons ritningar. Byggnaden har bevarats väl genom åren. De förändringar som skett rör främst interiören och biosalongen som moderniserats i omgångar. Byggnaden präglas av ett tidstypiskt modernistiskt formspråk med fyrkantiga volymer i souterrainläget längs Centralbacken. Karaktäristiskt är också det platta taket. Fasaderna består dels av oklädd betong, både slät och med spårade mönster, samt fältindelad rött fasadtegel och detaljer av mosaik. Husets ursprungliga fönster är i huvudsak bevarade. Byggnaden är skyddad i plan för sina kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska till exempel fönstersättningen, plåtklädd taksarg, fasader i betong, tegel och mosaik.

174. Möbelsnickaren 2

Fastigheten har använts för möbel tillverkning kontinuerligt sedan 1920-talet. Här finns tre sammanbyggda byggnader från 1920/1930-talen samt en tillbyggnad från 1970-talet. Carlssons möbelfabrik är idag Bengtsfors äldsta verksamma industri. Sammantaget är fabriken som helhet mycket välbevarad – dess byggnader och maskinutrustning men även den kunskap som är knuten till verksamheten. Anläggningen har höga industri-, arkitektur- och byggnadshistoriska värden. Av särskilt värde är den bevarade fabriksskorstenen, då sådana börjar bli allt mer sällsynta. Fabriken är på grund av sina värden skyddad i detaljplan, och ligger även inom område av riksintresse för kulturmiljövärden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande

bevaras: Byggnadsdelarnas stomme, form och proportioner. Fasader av stående träpanel respektive tegelmurar. Originalfönster och -portar. Äldre maskinutrustning och andra äldre interiöra detaljer av vikt.

175. Neptunus 5

Bostadsfastighet belägen på en sluttande tomt på Höjden, som framför allt präglas av bostadsbebyggelse från cirka 1930–1970. Villan uppfördes sannolikt under 1950-talet, och har ett och ett halvt plan och källare med garage. Prägeln är tidstypisk: väggar klädda i ljus locklistpanel och sadeltaket täcks av tvåkupigt lertegel. Såväl de ospröjsade fönstren som portar, panel och tak förefaller vara original sedan byggnadstiden. Byggnaden är mycket välbevarad och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Tvåkupigt lertegel. Fönster, panel och portar i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

176. Neptunus 11

Välbevarad egnahemsvilla från 1936, belägen i området Höjden som präglas av blandad bostadsbebyggelse uppförd framför allt under perioden 1930–1970. På fastigheten finns även ett vidbyggt garage och en vedbod. Byggnaden har en tidstypisk prägel och bär framförallt drag av 1920-talsklassicism. Väggarna är klädda med locklistpanel och mot norr finns entré med öppen veranda som kröns av en balkong. Viktiga karaktärsdrag är bland annat de spröjsade fönstren, det brutna taket och hörnpilastrarna. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel, fönster och dörrar i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

177. Olympen 3

Före detta frikyrka med bostad. Bengtsfors Metodistförsamling bildades 1879 och 1887 invigdes församlingens första möteslokal, ett kapell uppfört i skogen vid Bolldalen. Byggnaden flyttades 1908 till sin nuvarande plats på Olympen där det byggdes till med en bostad. Kapellbyggnaden har genomgått ett antal förändringar, bland annat har så väl väggar som tak klätts med plåt.

Den ursprungliga formen och karaktären av frikyrkokapell är emellertid tydligt bevarad. Till förståelsen av husets historia bidrar bland annat de höga spetsiga fönstren till den tidigare kyrksalen. Byggnaden har kulturhistoriska värden då den är av hög ålder och karaktären av frikyrkokapell är bevarad. Att den använts som samlingsplats under lång tid bidrar med lokal- och samhällshistoriska värden. Byggnaden är skyddad med varsamhetsbestämmelser i detaljplan för sina värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att typiska karaktärsdrag bevaras, så som dess volymer, våningshöjder, takformer och fönsterutformningar.

178. Olympen 4

Bostadsfastighet belägen på Olympiavägen i Bengtsfors. På fastigheten finns ett bostadshus, sannolikt från 1910- eller 1920-talet, uppfört i 1½-plan. Viktiga karaktärsdrag är det brutna taket, frontespiser, våningsbandet och korspostfönster med småspröjsad överdel. På tomten finns även ett friliggande garage samt ytterligare en mindre byggnad med glasat uterum. Byggnaderna har genomgått en del förändringar under de senaste decennierna men den kulturhistoriska karaktären bedöms vara bevarad i stora drag. De är skyddade i detaljplan med skyddsbestämmelse.

För att de kulturhistoriska värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: bostadshusets stomme, form, volymer och proportioner. Stående träpanel. Våningsbandet. Äldre dörrar, fönstersnickerier och -omfattningar, balkong- och verandaräcken. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar om de finns kvar.

179. Olympen 6

Bostadsfastighet belägen på Olympiavägen i Bengtsfors. På fastigheten finns ett bostadshus, sannolikt från 1920-talet, uppfört i 1½-plan med tidstypiska frontespiser på vardera långsidan. På tomten finns även en stor friliggande byggnad som bland annat inrymmer garage, samt ytterligare en ekonomibyggnad. Såväl bostadshuset som de övriga byggnaderna har genomgått en del ändringar i sen tid, men den kulturhistoriska karaktären har i stora drag bevarats. Av särskilt antikvariskt intresse är de profilerade överstyckena över fönstren, ett uttryck för en lokal byggnadstradition som endast finns kvar på ett fåtal byggnader i Bengtsfors. Byggnaderna är skyddade i detaljplan med skyddsbestämmelse.

För att fastighetens kulturhistoriska värden ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadernas

stomme, form, volym och proportioner. Fasader klädda med stående slamfärgsmålade träpanel. Äldre dörrar, fönster och -omfattningar. Invändiga äldre detaljer och byggnadsdelar om de finns kvar.

180. Olympen 14

Bostadshus, Före detta handelsbod, med välbevarad karaktär och väl synligt läge på en kulle vid en korsning. Den är en av få bevarade äldre träbyggnader utmed Storgatan. Här fanns från början August Skoglund Diverseshandel, uppförd 1894–1995. Viktiga karaktärsdrag är vinkelformen, verandan och vindsfönstren i original mot väster. Lanthandelns entré har tagits bort och verandan har förstörats, i övrigt har byggnaden bevarats väl, och har därför kulturhistoriska värden. Till värdet bidrar även byggnadens förflutna som handelslokal.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Tegeltak, panel, veranda, fönster, dörrar och foder i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

181. Postiljonen 2

Bengtstors missionskyrka uppfördes 1958 efter Karlstadsarkitekten Janne Feldts ritningar. Denna modernistiska byggnad är typisk för 1950-talsarkitekturen som ofta präglas av en lek med former och material. Huvudfasaden ger associationer till en dåtida radioapparat som sänder ut sitt budskap. Delar av konstruktionen är synlig med betongstolparna som inramar fackverk av tegel och vertikala ljusinsläpp till kyrksalen. Då kyrkan är en välbevarad och tidstypisk symbol för det moderna samhällets framväxt har den höga kulturhistoriska värden. Att det funnits en frikyrka på platsen ända sedan 1870-talet förstärker värdet, liksom att det är ett verk av en betydande arkitekt inom frikyrkobyggandet.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: byggnadens stomme, form och proportioner. Fasader av puts och frilagt tegel. Fönster av betongglas. Äldre fönster- och dörrsnickerier. Dörromfattning och trappa i skiffer.

182. Postiljonen 3

Telestation uppförd 1966 efter arkitekt Claes Laurents ritningar. Tidigare fanns flera telefonstationer med manuella växlar på olika adresser i samhället. När denna nya sk automatstation invigdes 1967 innebar det att hela Bengtsforsområdets telefoni kunde automatiseras. Den representerar därmed en viktig del i telefonins historia. Byggnaden har en lågmäld arkitektonisk prägel som återspeglar den relativt slutna funktionen. Den är låg och består av två byggnadskroppar som är förskjutna i förhållande till varandra. Taken är flacka, fasaderna är putsade och målade i olika kulörer på tidstypiskt vis. Byggnaden har en tidstypisk karaktär som bevarats väl sedan ursprunget, och har därför kulturhistoriska värden. Att den är teknikhistoriskt intressant stärker värdet.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att typiska karaktärsdrag bevaras: stomme, form och volymer. Putsade fasader avfärgade i flera kulörer, fönster och portar i original med mera. Byggnaden är skyddad i detaljplan.

183. Rosellen 1

Före detta magasin, numera restaurang. Det så kallade Rosellska magasinet är en av Bengtsfors allra äldsta byggnader. Enligt vissa källor byggdes det redan 1748 för Gustafsfors järnbruks räkning. Mycket talar dock för att det uppfördes mer än hundra år senare, i samband med att Mårten Rosell startade en grosshandel i Bengtsfors 1879. Oavsett är det en byggnad med hög ålder och till stora delar bevarad karaktär. Byggnaden har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska till exempel stående slamfärgsmålade träpanel, lertegeltak och äldre portar. Byggnaden är skyddad i detaljplan, och ligger inom område av riksintresse för kulturmiljövården.

184. Saturnus 3

Välbevarad egnahemsvilla från 1930-talet, belägen vid Valhallavägen där det finns flera samtida villor med liknande uttryck. Byggnaden har en tidstypisk prägel och bär framför allt drag av 1920-talsklassicism. Väggarna är klädda med locklistpanel och fasaden mot gatan har en symmetrisk uppbyggnad med mittställd glasad veranda. Viktiga karaktärsdrag är bland annat de spröjsade fönstren, det brutna taket och hörnpilastrarna. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel i ljus kulör. Fönster i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

185. Saturnus 6

Bostadsfastighet belägen vid Hagegatan i ett område med bostadsbebyggelse uppförd under perioden cirka 1930–1970. Villan uppfördes 1955 under ledning av en lokal byggmästare, och har ett och ett halvt plan och källare med garage. Prägeln är tidstypisk: väggar klädda i rött fasadtegel och sadeltaket täcks av skiffer. Såväl fönster som dörrar, portar och smidesräcken är original sedan byggnadstiden. Byggnaden är mycket välbevarad och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Rött fasadtegel. Skiffer. Fönster, dörrar, smidesdetaljer och portar i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

186. Siken 1 och 2, Laken 1 och 2 och Bengtsfors 3:12

Välbevarade exempel på flerbostadshus i två till fyra plan, uppförda kring en grön plan under perioden 1945–1960. Byggnaderna har tidstypiska karaktärsdrag och detaljer, och har genomgått få förändringar sedan de var nybyggda. De har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att stomme, form, volym och proportioner bevaras, liksom typiska särdrag, till exempel portar och fönster i original, fasader klädda i puts samt rött och gult tegel, balkongfronter i original, smidesdetaljer.

187. Snödroppen 1

Bostadshus beläget vid Franserudsvägen. Uppfördes enligt källa som torp med namnet Franserud på det som då var byn Huvudgingens ägor, sannolikt någon gång kring perioden 1870–1880. Torpnamnet, som senare gett namn till såväl vägen som en skola, ska komma sig av att mannen som byggde huset hette Fransén. Byggnaden, som sägs vara en av ortens äldsta, är uppförd i timmer i 1½ plan och har en veranda mot vägen. Locklistpanelen, de spröjsade fönstren och dess profilerade fönsteröverstycken kan vara original. På fastigheten finns även ett litet äldre uthus.

Fastigheten utgör ett välbevarat lokalhistoriskt intressant spår från tätortens äldsta historia, och har därför kulturhistoriska värden. För att värdena ska bestå är det viktigt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel. Profilerade taktassar. Äldre dörrar och fönster, inklusive -överstycken.

188. Snödroppen 2

Bostadsfastighet belägen i en sluttning vid Franserudsvägen i ett område med blandad bostadsbebyggelse. Villan är sannolikt uppförd under 1960-talet, och har två plan och källare samt vidbyggt garage. Prägeln är tidstypisk: väggar klädda i rött fasadtegel och entré med dörr av ädelträ mitt på fasaden som vetter mot gatan. Såväl fönster som dörrar och balkongräcket förefaller vara original sedan byggnadstiden. Byggnaden utgör ett välbevarat exempel på sin tids arkitektur och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Rött fasadtegel. Fönster, dörrar och balkongräcke i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

189. Snödroppen 17

Välbevarad egnahemsvilla från 1939, belägen i ett område med samtida villor. Byggnaden har en renodlad funkisprägel med kubisk form, flackt tälttak och ospröjsade fönster placerade vid byggnadens hörn. Viktiga karaktärsdrag är bland annat den stående locklistpanelen och smidda trappräcken med tidstypiskt avskalad utformning – allt i original sedan 1939. Byggnaden har bevarats mycket väl sedan ursprunget och har därför höga kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel i ljus kulör. Fönster och dörrar i original. Sinuskorrigerad balkongfront och smidda räcken. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

190. Snödroppen 18

Välbevarad egnahemsvilla, sannolikt från 1930-talet, belägen i ett område med samtida villor. Byggnaden har en tidstypisk prägel och bär framförallt drag av enkel och odekorerad funktionalism. Väggarna är klädda i stående locklistpanel och de ospröjsade fönstren är på typiskt vis placerade vid byggnadens hörn. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel i ljus kulör. Fönster i original. Dörrar och portar i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

191. Snödroppen 20

Välbevarad egnahemsvilla belägen på Södra vägen i ett område med samtida villor med liknande uttryck. Byggnaden, som enligt uppgift är uppförd cirka 1935, har en tidstypisk, enkel prägel och bär drag av både funktionalism och 1920-talsklassicism. Viktiga karaktärsdrag är de ospröjsade fönstren, takkupan, fasadernas locklistpanel och hörnpilastrar. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel i ljus kulör. Fönster i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

192. Solhem 11

Villa, troligen uppförd under 1940/1950-talet, belägen i ett område med samtida villor nära Bengtsbrohöljen. Byggnaden, som är uppförd i en våning med källare, har en tidstypiskt anspråkslös prägel med ospröjsade originalfönster och ljusa putsade fasader. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Fönster och dörr i original. Garageportar. Putsad fasad. Invändiga äldre detaljer om de finns kvar.

193. Taggsvampen 3

Villa från 1969, belägen i Bäckområdet, omgiven av villor från samma tid. Ritad av en lokal arkitekt, Sven Pettersson, och byggd av ägaren själv. Byggnaden är uppförd i suterräng med garage i bottenplanet. Byggnaden har en välbevarad och tidstypisk karaktär och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, volym, form och proportioner bevaras, liksom fönster och dörrar i original.

194. Tegen 1

Mindre flerbostadshus med välbevarad karaktär, uppfört i två våningar med inredd vind. Beläget vid Majbergsvägen i ett villaområde med blandad karaktär. På fastigheten finns även en ekonomibygnad med bland annat garage och källardel. Bostadshuset, som sannolikt är uppfört kring 1920-talet, har en högre karaktär och präglas bland annat av de ursprungliga korspostfönstren och den stående locklistpanelen. Ett viktigt karaktärsdrag är den öppna verandan med omsorgsfullt utformade snickerier. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel. Fönster och ev dörrar i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar. Ekonomibygnaden, som bidrar med miljövärden.

195. Tegen 4

Enplansvilla med källare och vidbyggt garage, belägen i Majbergsdal längs en gata med samtida villor. Den uppfördes 1973 och har en tidstypisk utformning där fasader av vit kalksandsten kontrasterar mot mörkbruna snickerier och ett kraftigt, mörkt sargtak. Intrycket är att den består av två hopfogade kuber med olika byggnadshöjd, och till dessa har en tredje kub i form av ett garage fogats. Byggnaden utgör ett välbevarat och tidstypiskt exempel på sin tids villaarkitektur och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volymer och proportioner. Väggar av kalksandsten. Mörkt brunmålade snickerier. Originaldörrar.

196. Tegen 16

Villa med välbevarad karaktär, uppförd i ett plan plus källare. Beläget vid Bergsgatan i ett område som präglas av blandad villabebyggelse. Byggnaden, som enligt uppgift uppfördes 1954, har en tidstypisk, anspråkslös prägel med väggar klädda i gult tegel och lertegelpannor på taket. Viktiga karaktärsdrag är de mörkare fönsterbågarna och dörrarna i original. En takkupa tillkom i samband med att vinden inreddes på 1970-talet, i övrigt har i stort sett inga förändringar skett. Karaktären är välbevarad och tidstypisk och byggnaden har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Fasad i gult tegel. Fönster och dörrar i original. Trappräcken. Lertegeltak. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

197. Tellus 1

Välbevarad funkisvilla från 1945, belägen i området Höjden vid korsningen Huvudgatingsvägen – Hagegatan. Villan har en tidstypisk lågmäld prägel med väggar klädda i oprofilerad locklistpanel och det flacka sadeltaket täcks av tvåkupigt lertegel. Såväl fönster som panel är original sedan byggnadstiden. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Fönster, dörrar, panel och räcken i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

198. Tingshuset 1

Byggnadskomplex med före detta tingshus (1941) och före detta kommunalhus (1935). När en skola med mera uppfördes i kvarteret 1996–1997 så byggdes samtliga byggnader ihop till en L-formad byggnadskropp. Hela byggnaden är slätputsad och gulmålad. Mot torget domineras tingshuset av den forna huvudentrén med granitportal och fem fönster som antyder tingssalens läge. Även det före detta kommunalhuset har kvar entrén med trappa och smidesräcken. Hörnkedjor och en takkupa i nyklassisk stil är andra viktiga drag. De båda äldre byggnaderna är av historisk betydelse för orten, och har särskilda arkitektoniska kvaliteter. De bildar en kulturmiljö tillsammans med torget, som gestaltats med bland annat fontän och staty. De är skyddade i detaljplan, och ingår i område av riksintresse för kulturmiljövården.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att form, volym och proportioner bibehålls liksom tidstypiska drag och detaljer: portar och dörromfattningar, skyltar, hörnkedjor, takkupor och dess dekor, slätputsade väggar, lertegel med mera.

199. Uranus 3

Bostadsfastighet, Före detta diversehandel, belägen vid Floraleden nära Lelångens södra strand. Specerihandlaren i Linde etablerades 1908, och här bedrevs handel ända till 1991. På fastigheten finns även en annan, mindre byggnad. Huvudbyggnaden har ett väl synligt läge vid infarten till tätorten från nordost, och har betydande miljövården. Byggnaden präglas bland annat av fasadernas stående locklistpanel och av de dekoretrade fönsteröverstyckena med lokal särprägel, som bevarats sedan nybyggnadstiden. Den har genomgått en del förändringar, men i stora drag är den ursprungliga utformningen bevarad. Den har därför kulturhistoriska värden. Att den är av stor visuell betydelse i miljön bidrar till värdet, liksom det lokalhistoriskt intressanta i den tidigare funktionen som affär.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Locklistpanel. Fönsteromfattningar i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

Viken 11.

200. Viken 11

Stort bostadshus i två våningar beläget på en höjd vid Karlsbergsvägen. På fastigheten finns även friliggande garage och lekstuga. Bostadshuset, som sannolikt härstammar från 1920-talet, har en tydligt klassicistisk prägel med pilasterindelad fasad och mittställt entréparti. Såväl locklistpanelen som de spröjsade fönstren verkar vara original sedan byggnadstiden. Bostadshuset bedöms ha särskilda arkitektoniska kvalitéer och en välbevarad karaktär, och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att byggnadens stomme, form, volym och proportioner bevaras, liksom karaktärsdrag som är typiska: locklistpanelen, pilastrar och fönster i original, och invändiga äldre detaljer om de finns kvar.

201. Viken 13

Välbevarad funkisvilla i två våningar, belägen på en höjd längs Karlsbergsvägen. På fastigheten finns även ett friliggande garage. Villan, som enligt uppgift uppfördes cirka 1944, har en renodlad funkisstil och präglas av en kubisk form, flackt tälttak och ljusa slätputsade fasader. Viktiga karaktärsdrag är de breda fönsterpartierna, den stilenliga avsaknaden av dekorationer och den stora

balkongen med rundat hörn. Byggnaden, som har ett väl synligt läge i denna del av orten, har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Putsad fasad i ljus kulör. Fönstersättningen. Originaldörrar och -fönster. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

202. Vimman 5

Välbevarad funkisvilla belägen vid Kunghällsvägen i ett område med samtida bostadshus. Byggnaden har en tidstypisk, lågmäld prägel med slätputsade fasader och på gaveln entré samt garage. Viktiga karaktärsdrag i original finns kvar: fönster, balkongfronter, garageportar och metallräcken. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Putsad fasad i ljus kulör. Fönster, dörrar, räcken och balkongfronter i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

203. Vimman 9

Välbevarad funkisvilla med två lägenheter, belägen vid Kunghällsvägen i ett område med samtida bostadshus. Byggnaden har en tidstypisk, lågmäld prägel med slätputsade fasader och på gaveln dubbel entré samt garagednfart. Viktiga karaktärsdrag i original: fönster, balkongfronterna och metallräcken. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Putsad fasad i ljus kulör. Fönster, dörrar, räcken och balkongfront i original. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

204. Vitsippan 6

Välbevarad funkisvilla i ett plan med källare, belägen i ett område som framför allt präglas av blandad villa-bebyggelse. Villan, som förmodligen är uppförd kring 1940/1950 har en tidstypisk lågmäld prägel med väggar klädda i oprofilerad locklistpanel, och det flacka sadeltaket täcks av tvåkupigt lertegel. Flera av fönstren och panelen är med stor sannolikhet original sedan

byggnadstiden. Byggnaden har bevarats väl sedan ursprunget och har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Originalfönster, ytterdörr och panel. Lertegeltak. Invändiga äldre detaljer till exempel snickerier om de finns kvar.

205. Vitsippan 7

Äldre ekonomibygnad, enligt källa möjligen en Före detta smedja. Belägen i ett område som huvudsakligen domineras av villabebyggelse från perioden 1930–1980. Byggnaden bedöms vara uppförd någon gång under perioden 1910–1940. Den har kvar en äldre karaktär och är ett kulturhistoriskt intressant spår från traktens tidiga historia. Den har därför kulturhistoriska värden.

För att värdena ska bestå är det väsentligt att följande bevaras: stomme, form, volym och proportioner. Put-sade respektive slamfärgsmålade, panelklädda väggar. Äldre fönster. Portar.

